

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. De geologische gesteldheid	7
3. Het archeologisch onderzoek	9
4. De historische gegevens	12
5. Sporen en structuren	27
6. De vondsten	51
7. Conclusie	69
Noten	71
Literatuur	73
Catalogus	75

Gemeente Zwolle 2014, Eenheid Expertise
Centrum, Leefomgeving en Erfgoed,
Archeologie

ISBN: 978-90-8533-072-1

Auteur: Hemmy Clevis en
Michael Klomp

Vormgeving: Hidde Heikamp

Redactie: Hemmy Clevis

Kaarten: Harm Wassink

Foto's: Archeologie, Jeroen Drost

1. Inleiding

Woord vooraf

In 2009-2011 is op de parkeerplaats aan de Pannekoekendijk een Definitieve Opgraving (DO) verricht. Het opgravingsteam bestond uit senior archeoloog drs. M. Klomp, senior veldtechnicus P. Rogers en veldmedewerker H. Stout. Het team is in 2010 aangevuld met student Harm Wassink (Saxion college Deventer).

Als vrijwilligers werkten G. Kleimeer, R. Bosgraaf, C. Grafhorst en J. Donze mee aan het onderzoek.

De mobiele kraan werd geleverd door de firma Mulder-Eykelkamp B.V. uit Wijthmen. De opgravingsdocumentatie en de vondsten zijn aanwezig bij de archeologische dienst van de gemeente Zwolle. De veldtekeningen zijn gedigitaliseerd met het programma MapInfo (versie 11.)

Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied wordt omsloten door de Pannekoekendijk, Mussenhage en de achtertuinen van de huizen die aan de stadszijde van de voormalige Koekoekstraat lagen. De noordgrens vormde het voormalige trapveldje in de wijk Kamperpoort. Het terrein was ingericht als parkeerplaats.

Kader en vraagstelling

Op de Archeologische Waarderingskaart Zwolle (AWK) is het onderzoeksgebied aangegeven met nummer 251 en heeft het een archeologische waarde van 100 %. De archeologische verwachtingswaarde is gebaseerd op historische informatie. Voor het gebied is verder geen archeologische informatie voorhanden. Op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en in het ARCHIS systeem dat aanwezig is bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) zijn geen gegevens aanwezig. Ook in andere bronnen als het oude CAA- en CMA archief, de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Overijssel, de Bodemkaart van Nederland en informatie die berust bij lokale amateur/ archeologen zijn geen nadere gegevens voorhanden.

Administratieve gegevens van de vindplaats:

Gemeente Zwolle-objectnaam:

Zwolle, Pannekoekendijk fase 2

Kaartblad:

21G

Centrumcoördinaten:

X:202 452 Y:503 067

Opgravingcode:

PAN 08

Periode:

Late Middeleeuwen tot Vroeg Moderne

Tijd

Opdrachtgever:

Gemeente Zwolle

Uitvoerder:

Gemeente Zwolle, team Archeologie

Opgravingleiding:

Drs. M. Klomp

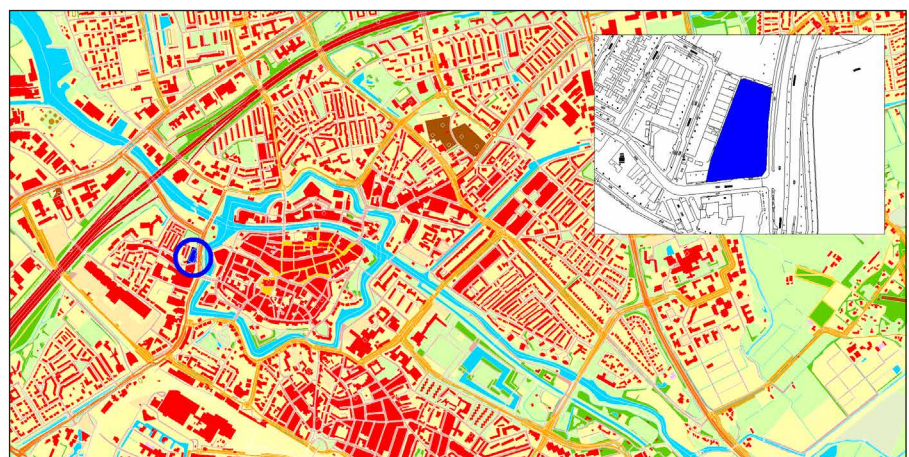
Datum onderzoek:

13-11-2009; 05-01 t/m 05-03-2010 en

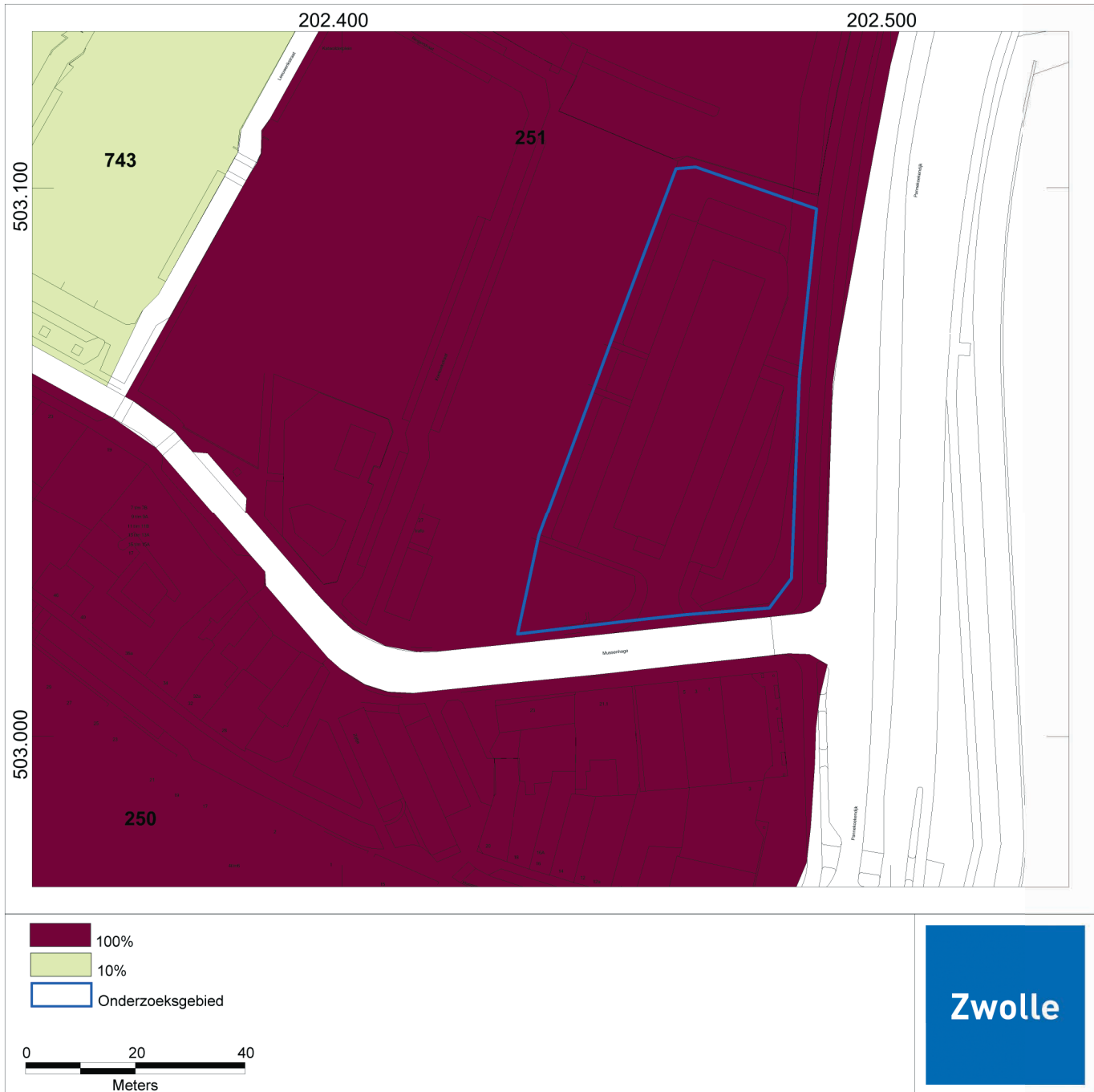
28-03 t/m 30-03-2011

Cis code:

28923

Ligging onderzoeksgebied.

Uitsnede Archeologische Waarderingskaart Zwolle.

Onderzoeksgebieden met een archeologische waarde van 100 % worden aangemerkt als archeologische toplokaties waar in alle gevallen een archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Om te bepalen waar de bebouwing heeft gelegen is in 2008 een Inventariserend Veldonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek bestond uit het graven van een aantal proefsleuven in het gebied. Op basis van dit onderzoek kon worden vastgesteld waar de bebouwing heeft gestaan, welke delen al verstoord waren en welke nog opgegraven dienden te worden. Voor het Inventariserend Veldonderzoek is een aantal onderzoeksvragen opgesteld die als leidraad dienen voor het onderzoek.

- Wat is de gaafheid van de archeologische sporen in horizontale en verticale zin?
- Wat is de aard van de sporen en zijn er duidelijke structuren te herkennen?
- Wat is de datering van de vindplaats(en)?
- Wat is de geomorfologische en fysisch geografische gesteldheid en is er een relatie tussen de natuurlijke gesteldheid en de archeologische vindplaats(en)?
- Wat is de staat van de conservering van de sporen en het eventuele vondstmateriaal?
- Wat is de spoor- en vondstdichtheid?
- Wat zijn de begrenzingen van de archeologische vindplaatsen?
- Wat is de mate van verstoring binnen het onderzoeksgebied?
- Zijn er nog sporen van de historisch bekende blekerij aanwezig?

2. De geologische gesteldheid

Het dekzandlandschap

In de ondergrond van de gemeente Zwolle zijn meerdere dekzandruggen met een zuid-oost-noordwest oriëntatie te onderscheiden. De dekzandruggen liggen op een natuurlijke drempel die de rivieren IJssel en Vecht van elkaar scheidde.¹ Deze drempel is onderdeel van een uitloper van de Oost-Veluwse stuwwal. De bovenzijde van de stuwwal ligt in het onderzoeksgebied op een diepte van ongeveer 18.5 meter. Tijdens een boring door de toenmalige Rijks Geologische Dienst is op deze hoogte een 7.5 meter dikke laag keileem aangetroffen.² De laag keileem geeft aan dat we te maken hebben met een zogenaamde overreden stuwwal.

Het dekzand dat op de uitloper van de stuwwal is gedeponeerd bestaat uit lokaal versto-ven rivierzand. Dit dekzand is grotendeels als een vlak pakket afgezet. De zandruggen liggen in veel gevallen aan de rand van laagten als beekdalen, rivierdalen en vennen. Het onderzoeksgebied aan de Pannekoekendijk ligt in een dergelijke laagte. Uit een uitgebreide profielopname in put 1 is gebleken dat op het natuurlijke dekzand een veenpakket is ontstaan. Dit veenpakket is later afgedekt met een natuurlijke kleiafzetting waarop na 1940 de ophogingslagen zijn aangebracht.

Tijdens het archeologisch onderzoek op het Rode Torenpolein in 2005 zijn 14C monsters genomen van het veen. Deze lokatie ligt aan de overzijde van ons onderzoeksgebied en maakt deel uit van dezelfde laagte. Uit de analyse van de monsters kwam als datering van het veen de periode tussen 588 en 657 cal. AD. Dit houdt in dat het kleipakket na 657 AD moet zijn afgezet. Deze datering sluit goed aan bij onderzoek dat is gedaan door verschillende instanties in het IJsselgebied. Tijdens een onderzoek voor de Dijkverlegging Westenholte is vast komen te staan dat op het veenpakket oever- en komkleiafzetting van de IJssel zijn afgezet die binnendijs gedateerd kunnen worden tussen 564 en 666 cal. AD. In de uiterwaarden lag de datering tussen 630 en 675 cal. AD.³

3. Het archeologisch onderzoek

Aanleiding tot het onderzoek

De aanleiding voor het archeologisch onderzoek is het plan Katwolderplein. Dit plan bestaat uit het realiseren van een parkeeraccommodatie, winkelcentrum en woningen op deze plek. Aanleiding voor de nieuwe parkeeraccommodatie is het feit dat in de binnenstad de komende jaren betaalde straatparkeerplaatsen verdwijnen en dat ook de parkeergelegenheid Noordereiland op den duur weggaat. Dit levert een totale vraag aan 600 nieuw te bouwen parkeerplaatsen op. Ook is er vanwege het te ontwikkelen winkelcentrum en de woningen boven de garage een geschatte parkeerbehoefte aan 400 extra parkeerplaatsen.

Werkwijze

Op een smalle strook in het midden na is het gehele onderzoeksgebied opgegraven in drie fasen. Het laatste onderzoek kon pas plaats vinden toen er een nieuwe afrit naar de parkeerplaats was aangelegd zodat de oude afrit vrij kwam voor onderzoek. Helaas liggen de voorzijden van de huizen aan de Mussenhage onder het wegcunet. Deze strook was niet voor onderzoek beschikbaar.

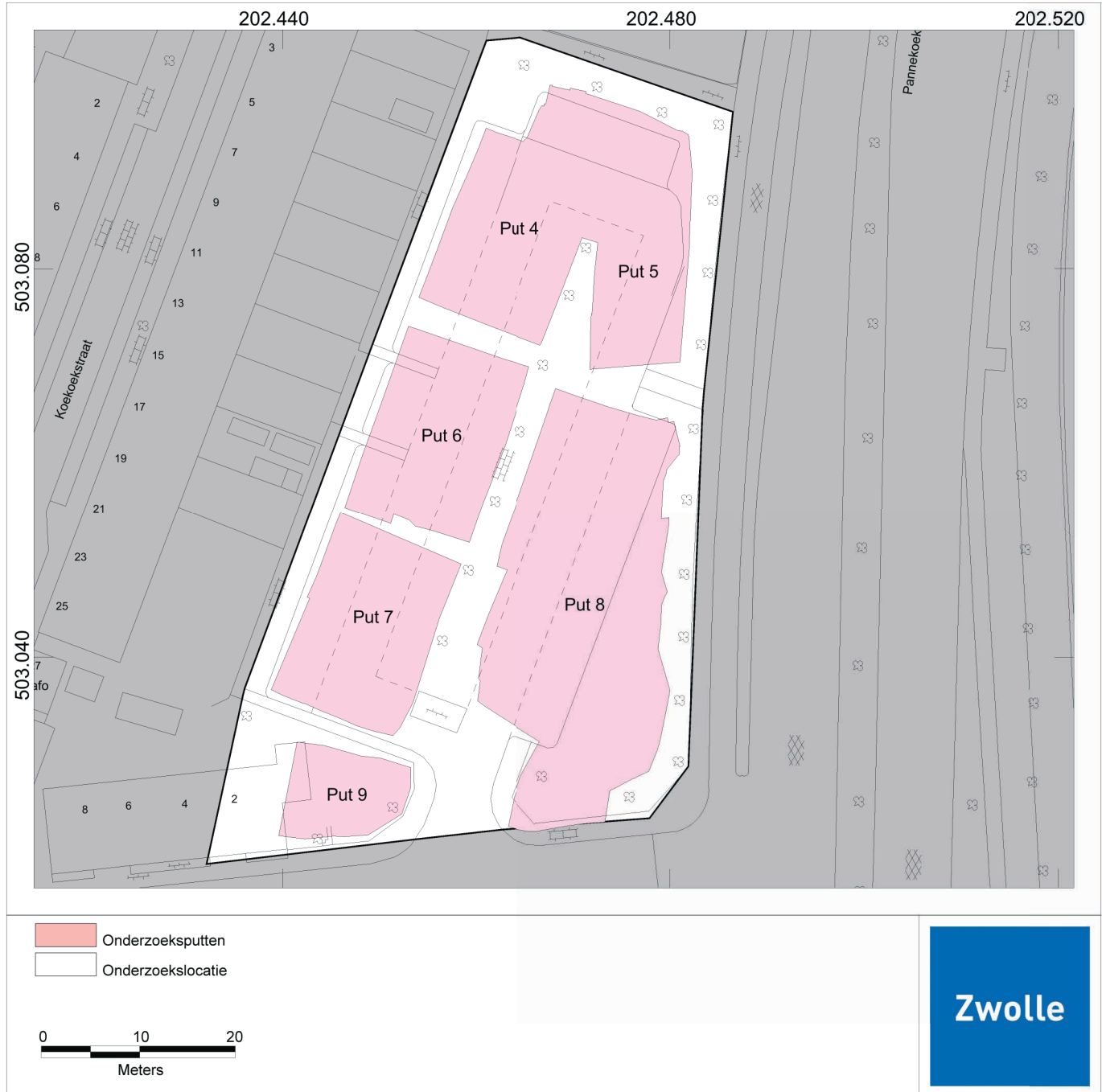
Vraagstelling van het onderzoek

Het archeologisch onderzoek had tot doel het materiaal van de vindplaats veilig te stellen en de gegevens te documenteren om daarmee informatie te behouden die van belang is voor de kennisvorming over het verleden. Aangezien het onderzoek naar de ruimtelijke ontwikkeling van de stad Zwolle, met de omliggende kernen als Assendorp, Dieze en de Kamperpoort, een belangrijk aspect vormt binnen de Lokale Onderzoeksagenda Archeologie Zwolle (LOaAZ), is de aandacht sterk gericht op de bebouwing en de functie van deze bebouwing in het onderzoeksgebied. Daarnaast is de indeling van de ruimte voor ambachtelijke doeleinden een belangrijk speerpunt. In de LOaAZ valt dit speerpunt binnen het overkoepelende onderzoeksthema dat gericht is op onderzoek naar de verschillende vormen van nijverheid in de stad.⁴ Naast Zwolse pottenbakkers worden hierbij ook andere ambachten als smeden, geelgieters, broodbakkers, bierbrouwers, pijpenmakers, blekers etc. betrokken. Het onderzoek is niet alleen gericht op de resten van de ambachten zelf, maar ook op de producten die vervaardigd zijn. In dit geval is bekend dat er in het onderzoeksgebied sporen van een blekerij aanwezig zijn. Archeologisch onderzoek naar een complete blekerij met bijbehorende sloten is uniek en niet eerder in Nederland verricht.

Een ander speerpunt is het onderzoek naar de latere verdedigingswerken van de stad. In dit thema komen naast de bastions ook de verschillende verdedigingsmuren aan de zuidzijde van de stad aan bod. Voor het onderzoek aan de Pannekoekendijk zijn vooral sporen die samenhangen met een contrescarp van belang. Met een contrescarp wordt het buitentalud van de vestinggracht met bijbehorende wallen bedoeld.

Het onderzoek sluit niet alleen bij de LOaAZ maar ook bij de Nationale Onderzoeksagenda (NOaA). Een belangrijk speerpunt binnen de NOaA vormt het onderzoeksthema "diversiteit en wooncultuur". Bij dit thema worden vragen gesteld in hoeverre er sprake kan zijn van een mengkroes aan beroeps- en bevolkingsgroepen of dat er juist concentraties zijn van lieden met eenzelfde afkomst, beroepsgroep of geloofsovertuiging. Het onderzoek naar de materiële cultuur is hierbij van groot belang. Door dit onderzoek kunnen mogelijk vragen beantwoord worden die inzicht verschaffen in verschillen tussen arm en rijk, de dagelijkse gang binnen het huishouden en verschillen in identiteit en mentaliteit van de gebruikers. Voorafgaand aan de opgraving zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

Puttenkaart met proefsleuven en opgravingsputten uit 2009-2011.

- Zijn er archeologische bewoningssporen in het onderzoeksgebied? Zo ja wat is de aard en mate van conservering van deze sporen?
- Uit welke periode dateert de eerste bebouwing? Uit historisch onderzoek lijkt naar voren te komen dat de oudste bebouwing van na 1550 dateert. Is dit ook uit het archeologisch materiaal af te lezen?
- Wat is de oude perceelsindeling? In hoeverre komt de oudste perceelsindeling overeen met het kadastrale minuutplan van 1832?
- Kunnen uit de archeologische sporen verschillende gebouwen of structuren herleid worden? Zijn er binnen deze structuren verschillende bouwfases te onderscheiden?
- Zijn er nog sporen van ambachten in het gebied aanwezig?
- Zijn er archeologische vondsten aanwezig? Zo ja wat is de aard, datering en mate van conservering van deze vondsten?
- Waaruit bestaat de natuurlijke ondergrond? Ligt het gebied op een dekzandrug of in een laagte?
- Zijn er nog sporen van verdedigingswerken zoals een contrescarp te verwachten?

4. De historische gegevens

De Pannekoekendijk

Op de oudste plattegrond van Zwolle uit omstreeks 1565 van Jacob van Deventer is de Pannekoekendijk zichtbaar als een weg die loopt van de Hoogstraat naar de dijk langs het Zwartewater (de latere Katerdijk). Aan de oostzijde van de Pannekoekendijk ligt een sloot. Het terrein tussen deze sloot en de vestinggracht vormt een eiland waarop door Van Deventer, op de kop, bebouwing is aangegeven. Opmerkelijk is dat op deze kaart het eiland Hofvliet nog niet aangegeven is. In het verleden is herhaaldelijk gespeculeerd over een mogelijke fout van de kaartmaker Jacob van Deventer met betrekking tot het vastleggen van dit eiland. Het eiland Hofvliet zal dan door Jacob van Deventer zijn gedraaid en verkeerd zijn weergegeven.

Een nauwkeurige projectie van de plattegrond van Jacob van Deventer op het kadastrale minuutplan van 1832 en de GBKN 2010 leert ons dat de situatie zoals in circa 1560 geschetst heel goed mogelijk is. De kop van het eiland Hofvliet ligt op dezelfde plek en ook het stratenpatroon met de herkenbare Hoogstraat en Mussenhage komt goed overeen. Door de grootschalige ingrepen in het begin van de 17de eeuw is de situatie in het onderzoeksgebied drastisch veranderd. De aanleg van het Maagjesbolwerk maakte het noodzakelijk om de vestinggracht te veranderen en om het bolwerk heen te leggen. Hierdoor verdween het eiland dat op de kaart van Jacob van Deventer was weergegeven en werd ook de Pannekoekendijk verplaatst. De dijk kwam nu verder naar het westen te liggen. Deze dijk volgde de vorm van de vestinggracht en het Maagjesbolwerk en sloot uiteindelijk aan op de Katerdijk. Deze Katerdijk moet ook ergens in de 17de eeuw zijn aangelegd. Het Smalle gat, de verbinding tussen stadsgracht en het Zwartewater, was er rond 1560 nog niet. De oude dijk liep toen nog vlak langs het Zwartewater.

Het huizenonderzoek

In de Franse tijd (1795-1814) werd een begin gemaakt met de invoering van het kadaster, maar dit werk werd nooit helemaal beëindigd. Tussen 1811 en 1832 werden in (Noord-) Nederland alle gronden opgemeten en de eigendomsgegevens geregistreerd. Het voornaamste doel van de oprichting van het kadaster was een rechtvaardige heffing van de grondbelasting mogelijk te maken.

Het kadaster werd in 1832 ingevoerd in (Noord-)Nederland. De oorspronkelijke Aanwijzende Tafels OAT's bevatten per kadastrale gemeente in volgorde van sectie en perceelnummer een opgave van naam, woonplaats en beroep van de eigenaar of andere zakelijk gerechtigde, soort bebouwing, oppervlakte, klasse en belastbare opbrengst van ieder kadastraal perceel, met een verwijzing naar het artikel van de alfabetische lijst van eigenaren. Deze OAT's mochten niet gewijzigd worden.

Wijzigingen werden bijgehouden in zogenaamde *Suppletoire Aanwijzende Tafels (SAT's)*. Omdat de OAT's niet gewijzigd mochten worden, werden veranderingen tot 1863 aangekend in de SAT's. In 1844 werd door het ministerie bepaald dat de eigendomsveranderingen niet meer in de SAT's bijgehouden mochten worden. Alleen veranderingen in percelen, zoals splitsing of samenvoeging, mochten nog tot 1863 in de SAT's genoteerd worden. Eigendomsveranderingen werden in het vervolg alleen nog in de legger genoteerd. Voor de verwijzing van een kadastraal nummer naar een leggerartikel werd register 71 ingevoerd.

De bewoners van de huizen aan de Pannekoekendijk

Perceel K166

Dit perceel bestaat in 1832 uit huis en erf en is eigendom van koopman Anthonius Petrus Schaepman.

In de OAT van het kadastraal minuutplan in 1832 staat in een verwijzing naar het supplement dat er in 1838 een verandering heeft opgetreden. Tevens wordt in de rubriek 'artikel der alphabetische lijst' (1ste deel van den kadastr legger) het nummer 1086 vermeld. Onder dit nummer valt de eigenaar van het perceel, in dit geval, Anthonius Petrus Schaepman verder te herleiden.

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1832	koopman	Antonie Petrus Schaepman	166
1838	geemployeerde aan het gouvernement	Roelof Eekhout	166
1842	lakenkooper	Willem Doyer	166
1873	z.b.	Felina van Hoorn	166
1873	lakenkooper	Willem Doyer	166
1878	schilder & glazenmaker	Georg Willem Ribow	1917
1878	schilder & glazenmaker	Georg Willem Ribow	2249
1878	schilder & glazenmaker	Georg Willem Ribow	2250
1896	bode	Albert Stoel	2249
1896	kantoorbediende gem. Zwollekerspel	Albertus van der Kolk	2250
1896	commissionair	Johann Theodor Andreas Lohle	2368
1896	bakker	Tiemen Visscher	2932
1910	landbouwer & koffiehuishouder	Gerrit Jan van Gerner	2933
1914		Zwolle de Stad	2249
1914		Zwolle de Stad	2250
1921	hoofd ener school	Adolf Frans Eshuis	2368
1929	koopman	Pieter Hubert van der Kamp	2368
1933	assistent bij posterijen	Herman Jansen	2933
1937	z.b.	Elsje Westerhuys	2932
1939		N.V. van der Kamp zand & grinthandel	2368
1939	kantoorbediende	Gerrit Klein	2932
1943		C.V. van der Kamp zand & grinthandel	2368
1950	z.b.	Petronella Hermina Scholten	2933
1951	bank-employe	Gerrit Klein	2932
1955	grondwerker	Wilhelmus Hendrikus Rikels	2932
1956		Van der Kamp zand & grinthandel	2368
1956	chauffeur	Hendrikus Johannes Reins	2932
1961	schipper	Gerrit Kreeft	2932
1970		gemeente Zwolle	2933
1971		gemeente Zwolle	2368
1971		gemeente Zwolle	2932

Anthonius Petrus Schaepman

Anthonius Petrus Schaepman is een telg uit de uit Munster afkomstige katholieke familie Schaepman.

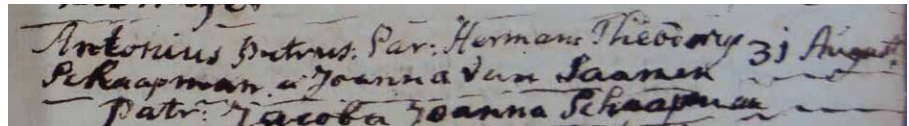
De stamreeks begint bij Henrick Schaepman, die in 1629 trouwde in de Ludgerikerk in Munster met Maria Volbers. Zijn gelijknamige kleinzoon kreeg samen met Anna Maria von Zeppenfeldt, een lid uit een oud Munsters familiegeslacht twee zonen die luisterden naar de naam Joannes Everardus Schaepman. Een van deze twee zonen vestigde zich in Salland en was daar ambtman van het stift Essen. De laatste Joannes Everardus is op 13 augustus 1687 in de Lambertikerk in Munster gedoopt en trouwde met de uit Dalfsen afkomstige Joanna Sophia Ensink. Het gezin vestigde zich in Zwolle en kreeg meerdere kinderen waarvan de zoon Hermannus Theodorus Schaepman voor ons het belangrijkste is.

Hermannus Theodorus was vernoemd naar de opa van zijn moeders kant en werd op 15 mei 1733 in de rk statie Koestraat gedoopt. Hij was van beroep cargadoor en factoor en trouwde met de uit Amsterdam afkomstige Eva Alyda Hanlo. Het echtpaar trouwde in de randgemeente Nieuwendam. Veel katholieke families uit Amsterdam trouwden volgens kerkelijk ritueel in de omliggende randgemeenten omdat dit in Amsterdam zelf bezwaarlijk werd gevonden. Na de dood van Eva Alyda Hanlo in 1760 trouwde Hermanus Theodorus Schapman met Johanna Sophia van Sanen. Zij was een meisje uit een familie uit Hoorn. Het echtpaar kreeg niet minder dan 14 kinderen. Een van deze kinderen was Anthonius Petrus Schaepman. Hermanus Theodorus Schaepman overleed op 21 januari 1815 in Zwolle.

Anthonius Petrus werd op 31 augustus 1775 gedoopt in de rk statie Hoornsteeg en trouwde op 1 maart 1802 in Vorden met Hendrika Jacoba Roeloffsen.

Het echtpaar kreeg 5 zonen en een dochter.

Anthonius Petrus was in zijn leven koopman en in 1805 een van de medeoprichters van de azijnfabriek Heerkens Schaepman en Co. Deze fabriek was oorspronkelijk gevestigd in de wijk Assendorp. Naast azijn werden er ook kaarsen gefabriceerd voor de katholieke kerken.

De fabriek werd op 7 juni 1805 opgericht door 5 vennoten. Dit waren Mr. Theodorus Everhardus Franciscus Heerkens, Franciscus Philippus Antonius Heerkens, Johannes Everhardus Schaepman en Anthonius Petrus Schaepman. De fabriek verhuisde in 1955 van Assendorp naar de Borneostraat. Op deze plek in Assendorp is het ziekenhuis de Wezenlanden verder uitgebreid. Op de plek in de Borneostraat is nu een flatgebouw verrezen. Na meer dan 150 jaar te hebben bestaan is de fabriek na diverse fusies opgeheven in 1978 en is het gebouw afgebroken. Anthonius Petrus Schaepman is in 1832 eigenaar van twee naast elkaar gelegen huizen en erf (E166 en 167) en een daarnaast gelegen tuin met tuinhuis (E165) aan de Pannekoekendijk in de polder Katwolde. Hij heeft ook daadwerkelijk in dit huis gewoond. In zijn overlijdensakte wordt vermeld dat hij is overleden op 11 februari 1837 op 62 jarige leeftijd 's avonds 8 uur in een huis Pannekoekendijk nr. 166.

Perceel K167

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1832	koopman	Antonie Petrus Schaezman	167
1838	geemployeerde aan het gouvernement	Roelof Eekhout	167
1842	lakenkooper	Willem Doyer	167
1873	z.b.	Felina van Hoorn	167
1873	lakenkooper	Willem Doyer	167
1878	schilder & glazenmaker	Georg Willem Ribow	2251
1897	z.b.	Johanna Geertruida Scholten	2251
1898	z.b.	Hendrina Hendrika Scholten	2367
1898	z.b.	Johanna Geertruida Scholten	2367
1908	z.b.	Christina Scholten	2367
1938	koopman	Willem Steenbergem	2367
1970		gemeente Zwolle	2367

Perceel K168

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1830	schipper	Lambert Berend van Daltsen	921
1830	schipper	Lambert Berend van Daltsen	922
1845	z.b.	Gerritdina van Daltsen	922
1851	z.b.	Gerritdina van Daltsen	921
1851	z.b.	Gerritdina van Daltsen	922
1851	advocaat & notaris	Jan Hermanus van Roijen	922
1859	z.b.	Gerritdina van Daltsen	921
1859	advocaat & notaris	Jan Hermanus van Roijen	921
1860	schilder & glazenmaker	Georg Willem Ribow	922
1860	schilder & glazenmaker	Georg Willem Ribow	1918
1870	schilder & glazenmaker	Georg Willem Ribow	921
1870	schilder & glazenmaker	Georg Willem Ribow	1917
1878	opzichter begraafplaats	Hermannus Johannes Abrahams Blankhart	921
1878	opzichter begraafplaats	Hermannus Johannes Abrahams Blankhart	922
1878	opzichter begraafplaats	Hermannus Johannes Abrahams Blankhart	1809
1887	z.b.	Karel Spruit	1809
1892	hoofdbesteller bij de posterijen	Wietze de Jong	1809
1896	commissionair	Johann Theodor Andreas Lohle	2368
1897	banketbakker	Hendricus Baggelaar	1918
1897	banketbakker	Hendricus Baggelaar	1918
1898	banketbakker	Hendricus Baggelaar	2369
1902	z.b.	Theodora Johanna Maria van Osch	1809
1905	z.b.	Christina Maria Weterings	1809
1905	adjunct commies	Pieter de Steeg	2369
1908	stucadoor	Friedrich Adriaan Hilgen	2369
1919	scheepsbevrachter	Wolter Weener	1809
1919	grossier in suikerwerken	Jan Jacob Poortier	2369
1921	hoofd ener school	Adolf Frans Eshuis	2368
1922	koopman	Hessel Hendriksma	1809
1923	scheepstimmerman	Willem Roelof van Goor	1809
1926	grossier in koloniale waren	Hendrik Scholtens	2369
1929	koopman	Pieter Hubert van der Kamp	2368

1932	schipper	Johannes Veuger	1809
1933	koopman & reder	Hein van der Kamp	2369
1933	koopman & reder	Hein van der Kamp	3923
1939		N.V. van der Kamp zand & grinthandel	2368
1943		C.V. van der Kamp zand & grinthandel	2368
1955		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3924
1956		Van der Kamp zand & grinthandel	2368
1956		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3924
1969		gemeente Zwolle	1809
1969		gemeente Zwolle	3924
1971		gemeente Zwolle	2368
1971		gemeente Zwolle	3923

Perceel K169

In register 71 staan bij perceel E169 de leggerartikelnummers opgesomd en is bij het vervallen van het perceel door splitsing en samenvoeging vermeld in welke nieuwe percelen de oude zijn opgenomen. Bij E169 is sprake van de nummers 1139, 4085 en 6934 en de nieuwe percelen E1377 tot en met 1385.

De eerste bekende eigenaar is de in 1832 vermelde Hermen Jansen Slag. In de SAT staat vermeld dat het perceel in 1832 een verandering ondergaat. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de dood van Hermen Jansen, ook wel Harm Jan genoemd. Een officiële overlijdensakte was niet te vinden. Wel is uit de burgerlijke stand af te leiden dat Hermen Jansen Slag, van beroep scheepstimmerman in 1819 trouwde met de uit Geesteren afkomstige Maria Vierdag. Deze Maria Vierdag trouwt na de dood van Hermen Jansen Slag in 1842 met Hendrik Jan Hofstee. Het echtpaar blijft eigenaar tot 1862. In dat jaar overlijdt Maria Vierdag.

Nieuwe eigenaar wordt Jacobus Dannenberg van Dijk, kantoorbediende. Het vruchtgebruik berust bij zijn minderjarige erfgenaam Hendrik Jan Dannenberg van Dijk.

In 1869 wordt het perceel gesplitst in twee nieuwe percelen E1377 (huis en erf) en E1385 (erf). Eigenaren zijn op dat moment Hendrik Jan Dannenberg van Dijk en de mede-eigenaren H. J. Boekhaar en Jacobus Dannenberg van Dijk.

Vlak voor de dood van Hendrik Jan Dannenberg van Dijk wordt het perceel E1377 gesplitst in de percelen E1377 tot en met 1384. De nieuwe eigenaren zijn Hendrik Snijder en consorten voor 50 % en Jacobus Snijder voor 50 %. Beide eigenaren zijn van beroep behanger. Hendrik Snijder is een zwager van Hendrik Jan Dannenberg.

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1830	scheepstimmerman	Harm Jan Slag	169
1852	z.b.	Maria Vierdag	169
1863	kantoorbediende	Jacobus Dannenberg van Dijk	169
1863	kantoorbediende	Jacobus Dannenberg van Dijk	1378
1863	kantoorbediende	Jacobus Dannenberg van Dijk	1379
1863	kantoorbediende	Jacobus Dannenberg van Dijk	1380
1863	kantoorbediende	Jacobus Dannenberg van Dijk	1381
1863	kantoorbediende	Jacobus Dannenberg van Dijk	1382
1863	kantoorbediende	Jacobus Dannenberg van Dijk	1383
1863	kantoorbediende	Jacobus Dannenberg van Dijk	1384
1869	z.b.	Hendrik Jan Dannenberg van Dijk	1377
1869	z.b.	Hendrik Jan Dannenberg van Dijk	1385
1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1377
1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1378
1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1379
1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1380

1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1381
1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1382
1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1383
1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1384
1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1385
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1377
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1378
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1379
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1380
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1381
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1382
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1383
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1384
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1385
1933	koopman	Jan Snijder	1377
1933	koopman	Jan Snijder	1378
1933	koopman	Jan Snijder	1379
1933	koopman	Jan Snijder	1380
1933	koopman	Jan Snijder	1381
1933	koopman	Jan Snijder	1382
1933	koopman	Jan Snijder	1383
1933	koopman	Jan Snijder	1384
1933	koopman	Jan Snijder	1385
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1377
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1378
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1379
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1380
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1381
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1382
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1383
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1384
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1385
1955		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3924
1956		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3924
1969		Gemeente Zwolle	3924

Hermen Jansen Slag

Hermen Jansen Slag wordt op 26 november 1760 in Zwolle geboren als zoon van Jan Slag en Engeltjen Botschoever. Hij trouwt op 19 mei 1819 met de uit Geesteren afkomstige Maria Vierdag. Tijdens dit huwelijk is hij nog sloopstimmermansknecht, later zou hij uitgroeien tot sloopstimmerman. Uit de huwelijksakte blijkt dat Slag weduwnaar was en eerder getrouwd is geweest met Jannigje Tugters. Hermen Jansen Slag overleed vermoedelijk in 1832.

Maria Vierdag

Maria Vierdag wordt op 1 november 1792 in Geesteren geboren als dochter van Jan Vierdag en Willemmina Klein Loverink. Zij trouwt op 19 mei 1819 eerst met de Zwolse sloopstimmerman Hermen Jansen Slag. Na zijn dood in 1832 hertrouwt zij met kleerkoper Servaas Roseboom. Servaas overlijdt al in 1842 waarna Maria op 28 april dat jaar hertrouwt met de uit Lochem afkomstige Hendrik Jan Hofstee. Deze Hofstee is tuinman. Marla Vierdag overlijdt zelf op 23 april 1862.

Jacobus Dannenberg van Dijk

Jacobus Dannenberg is op 6 januari 1815 geboren in Apeldoorn. Hij is van beroep schoolmeester en op 22 april 1843 getrouwd met de uit Benedenkijpe in Schoterland

afkomstige Grietje Biliam. het echtpaar krijgt in 1845 een zoon Hendrik Jan Dannenberg. Jacobus overlijdt op 15 april 1867 in een huis aan de Korte Smeden te Zwolle.

Hendrik Jan Dannenberg van Dijk

Hendrik Jan wordt geboren op 27 mei 1845 in Zwolle en trouwt op 19 februari 1880 met Maria Helena Dieudonne Roemele. Hij is op dat moment nog kandidaat-notaris. Na zijn huwelijk wordt hij gerechtsdeurwaarder bij de Arrondissementsrechtbank Zwolle. Hendrik Jan overlijdt op 30 mei 1909 in Zwolle

Perceel K170

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1830	scheepstimmerman	Harm Jan Slag	170
1852	z.b.	Maria Vierdag	170
1863	kantoorbediende	Jacobus Dannenberg van Dijk	1401
1875	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1401
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1401
1933	koopman	Jan Snijder	1401
1933		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3736
1955		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3924
1956		Fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3924
1969		Gemeente Zwolle	3924

Perceel K 176

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1830	fruitverkoper en timmermansknegt	Frans Meijer	176
1830		RK armenkamer	176
1851	metselaar	Johannes Niemers	176
1867		RK armenkamer	176
1867	steenhouwer	Hendrikus Greve	1398
1867	steenhouwer	Hendrikus Greve	1399
1867	steenhouwer	Hendrikus Greve	1400
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1399
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1400
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1548
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1549
1881	z.b	Gerritdina Bouwhuis	1548
1883	z.b	Gerritdina Bouwhuis	1399
1883	z.b	Gerritdina Bouwhuis	1400
1883	metselaar	Johannes Bouwhuis	1549
1883	barbier	Seine Johannes van Marle	1549
1885	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1399
1885	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1400
1885	wafelbakker	Petrus de Boer	1549
1885	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	2782
1885	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3069
1896	pakhuisknecht	Jan Willem Koelman	1549
1900	koetsier	Jacob van de Salentein	1549
1921	z.b	Pieter Toering	1399
1921	z.b	Pieter Toering	1400
1922	z.b	Pieter Toering	3068

1932	schipper, cafehouder & koopman	Gabriël Weerman	3474
1935	schipper, cafehouder & koopman	Gabriël Weerman	3530
1935	schipper	Ebele Schouwstra	3531
1935	z.b.	Geertje Schreur	3531
1937	z.b.	Hendrik Koer	3530
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	3474
1970		gemeente Zwolle	3530
1977		gemeente Zwolle	3474
1979		gemeente Zwolle	3531

Perceel K 177

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1830		RK armenkamer	177
1834		RK armenkamer	177
1867	steenhouwer	Hendrikus Greve	1397
1867	steenhouwer	Hendrikus Greve	1398
1867	steenhouwer	Hendrikus Greve	1399
1867	steenhouwer	Hendrikus Greve	1400
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1399
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1400
1870	beurtvaart commissaris	Jochem van der Sluis	1488
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1548
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1549
1873	z.b.	Gerritdina Bouwhuis	1400
1883	z.b.	Gerritdina Bouwhuis	1399
1883	z.b.	Gerritdina Bouwhuis	1548
1883	metselaar	Johannes Bouwhuis	1549
1883	barbier	Seine Johannes van Marte	1549
1885	wafelbakker	Petrus de Boer	1549
1896	pakhuis knecht	Jan Willem Koelman	1549
1900	koetsier	Jacob van de Salentein	1549
1907	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	2782
1911	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1488
1920	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1399
1920	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1400
1920	z.b.	Pieter Toering	3068
1920	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3069
1921	z.b.	Pieter Toering	1399
1921	z.b.	Pieter Toering	1400
1925	schipper, cafehouder & koopman	Gabriël Weerman	3530
1925	z.b.	Geertje Schreur	3531
1934	schipper, cafehouder & koopman	Gabriël Weerman	3474
1937	z.b.	Hendrik Koer	3530
1939	koffiehuishoudster	Jacobje Steffens	1488
1944	koopman	Gerard Hetebrij	1488
1947	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	4063
1955	schipper	Ebele Schouwstra	3531
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	3474
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	4063
1970		gemeente Zwolle	3530
1977		gemeente Zwolle	3474
1977		gemeente Zwolle	4063
1979		gemeente Zwolle	3531

Perceel K178

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1830		RK armenkamer	178
1830		RK armenkamer	178
1867	steenhouwer	Hendrikus Greve	1396
1870	beurtvaart commissaris	Jochem van der Sluis	1396
1911	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1396
1939	koffiehuishoudster	Jacobje Steffens	1396
1944	koopman	Gerard Hetebrij	1396
1947	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	4063
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	4063
1977		gemeente Zwolle	4063

Perceel K182

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1832	fruitverkoper en timmermansknegt	Frans Meijer	182
1851	hoedenmaker	Arnoldus Johannes Philippus Smit	182
1852	metselaar	Johannes Niemers	182
1867	koopman	Martinus Trooster	1355
1867	koopman	Martinus Trooster	1356
1867	koopman	Martinus Trooster	1357
1867	koopman	Martinus Trooster	1358
1867	koopman	Martinus Trooster	1359
1868	koopman	Martinus Trooster	1386
1868	koopman	Martinus Trooster	1387
1868	koopman	Martinus Trooster	1388
1868	koopman	Martinus Trooster	1389
1868	koopman	Martinus Trooster	1390
1868	koopman	Martinus Trooster	1391
1868	koopman	Martinus Trooster	1392
1868	steenhouwer	Hendrikus Greve	1396
1868	steenhouwer	Hendrikus Greve	1397
1868	steenhouwer	Hendrikus Greve	1398
1868	steenhouwer	Hendrikus Greve	1399
1868	steenhouwer	Hendrikus Greve	1400
1870	beurtvaart commissaris	Jochem van der Sluis	1396
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1399
1870	metselaar	Derk Bouwhuis	1400
1870	beurtvaart commissaris	Jochem van der Sluis	1488
1873	metselaar	Derk Bouwhuis	1548
1873	metselaar	Derk Bouwhuis	1549
1874	winkelier	Hendrik Westerop	1386
1874	winkelier	Hendrik Westerop	1387
1874	winkelier	Hendrik Westerop	1388
1874	winkelier	Hendrik Westerop	1389
1874	winkelier	Hendrik Westerop	1390
1874	winkelier	Hendrik Westerop	1391
1874	winkelier	Hendrik Westerop	1392
1881	metselaar	Johannes Bouwhuis	1549
1881	barbier	Seine Johannes van marle	1549
1885	wafelbakker	Petrus de Boer	1549

1896	pakhuisnecht	Jan Willem Koelman	1549
1900	koetsier	Jacob van de Salentein	1549
1905	z.b	Gerritdina Bouwhuis	1399
1905	z.b	Gerritdina Bouwhuis	1400
1905	z.b	Gerritdina Bouwhuis	1548
1910	notarisklerk	Adam van der Sluis	1386
1910	notarisklerk	Adam van der Sluis	1387
1910	notarisklerk	Adam van der Sluis	1388
1910	notarisklerk	Adam van der Sluis	1389
1910	notarisklerk	Adam van der Sluis	1390
1910	notarisklerk	Adam van der Sluis	1391
1910	notarisklerk	Adam van der Sluis	1392
1910	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1399
1910	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1400
1911	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1396
1911	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	1488
1911	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	2782
1922	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3069
1925	z.b.	Pieter Toering	1399
1925	z.b.	Pieter Toering	1400
1925	z.b.	Pieter Toering	2782
1932	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3392
1934		N.V. Bierbrouwerij de Klok	3392
1934	schipper, cafehouder & koopman	Gabriël Weerman	3474
1934	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3475
1934		N.V. Bierbrouwerij de Klok	3926
1935	schipper, cafehouder & koopman	Gabriël Weerman	3530
1935	z.b	Geertje Schreur	3531
1937	z.b.	Hendrik koer	3530
1939	koffiehuishoudster	Jacobje Steffens	1396
1939	koffiehuishoudster	Jacobje Steffens	1488
1939	koffiehuishoudster	Jacobje Steffens	3475
1944	koopman	Gerard Hetebrij	1396
1944	koopman	Gerard Hetebrij	1488
1944	koopman	Gerard Hetebrij	3475
1947	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	3475
1950	schipper	Ebele Schouwstra	3531
1955		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3925
1955	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	4063
1956		Grolsche Bierbrouwerij	3926
1960	groente handelaar	Berend aan het Rot	3926
1961	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	3926
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	3474
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	4063
1969		gemeente Zwolle	3925
1970		gemeente Zwolle	3530
1974	auto & motor handelaar	Geert Visscher	3926
1977		gemeente Zwolle	3474
1977		gemeente Zwolle	3926
1977		gemeente Zwolle	4063
1979		gemeente Zwolle	3531

Perceel K183

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1830	bakker	Hendricus Jacobus Souman	183
1862	commissionair	Herre Salomon Stibbe	183
1862	commissionair	Herre Salomon Stibbe	1375
1862	commissionair	Herre Salomon Stibbe	1376
1869	z.b.	Hendrik Jan Dannenberg van Dijk	1377
1869	z.b.	Hendrik Jan Dannenberg van Dijk	1385
1870	barbier	Gerrit Jan Burbach	1375
1870	barbier	Gerrit Jan Burbach	1376
1870	barbier	Gerrit Jan Burbach	2061
1882	vleeshouwer & koopman	Willem van Eijsselsteijn	1375
1882	vleeshouwer & koopman	Willem van Eijsselsteijn	2060
1900	schipper	Thomas Bouwknegt	2061
1902	vleeshouwer & koopman	Willem van Eijsselsteijn	1375
1902	vleeshouwer & koopman	Willem van Eijsselsteijn	2060
1903	winkelier	Frederik van Eijsselsteijn	1375
1903	winkelier	Frederik van Eijsselsteijn	2060
1908	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1377
1908	behangers	Hendrik & Jacobus Snijder	1385
1911	koopman	Marinus Knoops	2061
1919	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3392
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1377
1929	behanger & stoffeerder	Jacobus Snijder	1385
1932		N.V. Bierbrouwerij de Klok	3392
1932	schipper, cafehouder & koopman	Gabriël Weerman	3474
1932	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3475
1932	koffiehuishoudster	Jacobje Steffens	3475
1932		N.V. Bierbrouwerij de Klok	3926
1933		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1377
1933	koopman	Jan Snijder	1377
1933		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	1385
1933	koopman	Jan Snijder	1385
1940	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	4063
1944	koopman	Gerard Hetebrij	3475
1945	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	3475
1955		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3924
1955		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3925
1956		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3924
1956		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3925
1956		Grolsche bierbrouwerij	3926
1960	groente handelaar	Berend aan het Rot	3926
1960	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	3926
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	3474
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	3475
1969		gemeente Zwolle	3924
1969		gemeente Zwolle	3925
1974	auto & motor handelaar	Geert Visscher	3926
1977		gemeente Zwolle	3474
1977		gemeente Zwolle	3475
1977		gemeente Zwolle	3926

Perceel K184

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1830	landbouwer	Jan Elferink	186
1862	veehouder	Hendrikus Johannes Elferink	1368
1862	veehouder	Hendrikus Johannes Elferink	1369
1880	smid	Pieter Hammers	1937
1920	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3192
1920	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3392
1924		Zwolle de Stad	3193
1932		N.V. Bierbrouwerij de Klok	3392
1932	schipper, cafehouder & koopman	Gabriël Weerman	3474
1932	koffiehuishoudster	Jacobje Steffens	3475
1932		N.V. Bierbrouwerij de Klok	3926
1934	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3475
1944	koopman	Gerard Hetebrij	3475
1945	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	3475
1945	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	4063
1955		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3925
1956		Grolsche Bierbrouwerij	3926
1961	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	3926
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	3474
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	4063
1967	groente handelaar	Berend aan het Rot	3926
1969		gemeente Zwolle	3925
1974	auto & motor handelaar	Geert Visscher	3926
1977		gemeente Zwolle	3474
1977		gemeente Zwolle	3926
1977		gemeente Zwolle	4063

Perceel K187

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1832	landbouwer	Jan Elferink	187
1862	veehouder	Hendrikus Johannes Elferink	1368
1862	veehouder	Hendrikus Johannes Elferink	1369
1880	smid	Pieter Hammers	1937
1920	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3192
1920	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3392
1924		Zwolle de Stad	3193
1932		N.V. Bierbrouwerij de Klok	3392
1934	schipper, cafehouder & koopman	Gabriël Weerman	3474
1934	kastelein & koopman	Geert Hetebrij	3475
1934	koffiehuishoudster	Jacobje Steffens	3475
1934		N.V. Bierbrouwerij de Klok	3926
1944	koopman	Gerard Hetebrij	3475
1945		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	3925
1945	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	4063
1956		Grolsche Bierbrouwerij	3926
1961	autosloper & autohandelaar	Evert Jan Klomp	3926
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	3474
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	3926
1963	groente handelaar	Berend aan het Rot	4063

1969		gemeente Zwolle	3925
1974	auto & motor handelaar	Geert Visscher	3926
1977		gemeente Zwolle	3474
1977		gemeente Zwolle	3926
1977		gemeente Zwolle	4063

Perceel K188

Eigenaren

jaar	Beroep	Naam	Percnr.
1830	blikslager	Gerrit Louman	776
1830	blikslager	Gerrit Louman	777
1830	blikslager	Gerrit Louman	778
1856	stads-inbrenger	Lodewijk Staal	776
1856	stads-inbrenger	Lodewijk Staal	777
1856	stads-inbrenger	Lodewijk Staal	778
1861	oppasser	Jacobus Wietzers Werkman	1366
1861	oppasser	Jacobus Wietzers Werkman	1367
1883	smid	Tiemen Hendriks	2076
1883	smid	Tiemen Hendriks	2077
1883	smid	Tiemen Hendriks	2078
1919	smid aan de C.W.	Johannes Albertus Dellemijn	2076
1919	smid aan de C.W.	Johannes Albertus Dellemijn	2077
1919	smid aan de C.W.	Johannes Albertus Dellemijn	2078
1927	schilder C.W.	Willem Jan Stael	2076
1927	schilder C.W.	Willem Jan Stael	2077
1927	schilder C.W.	Willem Jan Stael	2078
1950	winkeliers & kooplieden	Jan & Harmen van Dijk	2076
1950	z.b.	Jan van Dijk	2076
1950	winkeliers & kooplieden	Jan & Harmen van Dijk	2077
1950	z.b.	Jan van Dijk	2077
1950	winkeliers & kooplieden	Jan & Harmen van Dijk	2078
1950	z.b.	Jan van Dijk	2078
1953		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	2076
1953		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	2077
1953		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	2078
1956		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	2076
1956		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	2077
1956		fa. Zwolse mij. van spiegel en venster glas	2078
1969		gemeente Zwolle	2076
1969		gemeente Zwolle	2077
1969		gemeente Zwolle	2078

5. Sporen en structuren

Fase 1: De periode vóór ca. 1350

Uit deze periode dateert een brede sloot (S2233, 2334) die vanaf het Zijltje schuin richting de Pannekoekendijk loopt. Uit deze sloot komt aardewerk dat onder andere van de 10de tot 13de eeuw te dateren valt, maar ook uit de periode van Godeken Pottman (ca 1400) komt.

Daarop sluiten enkele sloten aan, deels haaks er op liggend (S2086, 2091) en (S2082, 2134) of schuin aansluitend. Het lijkt er op dat de sloten perceelsscheidingen zijn waarbij de brede sloot misschien wel de oudste grens vormt. In ieder geval sluit sloot S2349 aan op S491 en vormen de grondsporen S705, 706 een gedempte sloot die parallel ligt aan sloot S2349. Parallel aan deze gedempte sloot S705, 706 ligt nog een gedempte sloot (S725-7) met veel paalresten van een beschoeiing.

Interessant is dat in de Zwolse regesten een sloot verondersteld wordt aan de straatzijde, Mussenhage. Wij hebben dit deel niet kunnen opgraven, omdat het onder de huidige straat ligt. In verschillende regesten komt ook een steeg⁵ voor die aan de stadzijde van het begijnenhuis ligt. Deze steeg kan gelokaliseerd worden onder een straatje met goot. Hoe ver vóór 1350 we de perceelssloten moeten dateren, weten we niet; uit verschillende sloten komen enkele 13de-eeuwse scherfjes. Bekend is dat wanneer dit soort percelen bebouwd wordt, de sloten gedempt worden en er een andere vorm van perceelsscheiding toegepast wordt, zoals bijvoorbeeld een steeg.

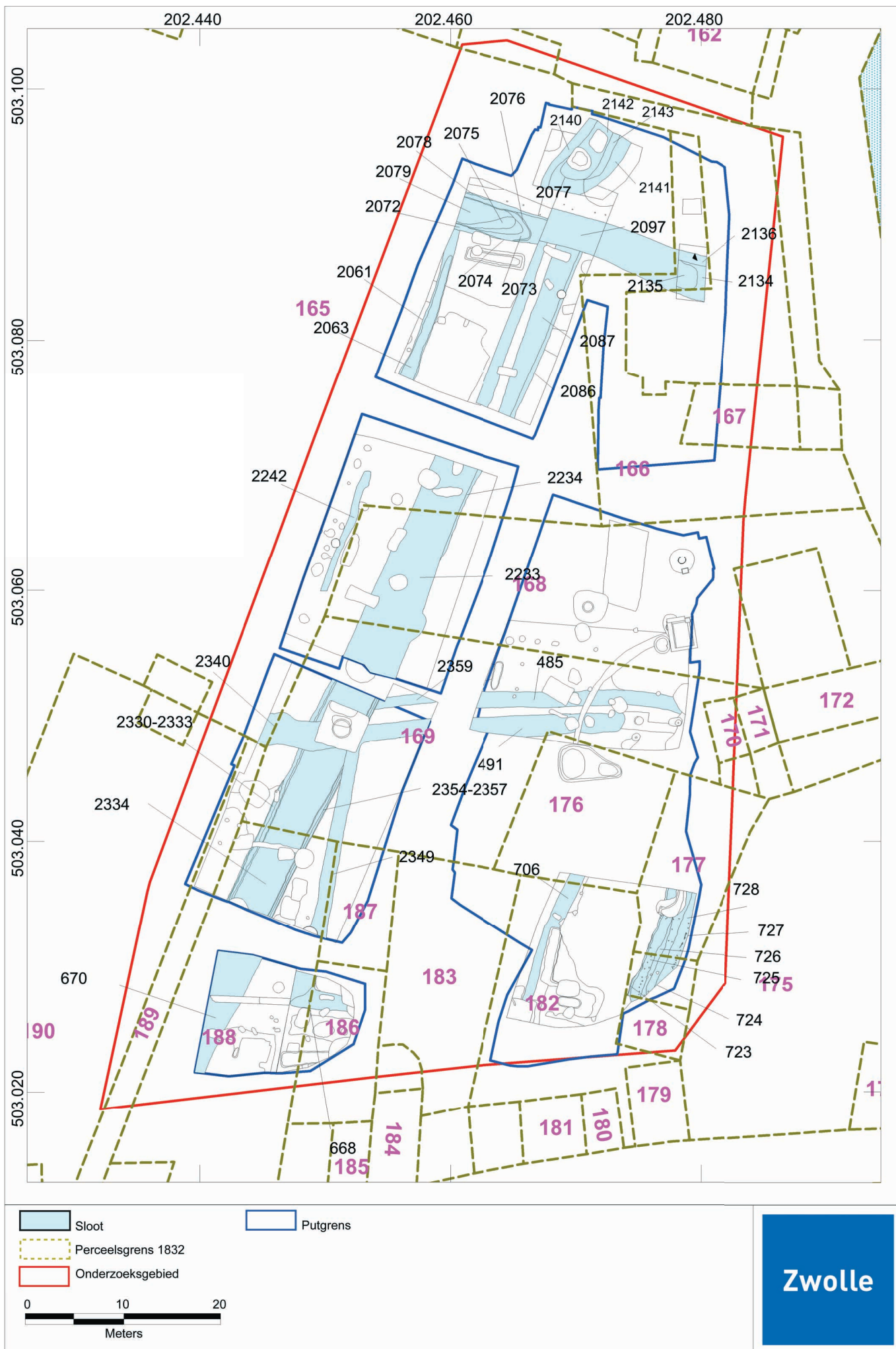
De oudste bebouwing aan de Mussenhage zal dateren uit het einde van de 14de eeuw. Er is dan in ieder geval sprake van drie panden, waarvan het middelste bewoond wordt door Godeken Gherdssoen (Pottman). We hebben het hier dan over de opgravingslocatie. Elders aan de Mussenhage heeft nog ene Seygher de Pottman⁶ gewoond en het lijkt voor de hand te liggen dat hij familie van Godeken is geweest.

Fase 2

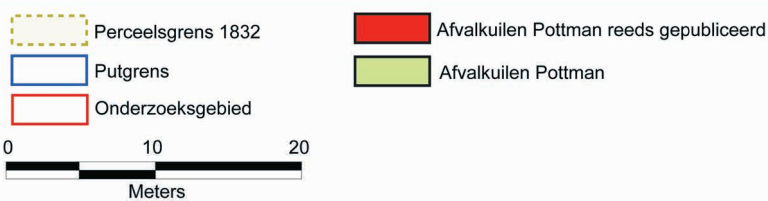
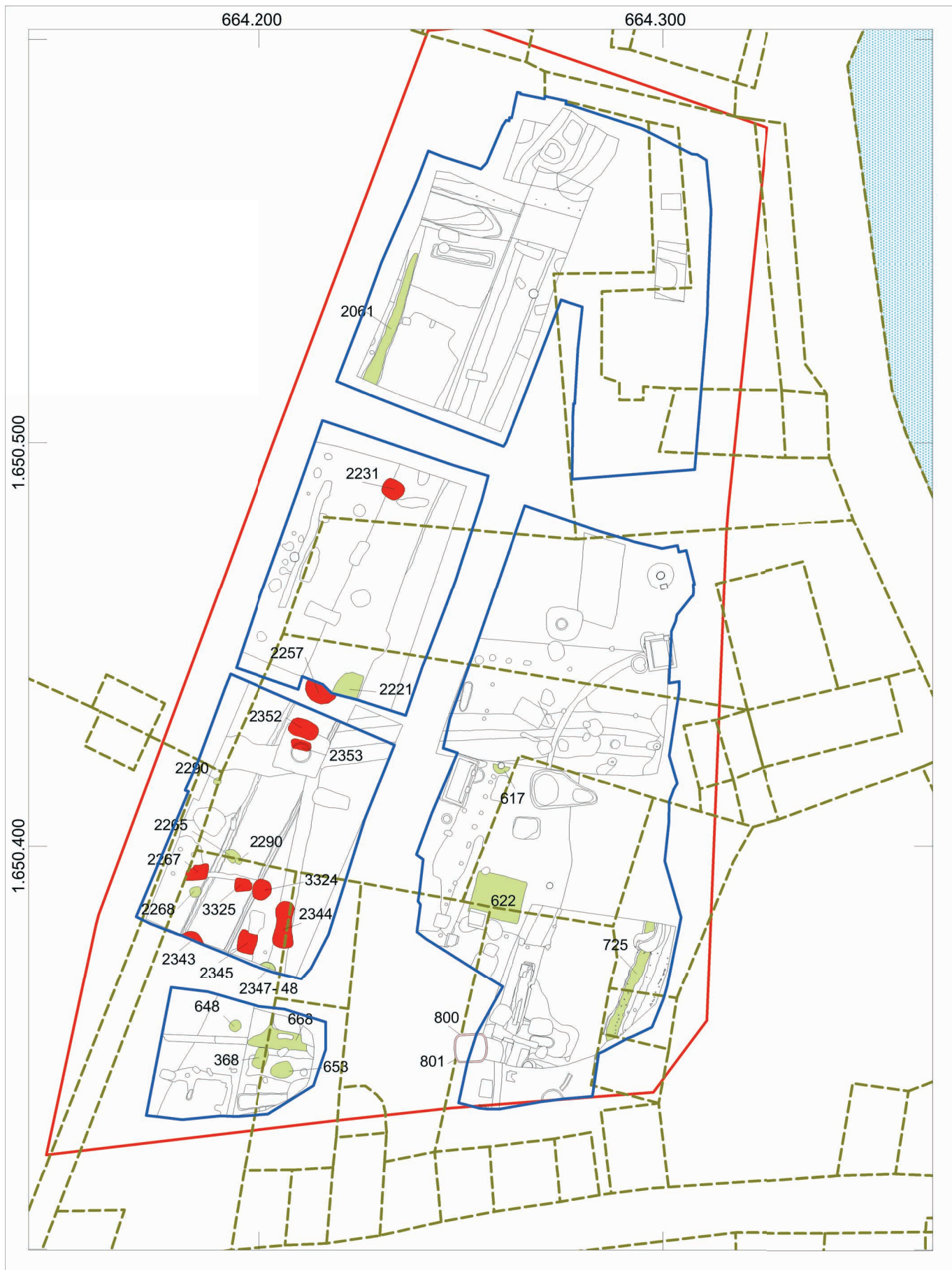
Fase 2 zien we als de periode tussen 1350 en 1450. Aan bewonersactiviteiten zien we enkele mestkuilen. Een daarvan (S424) ligt onder muurwerk dat bij het begijnenhuis gehoord heeft. Hiervan is een uitbraaksleuf met enkele muurresten (S576, 577, 574, 806) overgebleven. Uit een andere mestkuil (S630) komt materiaal dat uit het midden van de 15de eeuw dateert en aan het klooster gekoppeld kan worden. Boven op een sloot is een restant van een straatje (S518) met goot aangetroffen. Hiertussen lag het achterste gedeelte van de bebouwing die bij het begijnenhuis hoorde met er naast een beerkelder met afgeronde hoeken. Uit deze beerkelder komt materiaal dat in het tweede kwart van de 15de eeuw dateert. Er zit geen Godeken Pottman materiaal bij.

Pottman wordt gelokaliseerd aan de Mussenhage op 25 april 1404.⁷ Ook wordt vermeld dat het Witte begijnen klooster aan de Mussenhage ligt, naast het terrein waar Godeken Pottman woonde.⁸ Het pottenbakkersafval van Pottman dateert rond 1400. Hij heeft dit afval voornamelijk in kuilen gedumpt. Een deel van deze kuilen is in de gedempte sloten gegraven. Het afval ligt voor een groot deel op een langgerekt achterterrein achter zijn bedrijf of woning en op een drietal plekken bij de burens.

Pottman wordt voor het eerst zo genoemd op 23 februari 1415; daarvoor wordt hij vermeld als Godeken Gherdssoen. Het pand naast hem was oorspronkelijk van Johan Coteken en is in 1404 verkocht aan Willem Palmer die het in 1404 weer door verkocht aan Wyte van Wyndesem.¹⁰ Deze stichtte er het begijnenhuis in 1409.¹¹ Aan de andere zijde ligt de steeg die toegang geeft tot het achtererf. De achtererven van Pottman en van het begijnenhuis grensden in 1404 aan het (wei)land van Johan de Zubber. In 1414 is Johan Koteken eigenaar.¹² Aan de andere kant van Pottman vinden we Dyrck van de Lande die getrouwd is met Gertrude van Zuythem.¹³ Op 21 april 1410 verkopen Godeken en zijn vrouw Trude hun huis aan Wyte van Windeshem.¹⁴ Of deze het huis aan het begijnenhuis heeft toegevoegd, is niet duidelijk.

De perceelssindeling op basis van de sloten voorafgaand aan de bebouwing.

Overzicht kuilen met bedrijfsafval van Godeken Pottman. Drie liggen op het terrein van de burens. De inhoud van de rode kuilen is beschreven in een apart artikel.⁹ Bouw- en bewoningsresten uit de eerste helft van de 15de eeuw

Fase 3 en 4

Hier maken we onderscheid in het muurwerk dat op de 1832 kaart ingetekend is en het muurwerk dat op de 1870 kaart verschijnt. Voor fase 3 geldt het muurwerk uit de 18de eeuw tot aan 1832 en voor fase 4 het muurwerk dat daarna verschijnt.

Perceel K169

De grenzen van perceel K169 op de 1832 kaart zijn van dien aard dat we moeten spreken van bouwland, waarschijnlijk gewoon weiland. Er bevindt zich op dat moment hoegenaamd geen bebouwing op. In 1870 is de situatie veranderd. Op het vierkante gedeelte van het perceel zijn in 1863 acht kleine huisjes gebouwd. Je zou kunnen spreken van een 'hofje' (K1377-K1384). Maar het hofje blijkt nog groter geweest te zijn en was slechts via een smalle steeg toegankelijk vanuit de Mussenhage. Daar zijn eveneens acht huisjes gebouwd (K1386-K1390 en K1373-K1375).

Archeologisch gezien hebben we hiervan enkele interessante zaken terug gevonden. Van de huisjes zelf is nauwelijks iets bewaard gebleven omdat ze ondiep gefundeerd waren. S2208 bestaat uit twee muurdelen met daartussen resten daarvan waargenomen. Dit moet de achtergevel geweest zijn van de noordelijke vier pandjes. Het interessantste is nog wel een rechthoekige beerkelder met tongewelf (S609-613), opgemetseld in tras met ijsselsteentjes (formaat 18x9x4 cm; tienlagenmaat 43 cm.) met een vloer die uit dezelfde ijsseltjes bestaat, maar op hun kant geplaatst. Aan weerszijden lag een waterput (S392-393 en S606-607). Het vondstmateriaal uit deze beerkelder dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw, wat overeenkomt met de bewoning!

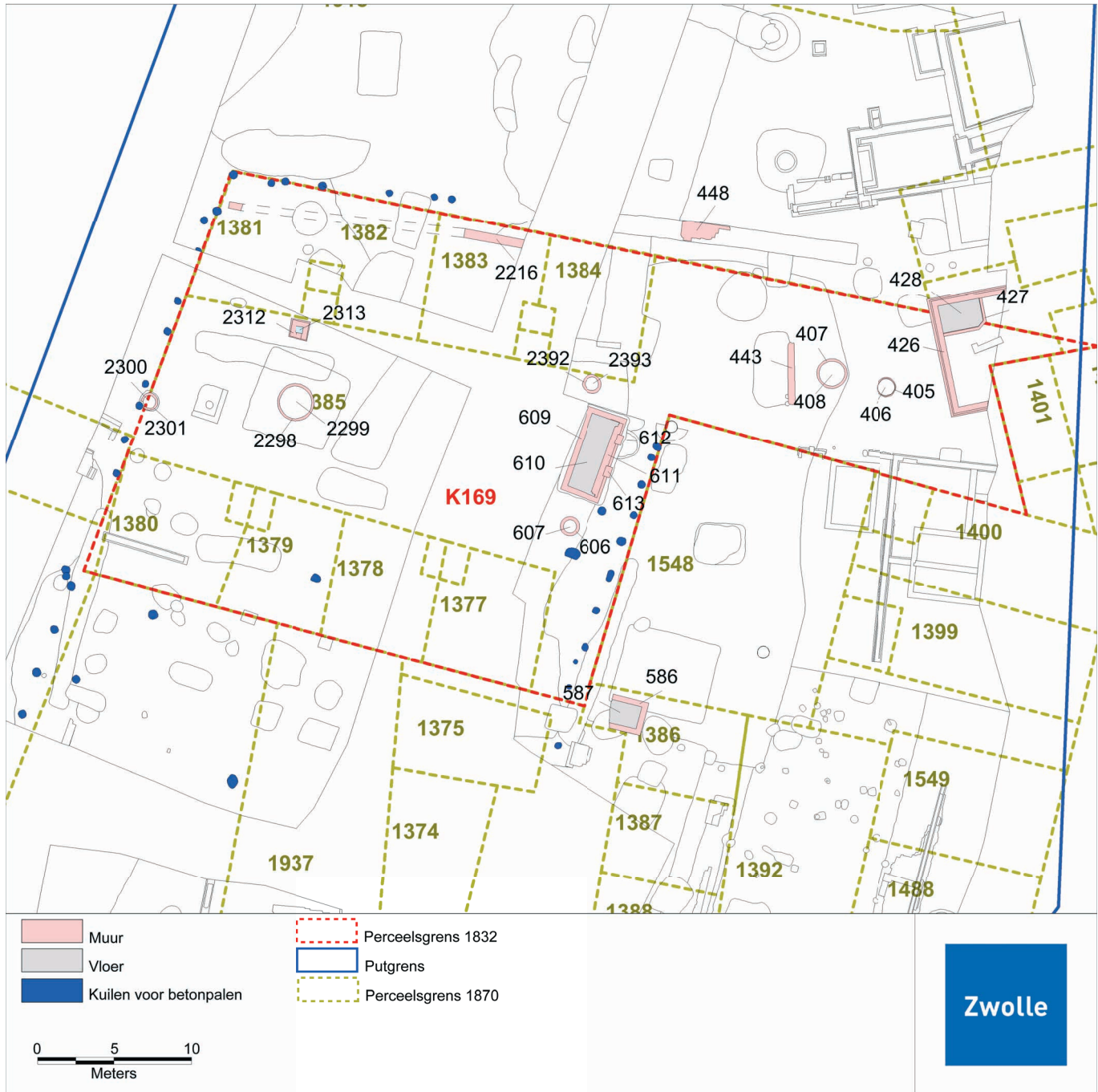
Van de waterputten hebben we geen baksteenformaat en de inhoud was vondstloos. Op het binnenterrein van deze huisjes ligt op de scheiding van de percelen K1381 en K1382 (nummers uit 1870) een putje voor een hoofdwaterkraan (S2312-2313). Er liggen nog twee andere waterputten (S2298-2299 en S2299-2300) die eveneens vondstloos zijn.

Van de huisjes op het zuidelijk gedeelte van het terrein (oorspronkelijke percelen K182 en K183), is alleen een beerkelder teruggevonden die bij het perceel K 1383 hoorde (S586-587) met vondstmateriaal uit de 20ste eeuw. We kunnen eigenlijk alleen maar concluderen dat deze acht huisjes ook gebruik gemaakt moeten hebben van het gemeenschappelijk toilet (beerkelder S609-613) en de aan weerszijden liggende waterputten. Dit betekent dus dat in totaal 16 huishoudens één toiletblok hadden. De toegang van het zuidelijk gedeelte naar het noordelijk gedeelte van het hofje was erg smal.

Op het smalle gedeelte van perceel K169, dat achter de percelen en huizen ligt die grenzen aan de Pannekoekendijk, is op de 1870 kaart muurwerk verschenen dat zich niet stoort aan de perceelsindeling van K169. Kijken we echter goed naar de perceelslijnen, dan zien we in deze hoek zeer onregelmatige lijnen die wel de richting van het muurwerk volgen, hoewel er een verschuiving te zien is. Het gaat om het muurwerk S426 met in de hoek een kelder S427-428. De muur heeft een baksteenformaat van 22x11x4 cm met een tienlagenmaat van 50 cm. Op het achtererf liggen nog een tonput (S405-406) en een waterput (S407-408) met een halfsteens formaat van 11x11x4,5 cm. Iets verder op het achterterrein ligt nog een muurdeel (S 443) dat waarschijnlijk bij een uitgebroken beerkelder heeft gehoord. Het beschreven muurwerk hoort dus thuis in de periode na 1832, maar dateert al vóór 1870.

Uit een jongere periode, na 1933 toen de Zwolse Maatschap voor Spiegel- en Vensterglas zich hier ging vestigen met de hoofdbewoning op perceel K172 dateert ook enig muurwerk en een betonnen palen fundering. Een van de perceelslijnen, de noordelijke lijn, moet daarvoor ook aangepast worden omdat het gaat om muur S448 die op de lijn ligt met de betonpalen S2217-2219 en S2323-2324, S232x en S2328.

Haaks daarop, op de noordzuid lopende perceelslijnen liggen parallel ook rijen betonpalen.

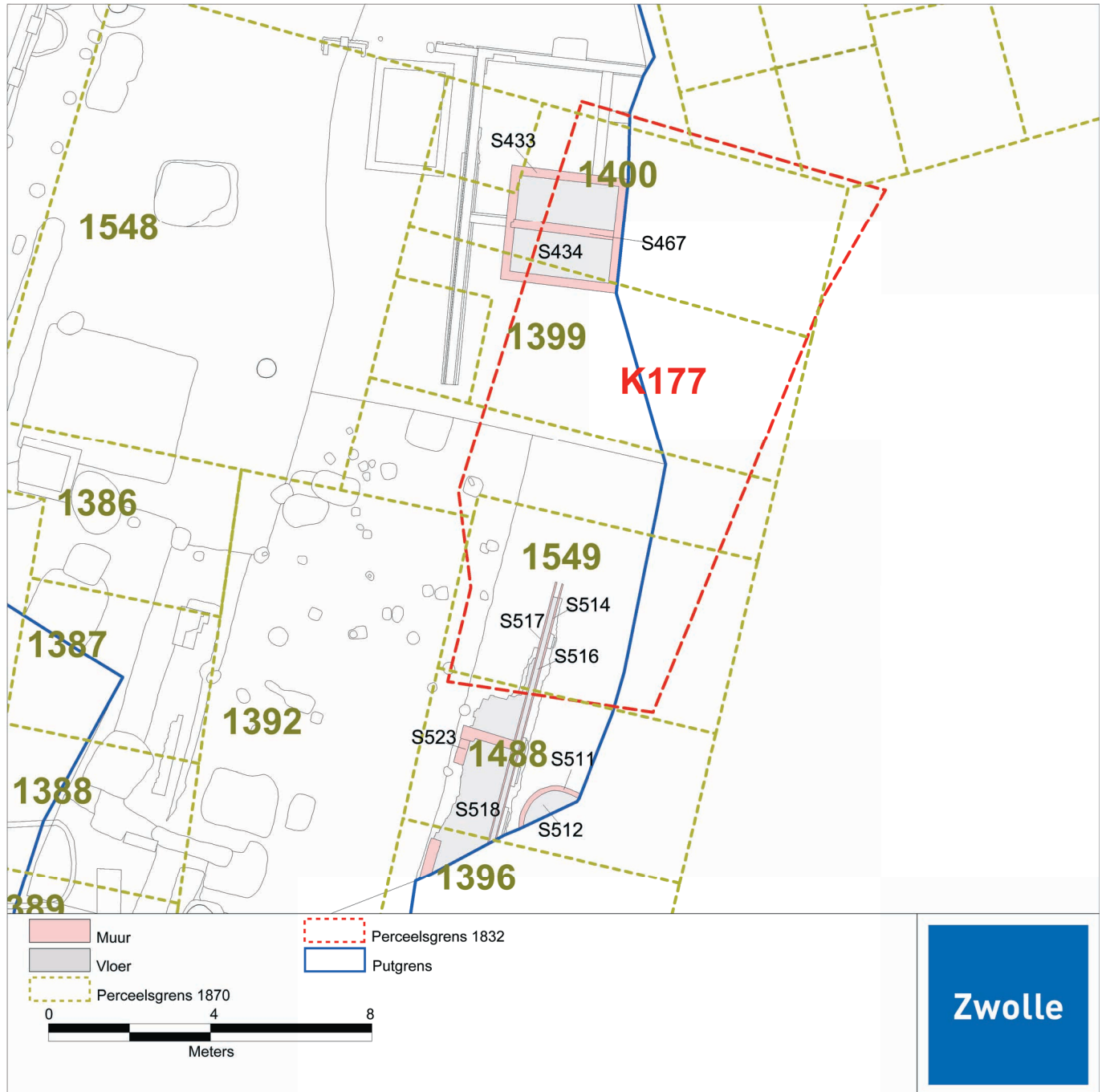

Perceel K169.

Perceel K177

Op de 1832 kaart is dit perceel onbebouwd, maar op de 1870 kaart kunnen we bebouwing toeschrijven aan het inmiddels gesplitste perceel K1399 en K1400. Het opgegraven muurwerk ligt echter gedraaid ten opzichte van de kadastrale lijnen. Het gaat hier dan ook op muurwerk aan de achterzijde van de huizen. Het lijkt er op dat de landmeter een fout heeft gemaakt. De twee kelders (S433-434 en 467) met een baksteenformaat van 21x11x4 cm. en een lagenmaat van 53 cm. liggen elk in de hoek van de percelen. De rest van het muurwerk met een baksteenformaat van 22x11x5 cm. behoort tot de achtergrens van beide percelen en een deel van de langsgewel op perceel K1400.

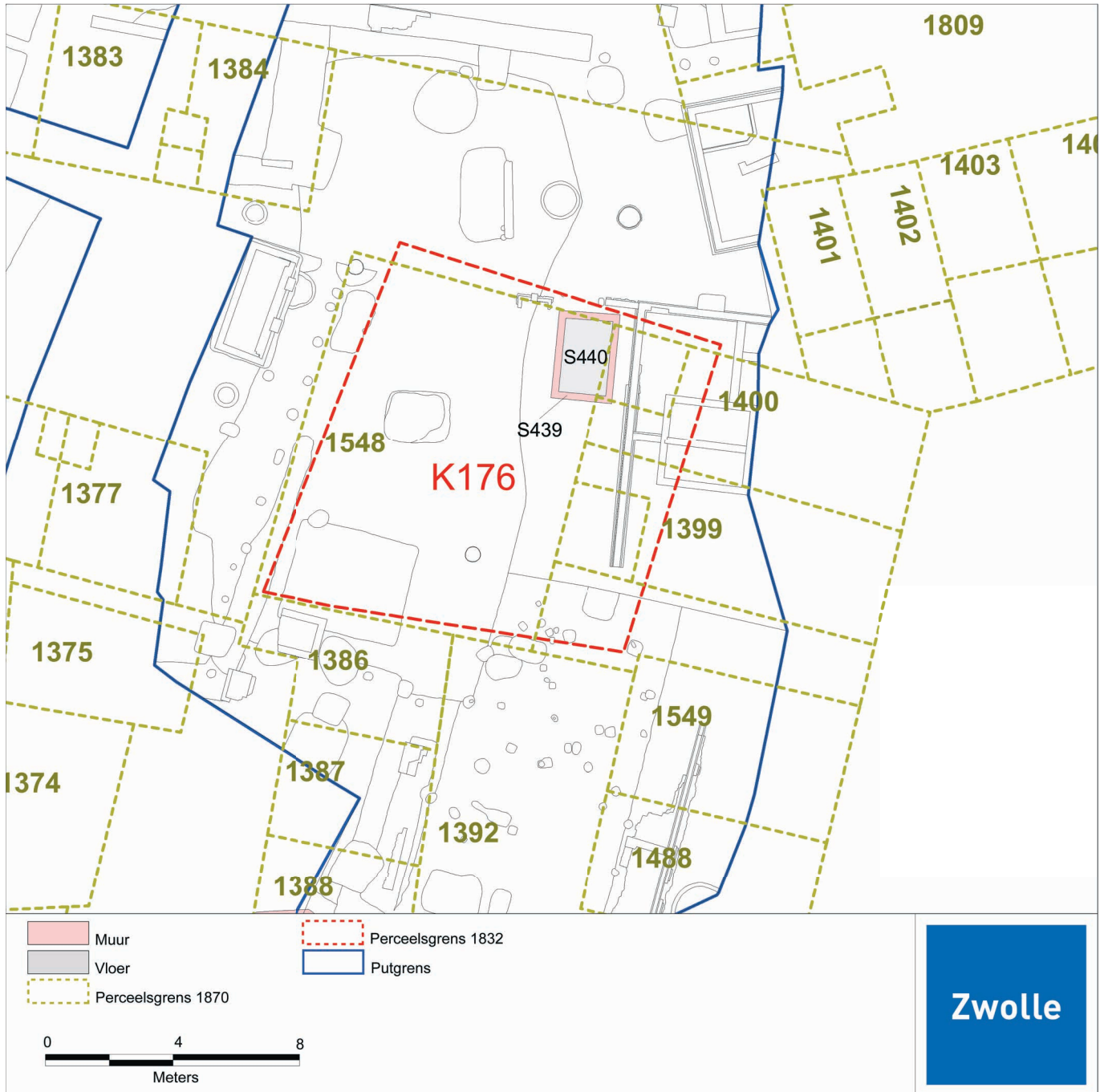
In het zuidelijk deel van perceel K177 ligt een steeg (S518) met daarlangs een goot (S514, 516, 517). Boven op het straatje is een muurfragment (S523) terug gevonden waarvan nog maar twee lagen bakstenen resteerden. De relatie tussen steeg en muur is niet duidelijk. Op het perceel ligt ook nog een waterput (S511, 512). Op het tweede vlak kwam onder de steeg een gedempte sloot te voorschijn.

Perceel K177.

Perceel K176

Dit perceel is in 1832 onbebouwd. Het wordt in 1870 aangegeven als bebouwd. Maar archeologisch gezien is er geen muurwerk van het opgaande werk terug gevonden, waardoor we kunnen concluderen dat de bebouwing ondiep gefundeerd was. Er is slechts het muurwerk van een beerkelder terug gevonden (S439-440) met een baksteen-formaat van 22x11x5 cm en een datering van de inhoud in het laatste kwart van de 19de eeuw.

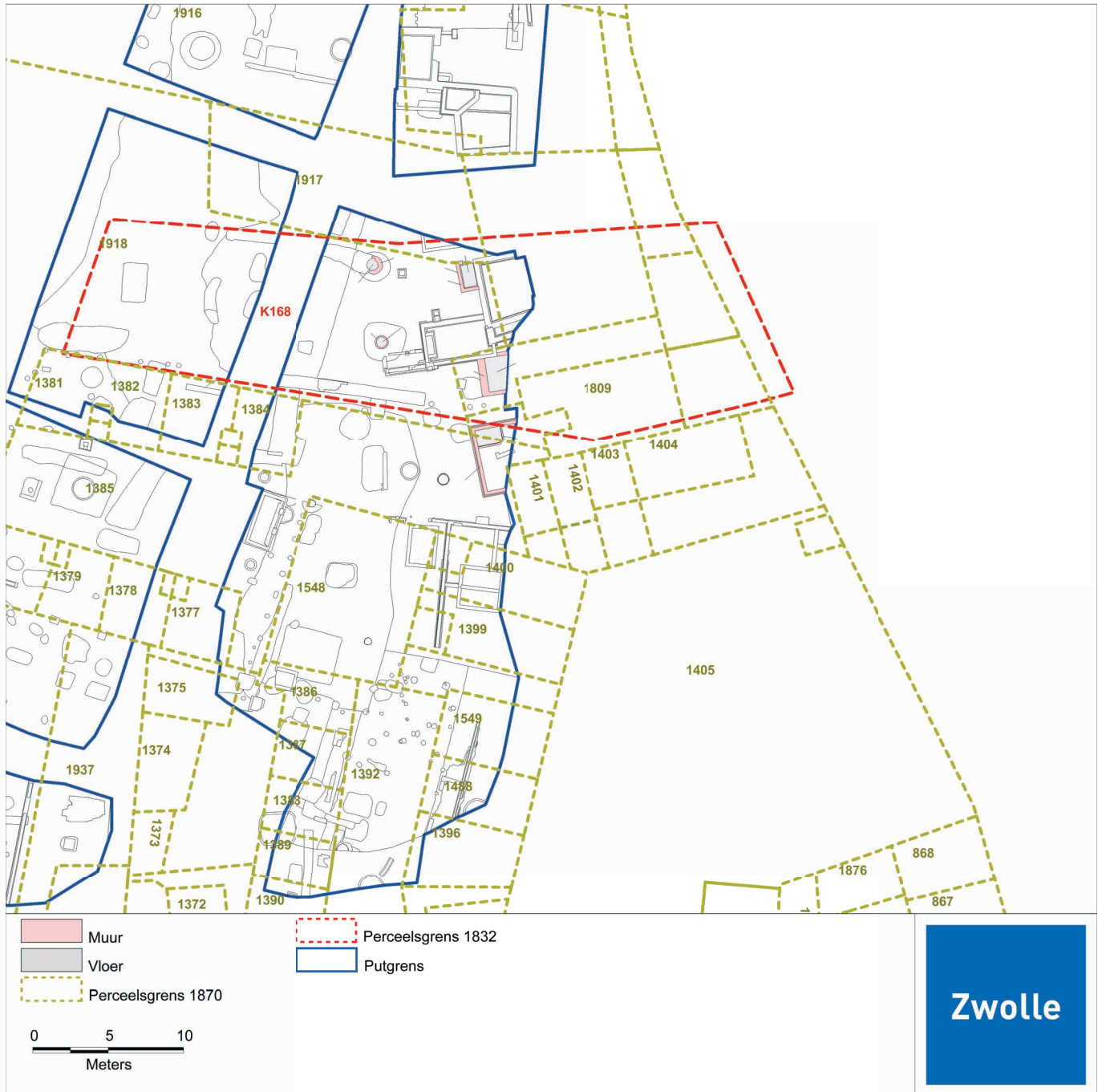

Perceel K176.

Perceel K168

Het opgegraven gedeelte van dit perceel kende in 1832 geen bebouwing. Die moet er gekomen zijn tussen 1832 en 1870. En ook hier betreft het weer het achterste gedeelte van bebouwing die met de voorgevel op de Pannekoekendijk is gericht. De oriëntatie van het muurwerk is parallel aan de perceelsgrens met aan de noordzijde K166 en aan de zuidzijde met K172 ofwel haaks daarop. De baksteenformaten wijzen ook op een datering in de 19de eeuw: 20x9x4,5 cm., 21x9,5x4,5 cm., 21/21,5x11x4 cm. met een lagenmaat van 50,9 cm. en 22x10/10,5x4,5 cm. De beerkelder (S396-397) had een baksteenformaat van 23/24x10,5x4,5 cm. De inhoud telde veel compleet te maken exemplaren met een datering in de tweede helft van de 19de eeuw. Op het achtererf lagen nog twee waterputten (S370-371 en S364-365) waarvan de laatste grotendeels gesloopt was. Tegen de achtergevel lag mogelijk een waterkelder (S377-378, 383).

In 1870 was aan de voorzijde een deel van het oorspronkelijke perceel afgescheiden (K1809). Aan de achterzijde van dit perceel verscheen ook muurwerk (S427-428) dat qua oriëntatie parallel ligt aan dan wel haaks op de perceelsgrenzen met K168, maar geheel verschoven is binnen de hier liggende perceelsslijnen. In de hoek heeft een water- of beerkelder gelegen. En ook hier kunnen we alleen maar concluderen dat de landmeter fouten heeft gemaakt.

Perceel K168.

Perceel K166

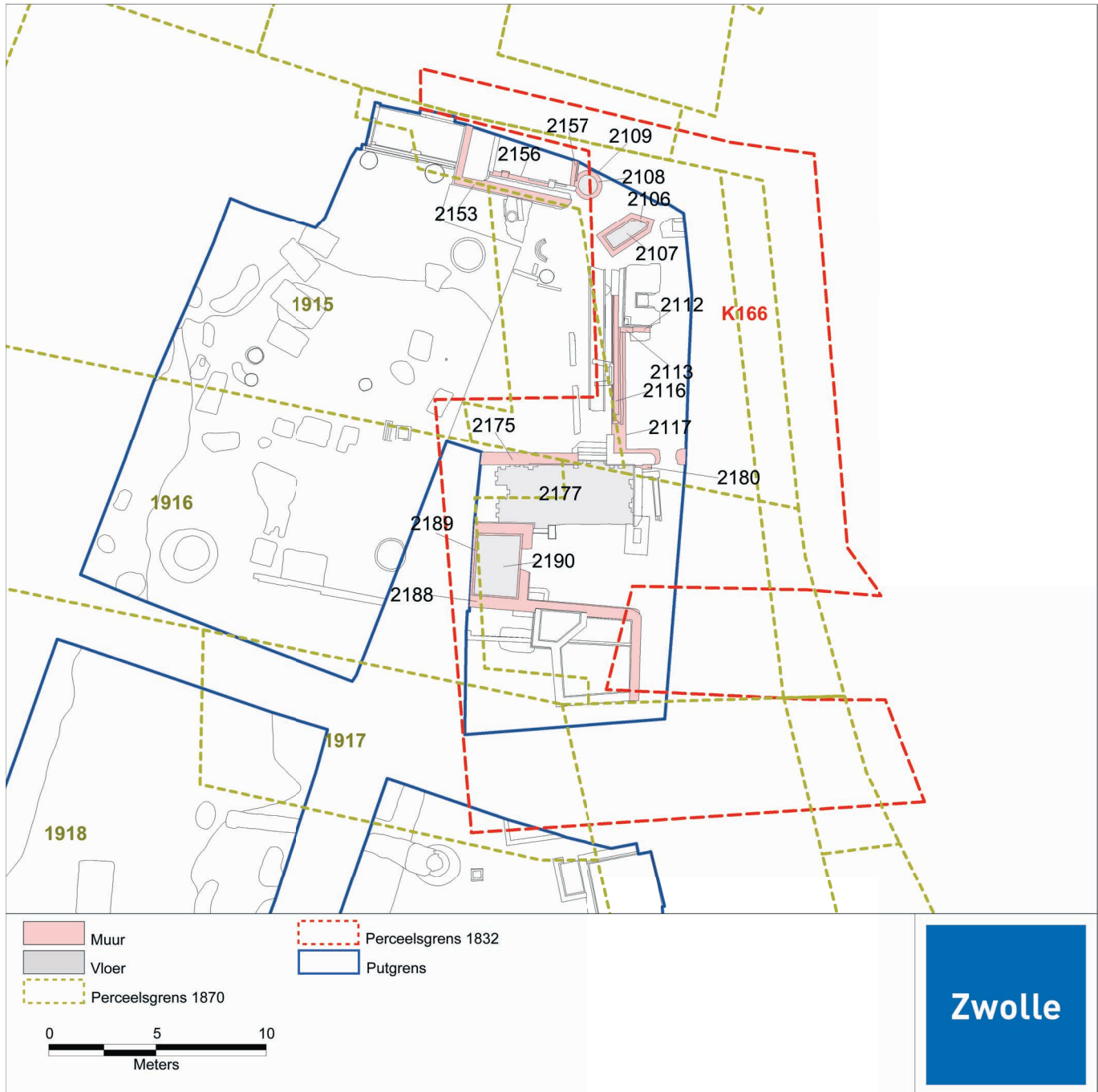
Dit perceel bestaat in 1832 uit 'huis en erf' en is eigendom van Antonie Petrus Schaepman, behorend tot een welgestelde familie. Van dit perceel is een niet onaanzienlijke hoeveelheid muurwerk opgegraven, zij het dat het wéér de achterste gedeelten van de bebouwing betreft, met aan de noordzijde uitbouwen langs de steeg.

We hebben hier te maken met meerdere, samengevoegde panden. Het muurwerk dat behoort bij S2175 en S2180 met de kelder S2177 hoort bij een haaks op de Pannekoekendijk liggend huis. Aan de zuidzijde hiervan ligt het muurwerk van een tweede pand met alleen in het achterste gedeelte een kelder (S2189-2190). Deze twee panden zijn samengevoegd. Aan de noordzijde hiervan liggen waarschijnlijk twee huizen met de langsegevel aan de straat grenzend. De achtergevel van beide huizen bestaat uit muur S2116, 2117 en de tussenmuur uit S2112, 2113.

Hoe de hoek met de steeg er uitgezien heeft is onduidelijk. Hier ligt een vijfhoekige kelder (S2106, 2107), niet gericht op de rest van het muurwerk en een waterput (S2108, 2109).

Langs de steeg met de langsegevel er aan grenzend liggen twee panden met onder meer het muurwerk dat behoort bij S2157, 2153 en voor het andere pand S2157, 2156.

De datering van het muurwerk van deze zes panden is niet duidelijk. De formaten zijn gelijk aan die van de huizen die tussen 1832 en 1870 zijn gebouwd. Op basis van de kadastrale minuut uit 1832 kan echter gesteld worden dat de vóór deze datum zijn gebouwd. Het muurwerk gaat derhalve waarschijnlijk terug tot in de 18de eeuw. Het vondstmateriaal op de achtererven is voornamelijk 19de-eeuws, met een enkele kuil waaruit wat 18de-eeuws materiaal komt.

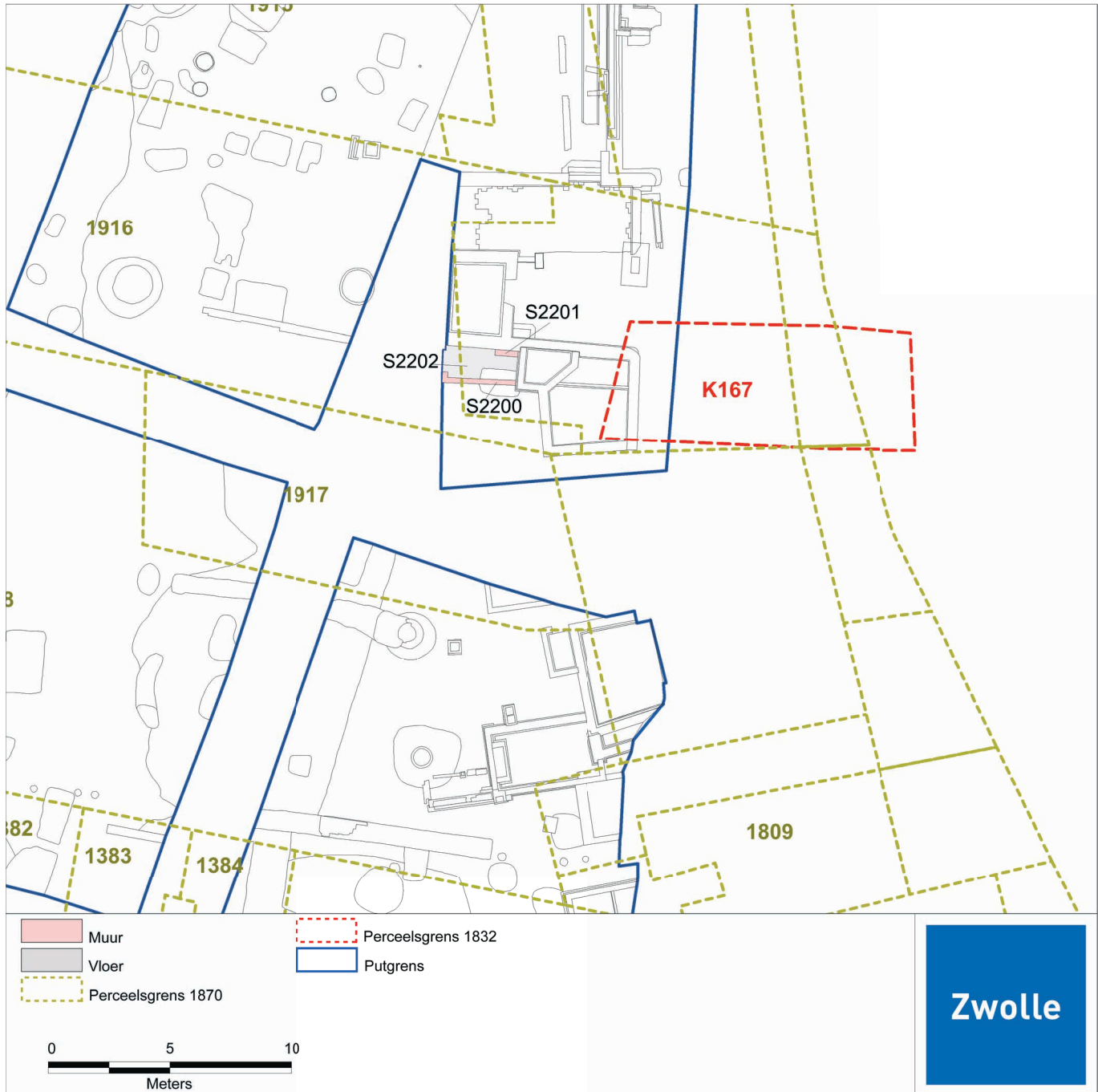

Perceel K166.

Perceel K167

In 1832 is dit perceel aan drie zijden omsloten door het bezit van de familie Schaepman. Daarna is het met deze bebouwing samengevoegd. Het muurwerk op dit perceel is qua baksteenformaat niet anders dan dat van de Schaepman panden of van dat uit de periode 1832-1870. Het dateert waarschijnlijk ook uit de 18de eeuw.

Het vondstmateriaal uit de kelder (S2200-2202) die achter het pand ligt dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw.

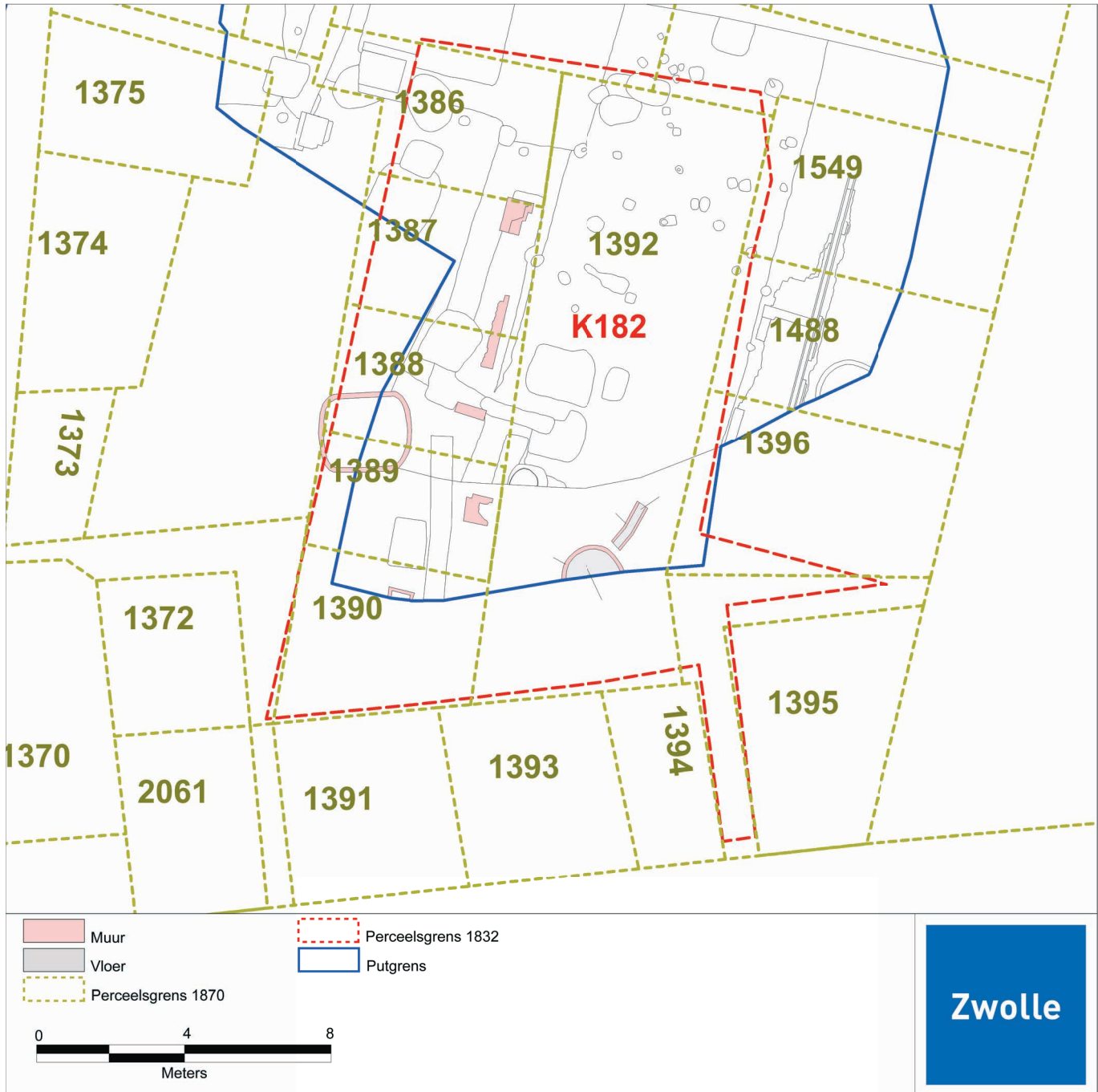
Perceel K167.

Perceel K182

Perceel K182 is op de 1832 kaart als een onbebouwd perceel weergegeven met een verbindingssteeg naar de Mussenhage. De bebouwing aan de Mussenhage valt net buiten de opgravingsput.

Van de achterzijden van de tussen 1832 en 1870 ondiep gefundeerde huisjes (K1386-1389) is niets terug gevonden. Op het tweede vlak verscheen muurwerk (S574, 576, 577, 806) dat gezien het baksteenformaat (25/26x11,5/12x5,5/6 cm.) gehoord moet hebben bij het begijnenklooster, evenals de beerkelder (S800-801) met afgeronde hoeken en een inhoud uit het derde kwart van de 15de eeuw. Qua vondstmateriaal kunnen we ook een mestkuil (S630) aan het klooster toeschrijven. Het overige muurwerk (S804, 807, 808, 810 en 819) is van recente datum.

Onder het muurwerk dat bij het klooster gehoord moet hebben kwam een gedempte perceelssloot te voorschijn.

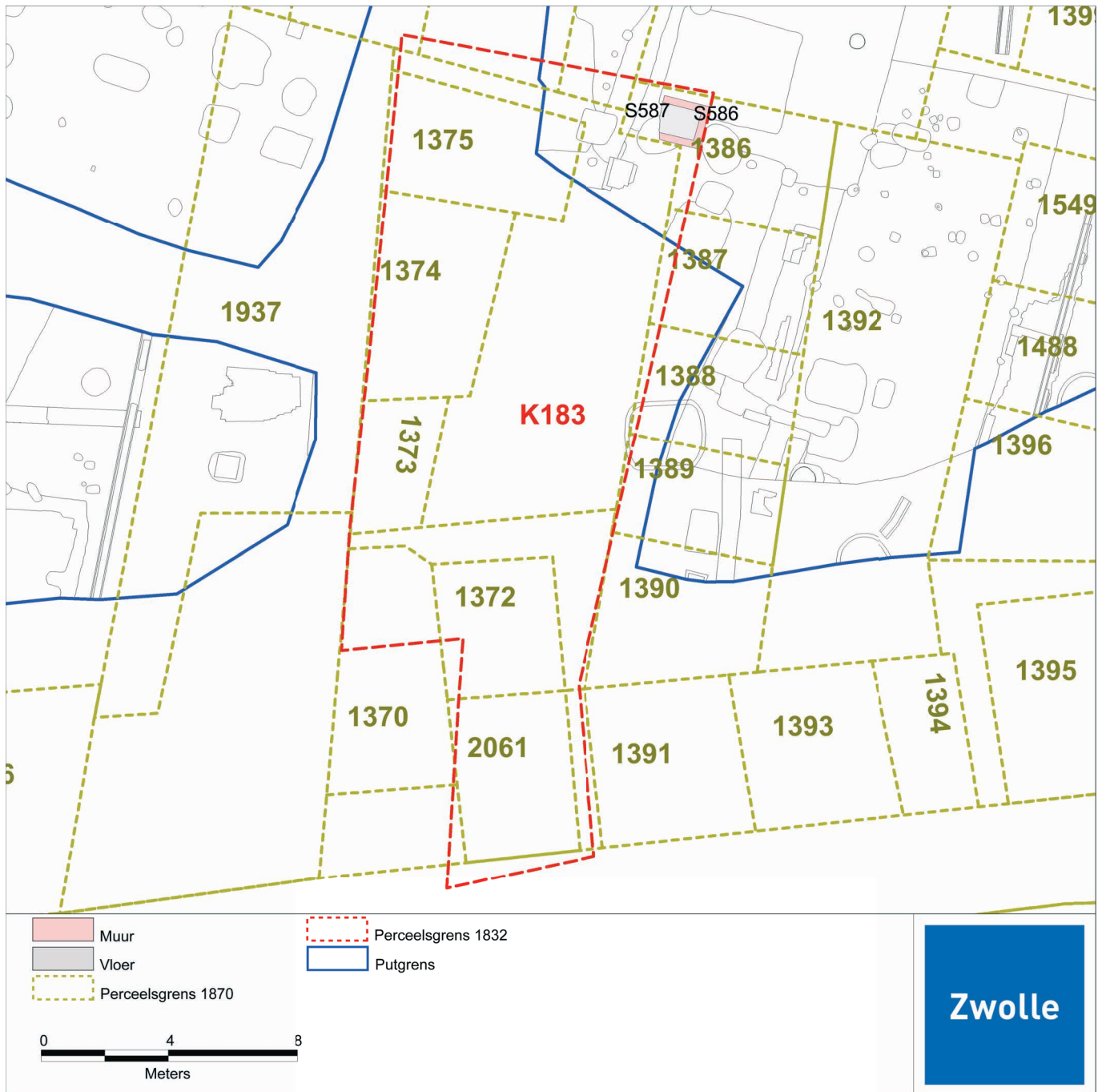

Perceel K182.

Perceel K183

Op de 1832 kaart is dit perceel onbebouwd. Hierop verschenen vóór 1870 kleine huisjes waarvan slechts een deel van een beerkelder (S586, 587) met een baksteenformaat van 21/22x10x5 cm en een inhoud van enkele glasscherven uit de 20ste eeuw bewaard is gebleven. Een deel van een tweede keldertje dateert uit dezelfde periode.

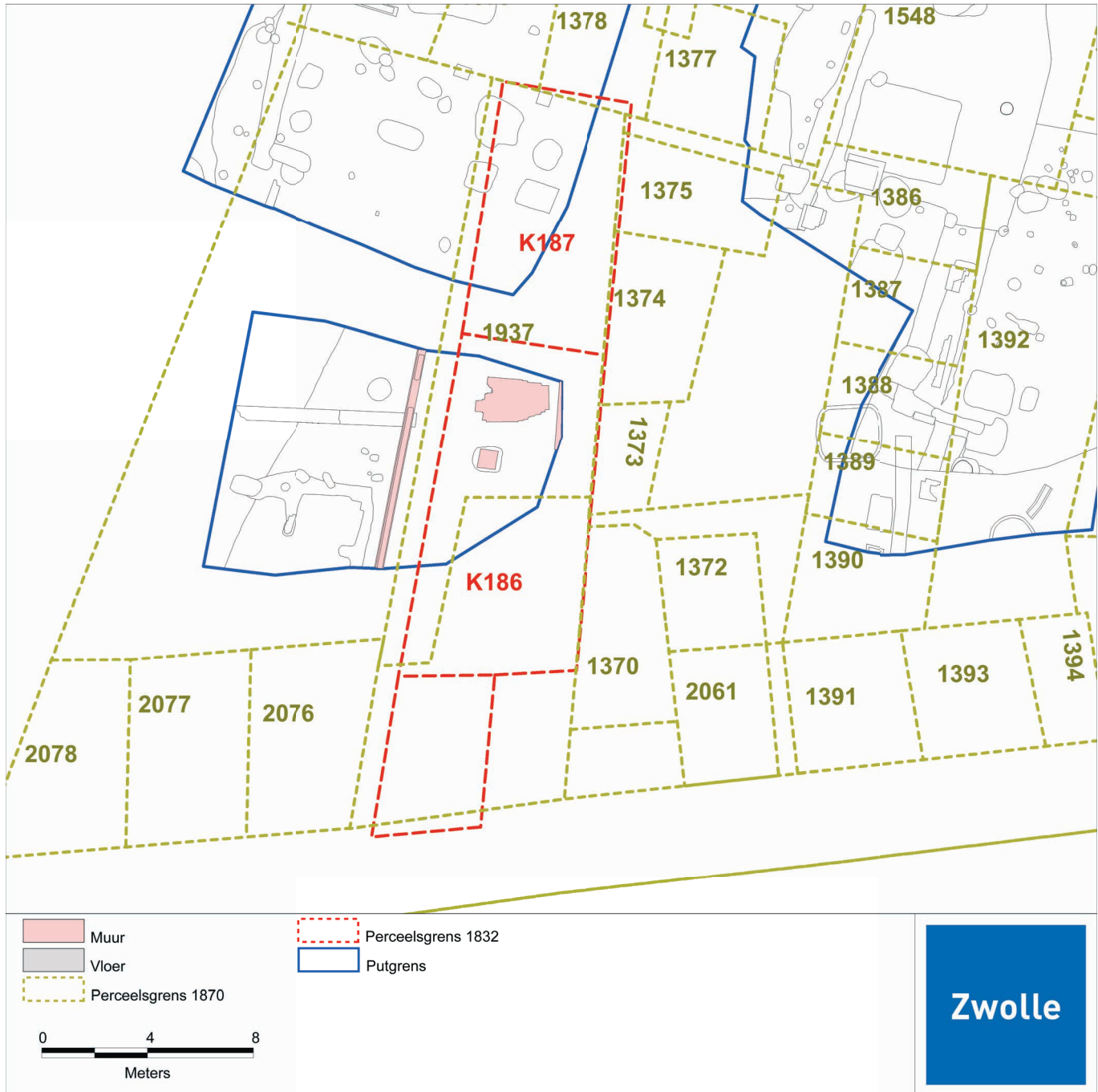
Ten tijde van de opgraving lag er een oprit naar de parkeerplaats op dit perceel, waardoor slechts een klein hoekje ervan kon worden opgegraven.

Perceel K183.

Perceel K187 en K186

K187 en het achterste gedeelte van K186 zijn op de 1832 en de 1870 kaart onbebouwd. Op K186 komen we een vloer (S631) tegen van allerlei verschillende baksteenformaten, een poer (S632, 21x10,5x4 cm.) en een recent stuk muur (S633). Het muurfragment kan de tegenhanger zijn van een stuk muur (S634) dat op perceel K188 ligt.

Perceel K187 en K186.

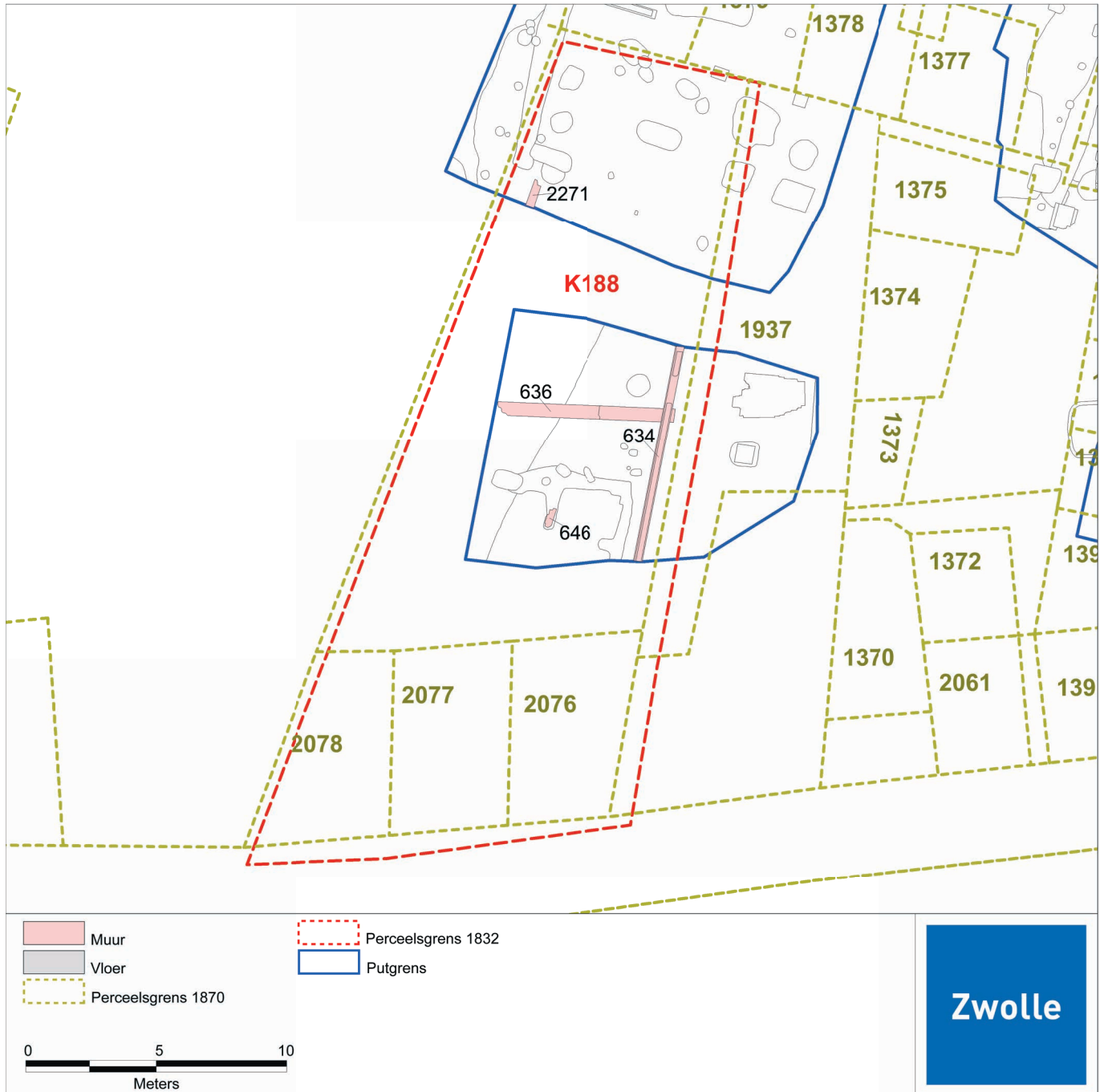
Perceel K188

Van perceel K188 is het achterste gedeelte onbebouwd, zowel in 1832 als in 1870. Dit betekent dat het opgegraven muurwerk (S634, 21x10,5x4 cm. en S636, 22x11x5 cm., S2271 en S646) dateren van ná 1870.

Concluderend kunnen we stellen dat de oudste perceelsindeling gericht was op de Mussenhage met sloten als perceelsscheiding. Het oudste materiaal onderin de brede sloot dateert uit de 10de-13de eeuw. De oudste bebouwing verschijnt in de tweede helft van de 15de eeuw en was ook gericht op de Mussenhage. De sloten zijn voorafgaand aan de bouw gedempt. Achter deze huizen lag bouw- of grasland.

De huizen moeten enige status gekend hebben, gezien het feit dat een van de panden geschikt bevonden werd om er een nonnenconvent te vestigen en bij de andere panden namen voorkomen van personen die tot de stedelijke elite behoorden. Uit de periode na de tweede helft van de 15de eeuw dateert bijna geen vondstmateriaal.

Aan de Pannekoekendijk verschijnt waarschijnlijk pas ná 1750 bebouwing. Verdere bebouwing en de invulling van het binnenterrein vindt plaats in de periode 1832-1870, waaruit ook het meeste vondstmateriaal stamt.

Perceel K188.

6. De vondsten

Bij deze opgraving zijn we ook kuilen met inhoud uit de 20ste eeuw tegen gekomen. Dan rijst natuurlijk altijd de vraag 'Moeten we dit wel meenemen?'. Er is toch al alles bekend over deze periode op het gebied van huishoud keramiek. Deze doodoener komt voort uit totale onbekendheid op het gebied van keramiekonderzoek. Niets is namelijk minder waar.

Voor de 19de eeuw golden dezelfde opmerkingen. We hebben in Zwolle het geluk gehad om enkele enorme complexen¹⁵ te mogen onderzoeken, samen met een complex uit Hasselt¹⁶ en hieruit bleek dat je eigenlijk bezig bent met pionierswerk. Er is nauwelijks onderzoek gedaan naar vondstcomplexen uit de 19de eeuw. Om een transferprint motief te achterhalen is al bijna onbegonnen werk. Om het in zijn tijd te plaatsen, in zijn eigen cultuurhistorische beleving van dat moment, zijn begrippen die op een muur van stilte stuiten. Zoveel archieven van verschillende fabrieken zijn compleet verloren gegaan. Er is niets meer. Collecties die bewaard gebleven zijn, zijn van verzamelaars of bevinden zich in een museum. Maar er is niets bekend over de samenstelling binnen één huishouden. Hetzelfde geldt voor de eerste helft van de 20ste eeuw. Hier zie je dat heel veel bewaard is gebleven in zaakjes die handelen in spullen uit grootmoeders tijd. Maar wat werd in een gewoon huishouden gebruikt? Wat was beschikbaar en waar kwam het vandaan? Geëmailleerd goed en blik? Het zijn categorieën gebruiksgoed die opgekomen zijn en al weer grotendeels verdwenen. Wat is in archieven bewaard gebleven? Vrijwel niets. Het is derhalve raadzaam om vondstcomplexen uit de eerste helft van de 20ste eeuw toch te documenteren en te bewaren. Anders hebben we over een halve of over een eeuw te maken met een *'lost generation of ceramics'*.

Fase 1

Vondstmateriaal uit de brede sloot (S2233, 2334)

Het oudste materiaal onderin de sloot dateert uit de 10de-13de eeuw. Herkenbaar was een fragment Pingsdorf aardewerk (Vondstnr. 5-2-240) en een scherf van Paffrath aardewerk.

Fase 2

Ook uit de periode daarna is vondstmateriaal uit de brede sloot geborgen. Uit de 14de/15de eeuw stammen scherven van blank steengoed en komen er fragmenten van een steengoed kan met oppervlaktebehandeling en een zwaar versinterd oor voor. Daarnaast is er productie afval van Godeken Pottman gevonden.

De eerder opgegraven kuilen en sloten uit de tijd van Godeken Pottman (ca 1400) met veel productie afval zijn behandeld in een bijdrage in Assembled Articles V. Het gaat om de kuilen met de spoornummers S2231, 2257, 267, 3325, 3324, 2343, 344, 2345, 352 en 353 en de sloten met de spoornummers S2340 en 2344/2233.

Hieronder volgt een beschrijving van de andere grondsporen met materiaal uit de 15de eeuw, deels van Godeken Pottman.

De kuilen met het grondspoor S2347, 265, 290, 268 en 309 herbergden enkele scherven die aan Godeken Pottman konden worden toegeschreven.

Uit 2347 komt nog een fragment van een Raerener kan (S2-kan-14, 16de eeuw).

Uit de sloten S2016 en S 668 komen ook enkele scherven van Godeken Pottmans afval evenals uit de kuilen S352, 617, 622, 648, 653 en 660.

De vondstnummers S265, 290, 268, 309, 2334 en 2233 dateren uit het eerste kwart van de 15de eeuw met enkele scherven van voorwerpen die aan Godeken Pottman toegeschreven kunnen worden, maar ook enkele steengoed fragmenten.

Spoornummer S617 leverde een bijna complete grijsbakkende kan op (g-kan-2) waaraan duidelijk de zwakke plek te herkennen was, waardoor hij brak en productieafval werd.

Een fragment van een r-gra-4 hoorde niet tot het afval van Pottman, evenals een fragment van een bekeerglas.

In 2011 werd nog een klein stukje opgegraven naast de oprit van de parkeerplaats. Hier kwam niet alleen een stuk sloot te voorschijn, maar ook nog een kuil (S648) met materiaal van Pottman. Dit is niet in het artikel over zijn productieafval beschreven, omdat dat onderzoek toen al was afgerond.

Perceel K168, S364

Slechts enkele scherven rood en grijs die niet aan een type zijn toe te schrijven maar op basis van de textuur in de 16de eeuw gedateerd kunnen worden.

Perceel K169, S2297

Dit vondstnummer bestaat uit fragmentarisch bewaard gebleven materiaal uit de 15de eeuw. Het betreft gebruiksgoed van het atelier van Godeken Pottman. Het materiaal bestaat uit steengoed (waaronder een deel van een trechterbeker) en roodbakkend goed als een komfoor, bakpan, grape, deksel en bord.

Perceel K169, S3252

Uit deze kuil komen enkele scherven van 4 grappen die gemaakt zijn door Godeken Pottman (r-gra-3). Daarnaast is er nog een scherf van een bord met slibversiering. De datering valt daarmee in het eerste kwart van de 15de eeuw.

Perceel K169, S2221

Kuil met onder meer pottenbakkersafval uit het eerste kwart van de 15de eeuw. Van Pottman zien we bijvoorbeeld fragmenten van een vetvanger en van vier grappen waaronder een tweedor. Eén hele dikke randscherf is van een compleet onbekend voorwerp. Nieuw is een roodbakkend kannetje met omhoog staande tuit. Deze vorm gaat door voor een zuigflesje (r-zui-1) (catnr. 25). Opmerkelijk is dat het voorwerp 'besmeten' is aan de binnen- en buitenzijde. Waarschijnlijk is er zand aan het glazuur toegevoegd

Perceel K182, S575

Enkele scherven van roodbakkend, grijsbakkend en steengoed materiaal. Niet determineerbaar, maar qua datering vóór 1500.

Perceel K182, S573

Een vijftal scherven dateert uit de 15de eeuw. De twee roodbakkende scherven zijn niet van Godeken Pottman afkomstig.

Perceel K182, S717

Kuil met onder andere fragmenten van een r-gra-3 en enkele andere scherven van de werkplaats van Godeken Pottman uit het eerste kwart van de 15de eeuw.

Perceel K182/183, S583

Enkele scherven en een bijna complete pispot van het type r-pis-1 dateren uit de eerste helft van de 15de eeuw.

Perceel K186, kuil S648

Kuil met pottenbakkersafval van Godeken Pottman. Daarmee wordt deze kuil in het eerste kwart van de 15de eeuw gedateerd. Het materiaal was slechts fragmentarisch aanwezig. Er waren echter enkele opvallende zaken. Zo waren er op 60 stuks keramiek maar liefst vijf die tot het type r-gra-3 met twee haakoren behoorden. Een bijzonder voorwerp was het bovenste gedeelte van een roodbakkende kan, uitwendig voorzien van loodglazuur, maar vanaf de plek waar de hals begon bestreken met een dikke geelkleurende engobe. En ook bij dit voorwerp was de rand van deze kan met een smalle opening geheel gemaakt van witte klei. Het oor was worstvormig, maar geleed. We kunnen er geen eigen typenummer aangeven omdat er geen archeologisch compleet profiel aanwezig was. Verder waren er nog twee opmerkelijke scherven: één scherf was van de zijde

van een kaarsenmakersbak en een andere scherf behoorde tot een voorwerp dat ronde gaten had. Bijzonder is een fragment van een vetvanger. Het afvalmateriaal uit deze kuil was geheel en al roodbakkend. Een r-bor-1 fragment had een diep gele kleur. Niet duidelijk is of dit een product van Godeken is of dat het van elders komt. Opvallend is een scherf van een S1-kan1 of 3 met in- en uitwendig groen glazuur. Uit drie andere kuilen kwamen slechts enkele scherven.

Perceel K 186, S653

De inhoud van deze kuil bestaat voor het merendeel uit Godeken Pottman materiaal. Er zijn fragmenten van twee grappen (r-gra-3), waarvan een tweedor, van een grijze kom (g-kom-15) en van potten en kannen. Ook zijn er een fragment van een Paffrath schepbeker en enkele niet determineerbare steengoed scherven. Datering eerste kwart 15de eeuw.

Perceel K186/188, S660

Van Godeken Pottman makelij zijn een grijze kom en twee grapefragmenten. Datering eerste kwart 15de eeuw.

Perceel K186/188, S668

Kuil met afval van de werkplaats van Godeken Pottman. Er zat voornamelijk grijsbak-kend goed in dat vooral van potten en kommen afkomstig is. Een drietal steengoed scherven kwamen hier ook in voor. Datering eerste kwart 15de eeuw.

Perceel K188, S2347

Tonput met slechts enkele fragmenten, maar o.a. een rand van een g-pot-2 (Godeken Pottman) en van een steengoed kan uit Raeren (s2-kan-14). De datering omvat daarmee de 15de en de 16de eeuw.

Uit de kloostertijd, die iets later valt dan de Pottman tijd, dateren een mestkuil S630 (Perceel 176) en een beerkelder met afgeronde hoeken (S800-801, perceel 182).

Uit verschillende percelen komen de sporen S232, 295, 496, 494, 481, 485, 619, 654, 659, 706 die uit dezelfde tijd stammen.

Uit deze grondsporen komen scherven van roodbakkend aardewerk en van steengoed materiaal uit Siegburg. We herkennen ook een scherf van een r-bor-1 met slibkrasversiering en een gotisch randschrift. Het materiaal is geen productieafval van Godeken Pottman, maar gewoon gebruiksgoed uit de 15de eeuw en waarschijnlijk afkomstig van bewoners aan de Mussenhage, in het bijzonder van het begijnenhuis. De beide sloten zouden dus ook uit deze periode kunnen stammen, maar ze worden doorsneden door een greppel die een kwart van een cirkel vormt. En deze greppel zou gehoord kunnen hebben bij een enorme hooiberg, zoals we eerder gezien hebben bij een nederzetting bij de Woestijnweg in Wythmen. Zo'n hooiberg zou bij het begijnenklooster gehoord kunnen hebben.

Perceel 176, mestkuil S630, behorend bij het klooster

Eén grondspoor, een mestkuil, verborg een drietal vondsten die ongetwijfeld bij het begijnenhuis hoorde. Het gaat hier om een naaldenkoker, een pelgrimsinsigne en een houten voorwerp.

Het houten voorwerp is slechts zes cm hoog en heeft een doorsnede van 5 cm. Je zou het kunnen omschrijven als een beker op hoge voet met een schijf in de stam. Het is op een draaischijf vervaardigd en het midden van de bak kent een groef. De bovenzijde van de voet toont twee dubbele cirkels waarvan de binnenste moeilijk aan te brengen waren. De bak is conisch, maar of dat origineel is of een kwestie is van vervorming, is onduidelijk. De rand is plat met eveneens een ingekraste dubbele cirkel. Inwendig wijkt de rand naar binnen. Dat betekent dat dit voorwerp niet een beker is maar waarschijnlijk een kaarsenhouder. Het is onmogelijk om ca 15 cc vloeistof uit deze beker te drinken zonder het lid op de neus te krijgen. Zwarting op een deel van de rand zou kunnen wijzen op kaarsgebruik, maar het voorwerp heeft eeuwen in een mestkuil gelegen en de zwarte kleur kan ook daarvan afkomstig zijn.

Het is kunstig gemaakt en bestaat uit één stuk. Een toewijzing aan het begijnenhuis lijkt voor de hand te liggen, temeer daar de naaldenkoker en het pelgrimsinsigne daar ook al op wijzen.

Het pelgrimsinsigne is eigenlijk een zogenaamd buste insigne. De meeste insignes van deze categorie hebben een randschrift dat vaak nergens op slaat en een buste in de cirkel van wereldse aard. Ons insigne met een diameter van 20 mm. heeft wel een randversiering die bestaat uit een golflijn met aan weerszijden in de golf een uitstulping. De kop heeft duidelijke ogen en neus en de haardracht toont aan één zijde een lange lok. Mogelijk is deze aan de andere zijde van het hoofd afgebroken. De keerzijde van dit insigne lijkt een sluiting gehad te hebben die bestaat uit een lange haak aan de onderzijde die in een oogje geklemd moet worden aan de bovenzijde. Dit type insignes komt de gehele 14de eeuw voort, maar ook nog in de 15de eeuw.

De naaldenkoker met een lengte van 8,1 cm bestaat uit twee delen die elk twee draadogen aan de zijkant hebben. Het bovenste gedeelte, de sluiting, valt over het onderste deel heen en is aan een zijde versierd met een kan met oor waaruit twee bloemen steken. Op de andere zijde staat een grote S. Bij het onderste deel mist een draadoog. Op de ene zijde kunnen we op de benedenhelft een persoon onderscheiden, maar de bovenste helft is te onduidelijk.

Houten kaarsenstandaard.

Buste insigne (voor- en achterzijde).

Naaldenkoker (voor- en achterzijde).

Perceel 182, beerkelder S800-801 behorend bij het klooster

De overige 15de-eeuwse vondsten komen uit een beerkelder van het begijnenhuis. Uit de beerput van het Wytenbegijnenhuis komt helaas maar weinig materiaal. Van glas is er een fragment van een grote peervormige fles (gl-fle-13) en een bijna complete beker met hoog opgestoken ziel en een kruisvormig ribbenpatroon (gl-bek-2b). Aan aardewerk zijn er twee groepen die bestaan uit steengoed en uit roodbakkend aardewerk. Bij het steengoed overheerst het type s1-kan-3, maar wel in drie verschillende grootten. Deze variëren van ca 25 cm tot ca 30 cm en ca 35 cm. Het kleinste exemplaar heeft een inhoud van 750 cc; het grootste exemplaar kan twee liter bergen. Van het middelste exemplaar kon de inhoud niet gemeten worden. Het kleinste exemplaar zou daarmee

een drinkkan kunnen zijn en het grootste exemplaar een schenkan. Thijssen merkte bij een vondstcomplex uit Nijmegen deze variatie reeds op.¹⁷ Ze verdringen de traditionele Jacobakanvorm (s1-kan-1). Naast deze vorm komt er nog een s1-kan-2 voor en een klein trechterbekertje zonder oor met een klokvormige trechter (s1-tre-4). Een s2-kan-9 komt in dit complex ook reeds voor. Het is een wat vreemde eend in de bijt; het exemplaar komt beslist niet uit Raeren, maar de textuur van de breuk wijst ook niet eenduidig in de richting van Siegburg. Een s2-kan-1 heeft een bruine engobe en heeft in feite dezelfde vorm als zijn ongeglazuurd broertje, de s1-kan-3. In het rood komen er vier pispotten voor van het type r-pis-1. Een scherf van een vijfde pispot kan niet aan een type toegeschreven worden. Een kan (r-kan-32) is als pispot gebruikt. Verder zijn er fragmenten van drie grappen, waarvan één van het type r-gra-32. Ook is er een fragment van een vetvanger.

Het feit dat er van buurman Godeken Pottman geen producten aanwezig zijn en dat de s1-kan-1 vervangen is door de gevlamde s1-kan-3, wijst op een datering in het tweede en/of derde kwart van de 15de eeuw. Het voorkomen van een vroege s1-kan-9 vorm is het opmerken waard. Het vondstcomplex wijst niet op rijkdom.

Een bijzonder voorwerp is een gedenkpenning met een (nog) niet te ontcijferen randschrift aan beide zijden. De voorstellingen zijn echter wel duidelijk herkenbaar. Aan de ene zijde is Maria Boodschap afgebeeld. Een engel met gespreide vleugels en een tekstlint in de hand staat voor Maria. Op de andere zijde is de Gregoriusmis afgebeeld met de lijdenswerktuigen van Christus. De Gregoriusmis of de Mis van Sint Gregorius is een motief in de katholieke kunst dat het eerst verscheen in de late Middeleeuwen en dat nog steeds werd gebruikt tijdens de contrareformatie. Paus Gregorius I (ca. 540-604) is afgebeeld, de H. Mis opzeggend, terwijl Christus als de *man van smarten* verschijnt op het altaar dat voor Sint Gregorius staat. Volgens de legende had St. Gregorius geboden om een teken voor een betwijfelaar van de transsubstantialeer, waarop de lijdende Christus tijdens het opdragen van de Mis verscheen om hem te overtuigen en waarbij zijn bloed in de altaarkelk liep. Vaak zijn ook de passiewerktuigen afgebeeld.¹⁸

Penning met (nog) niet geïdentificeerd randschrift. Foto voor en achter.

De topvondst bestaat echter uit een houten klepper (zie afb.). Dat een voorwerp als dit uit de eerste helft van de 15de eeuw het open haard vuur overleefd heeft, is een unicum. De vraag is waarom deze klepper in een beerput van een vrouwenklooster terecht gekomen is.

Een klepperman deed 's nachts de ronde. Zijn taak bestond uit het controleren of er geen ongeregelheden plaats vonden. Het was ook een vorm van brandpreventie. Bij de uitvinding van de gaslantaarn werd de klepperman vaak ook lantaarnaansteker. Een stadsomroeper had geen klepper. Hij maakte de aankondiging van een boodschap hoorbaar door op een gong te slaan of gebruikt te maken van een bel. Er zijn plaatsten waar de klepperman nog tot in de jaren 20 van de vorige eeuw zijn werk deed. Het voorwerp uit

de beerput is qua constructie gelijk aan de kleppers die kleppermannen gebruikten. Anderen die hun komst moesten aankondigen met een klepper zijn lepralijders. Lepra is immers een besmettelijke ziekte en bij gebrek aan geneesmiddelen werden de patiënten buiten de rest van de gemeenschap gezet. De leproos droeg gewoonlijk een zwarte mantel of leprozenkleed en een vilten hoed met een brede witte rand; met een klepper of ratel maakte hij zijn komst bekend. De klepper die hij of zij droeg bestond uit een stok met aan een eind een lepelvormige verbreding. Aan weerszijden daarvan zaten dezelfde, losse verbredingen. Deze maakten het klepperend geluid. Deze klepper wordt ook wel klikspaan genoemd.

Maar mogelijk is er een andere, logische verklaring. Deze tot een geestelijke orde toegetreden vrouwen moesten ook bidden. Dat gebeurde 's nachts bij de metten of *matutinae* en vormde het eerste gebed. Dit vond om 24.00 uur plaats, of later, tussen 3.45 en 6.15 uur. Daarna volgden de lauden bij zonsopgang. Hierna kenden ze nog de priem, terts, sext, none, vespers en completen. Horloges kende men nog niet. Waarschijnlijk heeft dit klooster gebruik gemaakt van een houten klepper om de vrouwen tot het gebed op te roepen.

Perceel 182, S800-801 bovenzijde

In de bovenzijde van de beerput van het Wytenbeghinenhuis komen enkele scherven die niet aan een type toegeschreven kunnen worden. Het betreft merendeel roodbakkend goed en één steengoed scherf. De datering ligt in het midden van de 15de eeuw.

RESTAURA 100 MM

Houten klepper.

Fase 3

De derde fase bestaat uit de funderingen en grondsporen van bewoning vóór 1832. Hoever vóór 1832 is niet duidelijk, omdat het er naar uitziet dat de funderingsresten hooguit uit de tweede helft van de 18de eeuw dateren. Er zijn slechts enkele sporen met ouder materiaal, maar die sporen kunnen behoord hebben tot bewoning aan de voorzijde van de Mussenhage of de Pannekoekendijk en dat muurwerk viel buiten de opgravingsputten.

Perceel K165, S2075

De vondsten uit deze kuil zijn fragmentarisch van karakter en kunnen in de 16de eeuw gedateerd worden tot in het eerste decennium van de 17de eeuw. Wat opvalt is één scherf van een faience bord dat mogelijk Italiaans is. Nog opvallender echter zijn de scherven van een (wand)vuurklok van witbakkend materiaal, aan de buitenzijde diep groen geglaazuurd. Onder een luchtgat is de Franse telie te zien; deze is er uit gesneden. De hoofdapplique bestaat uit de paradijsscene met Adam en Eva aan weerszijden van de boom van kennis. Het lijkt er op dat deze vuurklok afkomstig is uit het atelier van Dierck Claesz Spiegel in Enkhuizen. En dat is opmerkelijk, want er zijn niet zoveel bodemvondsten van dit atelier elders in Nederland gevonden. Bekend is dat DCS vuurklokken van witbakkend aardewerk maakte. Van één exemplaar is een applique bewaard met de letters DCS.¹⁹ Een bodemvondst uit Alkmaar is bewaard gebleven in het Openluchtmuseum in Arnhem.²⁰ Dit exemplaar lijkt zeer sterk op de Zwolse vondst. Zeer kenmerkend zijn bijvoorbeeld de uitsteeksels aan de bovenzijde, identiek aan de Zwolse. De Adam en Eva scène op de applique doen niet Nederlands aan. Maar bekend is dat de decorateurs die in het atelier van DCS gewerkt hebben, Duitse gastarbeiders waren. Wellicht is deze applique ook van hun hand afkomstig.

Vuurklok uit Enkhuizen; bodemvondst Alkmaar. Collectie Nederlands Openlucht Museum Arnhem.

Fragmenten van de Zwolse vuurklok van Dirk Claesz Spiegel uit Enkhuizen.

Perceel K165, S2127

In deze tonput zit een fragment van een ongeglazuurde dakpan met opening voor een venster, een zogenaamde duivenpan. Naast drie scherven roodbakkend aardewerk komt hier een bijna complete bolvormige kan uit met smalle, hoge hals en geknepen lintoor (catnr. 21). De schouder heeft een chevronversiering in geel en groen. De datering is waarschijnlijk 18de eeuw. Bij het Assiesplein is een vergelijkbaar exemplaar gevonden. Het is goed mogelijk dat dit soort voorwerpen gemaakt is in Gouda.²¹

Ligurisch blauw.

Perceel K165, S2140, 2141, 2142

Qua datering samenvallende vondstnummers hebben fragmentarisch bewaard gebleven materiaal uit het laatste kwart van de 16de eeuw. Meest opvallend zijn een fragment van een r-bor-6 met een groen geglazuurde spiegel en een ringeloorversiering in geel op de vlag. Verder valt een scherv van Ligurisch blauw op.

Perceel K166, S2146

Deze mestkuil heeft een datering die ligt tussen ca. 1550 en 1625. De datering is gebaseerd op een scherv van een kan uit Keulen/Frechen met eikenbladversiering voor het begin en een fragment van een kraakporseleinen schotel voor het eind. Het grootste deel van het materiaal bestaat uit roodbakkend goed, waaronder fragmenten van drie olielampjes en enkele bordfragmenten met een ringeloorversiering in geel.

Fragment kraakporselein.

Fragment Keulen/Frechen kan met eikenbladversiering.

Perceel K166, S2135

Fragmentarisch bewaard gebleven materiaal, uitsluitend roodbakkend en een fragment van een Spaanse amfoor met grijze kern en roze buitenzijden. De buitenkant is wit gesponst.

Perceel K166, S2203

Een puinkuil onder een beerkelder leverde voornamelijk tegelmateriaal op van landschappen in achtkant op een gespikkeld fond met in de hoeken uitgespaarde anjers. De beschildering is in blauw op een paars gesprenkeld fond.²² De datering ligt tussen 1730 en 1770 voor het maken van de tegels. Wanneer ze in de puinkuil terecht zijn gekomen, ligt waarschijnlijk een eeuw later.

Perceel K166, S2140

Uit de aanleg van de sloot komt divers materiaal dat te dateren is in het laatste kwart van de 16de eeuw. Het is te fragmentarisch om op te nemen in het Deventer systeem, maar er zitten wel enkele kenmerkende scherven tussen die wijzen op de datering. Zo zijn er twee scherven van een roodbakkend en een witbakkend Wezer bord, een komfragment met zogenaamd *North Holland* slipversiering, een polychrome majolica scherf en een scherf van een majolicabord met dambord motief. Eén scherf is van zogenaamd Italiaans loodglazuur aardewerk en wel van Ligurisch wit met een beschildering in blauw.

Twee konijntjes werken aan de productie van nageslacht.

Perceel K166, S2229

Deze kelder bevatte opmerkelijk veel serviesgoed dat in belangrijke mate compleet gemaakt kon worden en dat tot setjes behoorde. De datering valt in de 18de eeuw. We tellen vier schoteltjes van Europees porselein, beschilderd met een Saksch decor van de fabriek Meissen. Het beeldmerk van een klavertje drie is op de onderzijde geschilderd (catnrs. 14 en 15). Van Chinees porselein zijn er twee schoteltjes, één met een voornamelijk floraal motief (p-bor-1) en één met een Chinees, zittend voor een kleioven met een pseudo Wanli randindeling (p-bor-8, catnr. 8). Er is nog een schoteltje, van Capucijnerwaar (p-bor-6, catnr. 7) met inwendig de bruine kleur en uitgespaarde vlakken die onderglazuur in bruin en bovenglazuur in goud en rood beschilderd zijn. Datzelfde geldt voor drie kopjes (p-kop-4, catnr. 9) maar dan voor de buitenzijde. Inwendig hebben twee exemplaren onder de rand een filet in rood. Twee zeer dunwandige kopjes (p-kop-5, catnrs. 10 en 11) hebben een fijne versiering in rood en goud. Op een exemplaar zijn twee konijntjes afgebeeld die voor nageslacht aan het zorgen zijn.

Het gewone goed bestaat uit een theepot met hengel en passend deksel (w-the-2, w-dek-16, catnrs. 26 en 29) een kom (iw-kom-1) en een bord (r-bor-3).

Aan drinkglas tellen we een kelkglas (gl-ke-2) en drie bekeerglazen (gl-bek-6 en gl-bek-58). Daarnaast zijn er flessen. Vier stuks van het type gl-fle-128 en drie van het type gl-fle-38. Van twee flessen kon het type niet bepaald worden.

Westerwald Blumenkübel.

Perceel K169, S617

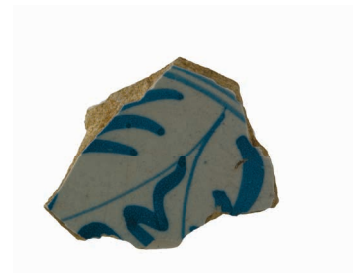
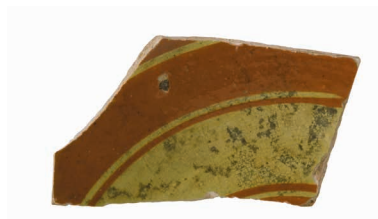
De voorwerpen uit deze tonput bestaan uit enkele vrijwel complete potten en wat scherven. Het gaat om vier zeer grote voorraadpotten van het type r-pot-2 en twee kannen van het type r-kan-25. Ook is er een grote grape van het type r-gra-47 uit Bergen op Zoom. Maar bijzonder zijn enkele scherven van een zogenaamde Westerwald Blumenkübel.²³ Deze scherven behoren bij het voetstuk dat elders gevonden is. Een van de grotere appliques op dit voorwerp bestaat uit een bloem, geflankeerd door twee papegaaien met daaronder aan weerskanten een zeemeermin. Op de wand zijn drie verschillende appliques gebruikt en op de rand is een doorlopend repeterend applique afgebeeld. Dit soort potten wordt in de tweede helft van de 18de eeuw gedateerd, wat overeenkomt met de rest van de vondsten.

Perceel K176, S455

De inhoud van een houten ton bestaat uit slechts enkele scherven. Voor de datering is het belangrijk dat we twee fragmenten faience herkennen en een fragment van een eenorige roodbakkende grape met schenkclip van een Bergen op Zooms type (r-gra-11). De inhoud dateert uit de 18de eeuw.

Twee scherven van Wezer keramiek.

Ligurisch wit met een beschildering in blauw.

Fase 4

De vierde fase bestaat uit de vondsten die horen bij het muurwerk dat rond 1832 en daarna verschenen is. Voor sommige vondstnummers is het duidelijk dat ze horen bij het muurwerk na 1870, andere vondstnummers hebben een ruimere datering.

Perceel K165, S2074

Zeer fragmentarisch materiaal met onder andere scherven van porselein en industrieel wit met een Saksch decor. De datering ligt in de 19de eeuw.

Perceel K165, S2003, 2004 en 2007

Een drietal kuilen ligt vlak bij elkaar en leverde alleen wat losse scherven op. Niet meer dan één scherf per voorwerp. De datering is 19de eeuw.

Perceel K165, S2016, 2051, 2053 en 2035

Met een viertal tonputten was het niet veel anders gesteld. De eerste drie leverden alleen maar enkele 19de-eeuwse scherven op, waaronder wat glas, maar de laatste bevatte vier scherfjes roodbakkend die in de 16de eeuw gedateerd moeten worden.

Perceel K166, S2202

Beerkelder met slechts enkele scherven uit de tweede helft van de 19de eeuw. Ook hier geldt dat de meeste individuen slechts uit één scherf bestaan en niet aan een bepaald type zijn toe te schrijven. Op een iw-kom-3 komen we een beeldmerk van Petrus Regout tegen uit de periode 1850-1880.²⁴

Perceel K166, S2110

Kelder met restanten van inmaakpotten of weckpotten. Van de potten zelf zijn alleen fragmenten bewaard, geen hele pot. Van de deksels echter, tellen we drie stuks met de tekst '+neutraal+ wettig gedeponeerd' (catnr. 53), drie stuks met 'Veglas inmaakglas' (catnr. 50), twee stuks met 'Weck' en een fragment met '...ats ... glas'. Zonder tekst tellen we twee deksels. Gezien de geslepen platte buitenrand van de potten dateren we dit complex in het tweede kwart van de 20ste eeuw.

Perceel K167, S2197

Kelder met restanten van inmaakpotten of weckpotten.²⁵ Van liter potten tellen we deksels van 'Vegla inmaakglas' (1), 'Leerdam' (1) (catnr. 54), 'REX' (1), 'Din/13a Weck b14' (1) (catnr. 58), 'Weck' (1) en 'Conservo inmaakglas' (1) (catnr. 55). Van de kleine inmaakglazen hebben we een deksel met 'Weck's Frischhaltung' (catnr. 52) en tien met de tekst 'CP 2300' (catnr. 51). Twee kleine deksels van een ander type hebben geen tekst (catnr. 59). Er is maar één inmaakpot bewaard met een inhoud van één liter (catnr. 65). Serviesgoed uit deze kuil heeft betrekking op een Europees porseleinen schoteltje met versiering en enkele fragmenten van schoteltjes met pastelkleur. De datering houden we op 20bc.

Zes deksels van weckpotten.

Perceel K168, S2209

Deze kuil kan het beste een glaskuil genoemd worden. Het glaswerk behoort echter zonder uitzondering tot datgene wat men in een medicijnkastje kan verwachten. Van het type gl-fle-14 tellen we zes flesjes van blank glas met een licht groene zweem met op de bodem een verschillende inhoudsmaat in cc. Dit loopt van 10, (20), 30, 75, 100 tot 300 cc. Een ander onbekend type heeft 50 op de bodem staan. In bruin uitgevoerd tellen we een viertal hele flesjes met brede platte rand (gl-fle-14) die we associëren met jodium-flesjes. Eén donkergroene fles heeft op de zijkant SANGUINOSE staan, een medicinaal goedje (catnr. 30). Ook tellen we twee zalfpotjes, één van wit glas (catnr. 31) en één van Europees porselein (catnr. 32), beide nieuwe typen. Uit de toon valt een glazen pot (gl-pot-7) met schroefdeksel en de tekst 'mij de Betuwe'. We kunnen dit materiaal het beste dateren in het laatste kwart van de 19de eeuw, waarbij de pot met schroefdeksel iets jonger dateert.

Glaswerk uit een medicijnkastje?

Perceel K168, S2210

Kuil met zeer fragmentarische inhoud van slechts enkele scherven uit de tweede helft van de 19de eeuw. Het meest compleet te maken is nog een kom van Europees porselein (ep-kom-2) (catnr. 17). Er zijn reparatiegaatjes te zien, waarmee de scherven aan elkaar gekramd zijn. Op een fragment van een iw-bor-3 staat het blindmerk 'Dawson' uit Sunderland.

Perceel K168, S2213

Kuil 249 is te dateren in de tweede helft van de 19de eeuw. Het meest opvallende fragment van een voorwerp betreft een industrieel witte soepterrine met prachtige vormgegoten versiering onder de horizontale oren. Het industrieel wit was verder slechts spaarzaam aanwezig, waaronder een scherf van een kopje met blauwe Dressadent versiering. Het meeste materiaal bestond uit roodbakkend goed uit Friesland en Bergen op Zoom. Een grape was voorzien van een BOZ blindmerk.

Perceel K168, S2256

Kuil met onder meer fragmenten van zes bloempotten, waarvan vijf stuks tot het type r-blo-8 horen. Daarnaast komen nog vier scherven voor. Het complex moet in de tweede helft van de 19de eeuw gedateerd worden.

Perceel K168, S425

Deze beerkelder bevat een hoeveelheid materiaal die voor het grootste gedeelte uit vrijwel complete voorwerpen bestaat. Is dat niet het geval, dan bestaan de overige voorwerpen slechts uit één scherf.

Meer dan de helft is bewaard gebleven van een schoteltje met strobloemdecor uit Meissen (ep-bor-1) met klavertje drie beeldmerk (catnr. 14). Van het bijbehorende kopje (ep-kop-1) is slechts één scherfje bewaard. Eén wit schoteltje is van hetzelfde type en een tweede is van het type ep-bor-5 met persreliëf. Een schoteltje (ep-bor-11, catnr. 16) en kop (ep-kop-7, catnr. 18) met vormoor horen bij elkaar, beide met een versiering in bovenglazuur: de kabelrand in paars, bloemblad in zwart en de ranken in goud. Drie vrijwel complete kopjes van het type ep-kop-1, hoog model, zijn bewaard gebleven evenals een kopje ep-kop-5 met een in een vorm geperste reliëfversiering en een dikke standring. Verder is een deksel bewaard van Engels steengoed, s3-dek-6, vormgeperst en wit (catnr. 5). Geheel compleet is een vaasje, vormgeperst, met aan een zijde een beschildering in bruin en groen van een huis met bomen (ep-vaa-2, catnr. 19)

Van Chinees porselein zijn twee miniatures, een heel kleine flesvorm, en de ander een kastvaasvorm (catnr. 12 en 13). Beide hebben een florale versiering in blauw. Daarnaast komen er twee scherven van niet te determineren vormen voor.

Het Industrieel wit is vertegenwoordigd met veel complete vormen. Er zijn zeven stuks onversierde koppen van het type iw-kop-30, twee van het type iw-kop-1, twee van het type iw-kop-2, één iw-kop-12 met facetten en een niet te determineren kop. Versierd met een transferprint in blauw van het decor Taikoen (theebloem) zijn vier koppen (catnr. 45) met drie er bij passende schoteltjes (catnr. 31).²⁶ De koppen hebben op de bodem ook nog een cijfermerk in blauw (15 met daarnaast een liggende 69) en de schoteltjes een beeldmerk Taikoen. Naast dit beeldmerk wordt ook nog een blindmerk Polling 6A gevoerd met daaronder het cijfer 22.²⁷ Het blindmerk beeldt een bijenkorf uit met daaronder de tekst P.Regout Maastricht. De 15 met liggende 69 zou volgens Polling slaan op het jaar 1869.²⁸

Een andere kop (iw-kop-7) heeft ook een transferprint in blauw, maar het decor is niet terug te vinden.

Een rechthoekig schaalje (iw-sch-2, catnr. 46) met afgeschuinde hoeken heeft een blindmerk Wedgwood AVT. Een rechthoekige deksel met knop (iw-dek-2) heeft als blindmerk slechts een 2 (catnr. 37). Een thee- of koffiepotdeksel (iw-dek-9) heeft als blindmerk een 2x en een stoomgat. Er is ook een nieuw type deksel (iw-dek-21, catnr. 39).

Een onversierd schoteltje is van het type iw-bor-16, catnr. 36), vormgeperst met een blindmerk Polling 7.²⁹ Een bordfragment heeft een randdecor met het Willowmotief dat bij Regout gevoerd is van 1854-1965 en bij de Céramique van 1865-1955. Tien schoteltjes van het type iw-bor-3 zijn onversierd, maar hebben verschillende blindmerken, meestal een Polling 5 of 7, betrekking hebbend op de Regout fabrieken en een enkele maal zien we een beeldmerk van de Société Céramique.³⁰ Twee schoteltjes van het type iw-bor-1 hebben een Polling 5 blindmerk en een iw-bor-6 is voorzien van een *featheredge* in blauw.

Deel van een theeservies met het decor Taikoen (Theebloem) van de Regout fabrieken uit Maastricht. De datering is waarschijnlijk 1869.

Waarschijnlijk een suikerpot, in blauwsteen uitgevoerd van de Regout fabrieken in Maastricht.

Een bord heeft wel een heel apart blindmerk: Wedgwood met daaronder P.Regout. Nu blijkt dit blindmerk wel degelijk voor te komen.³¹ Het wordt door Polling gedateerd tussen 1860 en 1880, maar met de nodige twijfels. Hij rept helaas met geen woord over het rare feit dat Regout ook het Wedgwood merk voert en waarom. Op twee andere bordes staat alleen maar het Wedgwood stempel.

In blauwsteen zijn twee voorwerpen uitgevoerd. Waarschijnlijk is het eerste voorwerp een suikerpot omdat er twee greepjes aan zitten. Van het tweede voorwerp zijn alleen twee pootjes met een deel van de geribbelde bodem bewaard. De suikerpot heeft een Polling 7 blindmerk met een datering van 1855-1875.³²

In witbakkend is een test (w-tes-3) bewaard en twee randfragmenten van een komfoor. In rood zijn een deksel bewaard met donkerbruin uiterlijk (r-dek-6), een deel van een test en enkele scherven van een niet te determineren voorwerp.

Het glas bestaat voor het grootste gedeelte uit geurwaterflesjes en eventueel medicijnflesjes. Bij het reukwater zien we teksten als MAW LONDON PATENT (SMM).³³ Op de andere zijde staat TRADEMARK. Verder zijn er flesjes met J.Farina (Place Juliers) Cologne. Bij de kelkglazen treffen we een nieuw zwaar type aan (gl-kelk-52) met een stijlvolle kelk met brede, platte bodem (catnr. 52).

Verder komen we scherven tegen van lampglazen (gl-lam-1 en 6), van een stop, een vogelrinkbakje en een beker (gl-bek-25).

Ook zit er een collectie pijpenkoppen in de beerkelder die we niet nader gedetermineerd hebben.

Op basis van de merken op het industrieel witgoed kunnen we dit complex globaal in de tweede helft van de 19de eeuw dateren.

Vier tegels met tulp in gekarteld kwadraat.

Perceel K168/169, S2206

Deze puinkuil heeft een serie van twee soorten wandtegels. Een deel bestaat uit kwadraat tegels met een centrale bloem in paars en anjers in de hoeken.³⁴ Het andere deel bestaat uit scherven van een tiental tegels met een zeewezen.³⁵ Ze zijn allemaal verschillend. Van een oudere tegel met een tulp in gekarteld kwadraat met lelies op de hoeken, is slecht één fragment bewaard gebleven.³⁶

Perceel K168/169, Aanlegvondst put 8 vlak 1.

Deze aanlegvondst is geselecteerd om verwijderd te worden. Te divers en fragmentarisch. Slechts twee voorwerpen zijn voor behoud geselecteerd: een jeneverkruik als opvolger van de mineraalwaterkruik. Hij is ook beduidend hoger en afkomstig van de Erven Lucas Bols, het Lootsje, Amsterdam (catnr. 1). Het andere voorwerp betreft een versierde pijpenkop, met als tekst 'op de velden van Waterloo', de afbeelding van Napoleon (datering 1815).

Perceel K169, S2351

Hier komen slechts scherven uit van een drietal voorwerpen, waaronder een r-kan-5 met inwendig slijbtechniek, van Friese makelij. Een datering in de 19de eeuw is gerechtvaardigd.

Perceel K169, S381

Deze kuil heeft maar enkele vondsten, waaronder een deksel (r-bor-6) uit Friesland met de maataanduiding 5/2. Uit Bergen op Zoom komen fragmenten van een kachelpot en een r-gra-53. Uit het Rijnland een scherv van een bord. Ook is er een spiegel van een spreukbord uit Friesland, maar de spreuk is incompleet (...dorn verkort de dagen) en niet aan een productiecentrum toe te schrijven.

Perceel K169, S2380

De inhoud van deze kuil past gedeeltelijk aan S406 en S444. Deze kuil heeft als inhoud veel industrieel wit. Door beeld- en blindmerken is het mogelijk om het materiaal nauwkeurig te dateren. Het oudste blindmerk staat op een bordje met waarschijnlijk een Willow motief in blauw, afkomstig van de fabriek van Guillaume Lambert in Maastricht.

Pijpekop met de tekst: 'op de velden van Waterloo'.

Dit blindmerk met halve maan en ster en de initialen G.L. is slechts gevoerd tussen 1859 en 1863. Daarna is de fabriek door Regout overgenomen. Het beeldmerk Pompeia op de onderzijde van een polychroom versierd bordje, wordt door Bogaers gedateerd tussen 1858 en 1914 (catnr. 34).³⁷ Naast dit beeldmerk zijn er in blauw twee onder elkaar staande cijfers te zien en in bruinrood een haaltje of een zes. Dat laatste merk is waarschijnlijk een decorateursmerk, maar daar is weinig over bekend.

Er is nog een beeldmerk, Polling 40a met de Maastrichtse stadsengel, voornamelijk gebruikt tussen 1860 en 1880, maar mogelijk ook nog vóór 1860.³⁸ Het beeldmerk staat op een schoteltje met het Chinees decor in vloeiblaauw, door Bogaers gedateerd in 1856.³⁹ Bijzonder is een schoteltje met een dambordmotief en op de onderzijde het beeldmerk dambord P.Regout (catnr. 30). Het moet volgens Polling gedateerd worden tussen 1850 en 1880.⁴⁰

Daarnaast komt er een aantal beeldmerken (Polling type 60) voor met een breukcode. Bij een van deze breukcodes is waarschijnlijk een decorateursmerk te zien dat bestaat uit drie rode stippen. Deze beeldmerken met breukcode liggen qua datering in de jaren 80 van de 19de eeuw. Beeldmerk 530A, van de Société Céramique wordt gedateerd tussen 1870 en 1895. Alle andere beeld- en blindmerken zijn vóór 1990 te dateren. We kunnen hiermee concluderen dat het materiaal uit deze kuil gedateerd kan worden tussen 1855 en 1895. Op een pootje van waarschijnlijk een suikerpot na, is er geen Engels goed meer aanwezig in dit vondstcomplex.

Naast Regout komen als fabrieken voor de Société Céramique, Guillaume Lambert (1 ex) en het Luxemburgse Sarrequemines (1 ex). De meeste Regout producten bestaan uit kopjes (met een Polling 60 beeldmerk) met een breed filet in pastelkleur, geflankeerd door anders gekleurde lijnen. Op een bodem staat een schildersmerk bestaande uit het nummer 32 met twee lange strepen (catnr. 42).

Naast deze hoeveelheid industrieel wit komen er twee witbakkende voorwerpen voor, fragmenten van een zalfpot en van een test. In roodbakkend komt er ook een fragment van een test voor, maar ook van enkele voorwerpen met een bruin geglazuurd oppervlak. Het kunnen producten uit Gouda zijn. Het zijn fragmenten van een kan, een koffiepot, twee onbekende vormen waarvan één met radstempelversiering met knop en een deksel, eveneens met radstempelversiering. De koffiekan heeft een versiering van appliques. Van roodbakkend aardewerk is een complete kachelpan (r-kap-1, catnr. 22). Van steengoed zijn er fragmenten van een viertal mineraalwaterflessen, van een kanna (s2-kan-96, catnr. 2) en van een sojafles. Ook komen er enkel scherven Europees porselein voor, onder andere van kop en schotel, een siervaasje en een theepot. Het fragment theepot is interessant omdat er een transferprint in oranje op zit met een zogenaamd 'basketware' patroon.

Op het gebied van kleipijpen treffen we een exemplaar aan dat ter gelegenheid van de waterwerken is gemaakt in Amsterdam en Rotterdam en dat gedateerd moet worden in 1863. Ook zijn er twee porseleinen vochtzakken gevonden.

Het glas bestaat uit fragmenten van enkele geslepen vormen van helder glas, twee medicijnflesjes en enkele flesbodems. Eén medicijnflesje heeft glas dat op de breuk blauw schijnt met de tekst ... syrup (gl-fle-59). Twee rechtwandige bierflessen hebben op de bodem teksten als nekan en depot haan & sleutels. Brouwerij de Haan en Sleutels Amsterdam werd in 1888 stoombierbrouwerij. Ook is er een complete gl-fle-52.

Perceel K169, S2406

De inhoud van deze kuil past gedeeltelijk aan S380 en S444. Dat is onder andere het geval met de tuit van een Europees porseleinen theepot met transferprint uit 302. In deze kuil zaten ook fragmenten van enkele beeldjes. Van één beeldje was alleen het voetstuk met voeten bewaard gebleven. Het was polychroom versierd. Van een tweede was alleen een stuk van de kop over, maar het derde was op een voet en twee vleugels na compleet. Het was het beeldje van een engeltje met gevouwen handen.

Scherven van een industrieel witte kop uit de Regout fabrieken met het beeldmerk Polling 60 met breukcode onder de eerste A pasten ook aan elkaar, wat wijst op een datering in 1880. Het is een kop met een blauw filet dat door twee gouden lijnen geflankeerd wordt (catnr. 41). Van dit type zijn er meerdere koppen in meerdere kleuren in 302

Europees porseleinen beeldje van een engel. Vleugels en voeten ontbreken.

gevonden. De scherven van witgoed zijn in de meerderheid. We komen op de bordes blind- of beeldmerken tegen van Regout (2x), de Société Céramique (2x) en Wedgwood (1x). Onder het steengoed bevindt zich een zalfpotje (s2-zal-13, catnr. 4). Van Rijnlands roodbakkend zien we de bodem van een drinkbeker en een deel van een bolle deksel met de kenmerkende engobe kleuren in donkerbruin en groen op een rode ondergrond. Ook treffen we fragmenten aan van twee kachelpannen uit Bergen op Zoom en enkele wandfragmenten van Friese waar. Gouda is waarschijnlijk weer vertegenwoordigd met donkerbruin goed in de vorm van een theepot.

Resten nog een drietal scherven van faïence en een lage voet van een industrieel zwart voorwerp met goudluster versiering.

Daarnaast komt glas voor, zoals enkele medicijn/geurwater flesjes van de typen gl-fle-51 en -14, maar ook een nieuw type, bestaande uit een geheel vormgeperst exemplaar in de vorm van een dame met dichtgevouwen paraplu (gl-fle-195, catnr. 61). De opening bestaat uit een schroefdraad. Van enkel andere niet te determineren voorwerpen zijn ook nog enkele fragmenten aanwezig. Een handjevol pijpenkoppen, een koperen bakje van mogelijk een weegschaal en een tot speelschijf afgerond stuk van een vloertegel behoren tot de categorie diversen.

Perceel K169, S2444

De inhoud van deze kuil past gedeeltelijk aan S380 en S406 en heeft een soortgelijke inhoud en datering. Van het weinige industrieel wit zien we een Regout kopje (iw-kop-2) met een Polling 8 beeldmerk.⁴¹ Onder het roodbakkend materiaal komen onder andere enkele bloempotten voor en een viertal kachelpannen, waarvan één met een Bergen op Zoom blindmerk. Uit Friesland is een drietal zeer grote kommen (r-kom-1) afkomstig met op de manchetrand een chevron versiering en tweemaal een driedubbele ringeloor versiering. Van een vierde exemplaar zien we op de manchetrand slechts één rij ringeloren. Gouda is waarschijnlijk met het donkerbruine roodbakkende goed vertegenwoordigd in onder andere twee theepotten en een kan. Steengoed is spaarzaam aanwezig in de vorm van twee mineraalwaterflessen, waarvan één uit Westerwald. Ook het glas is spaarzaam vertegenwoordigd en de twee pijpenkoppen komen uit compleet verschillende perioden.

Perceel K169, 188, S2259 concentratie aanlegvondsten

Het meest opvallende voorwerp in dit vondstcomplex is een pot van industrieel zwart baksel (iz-pot-1, catnr. 49). Hij lijkt sprekend op een Martavaan (s7-pot-1), een in Deventer⁴² gevonden exemplaar. Hij is slechts 20 cm hoog met een wanddikte van 5-7 mm. De textuur van de scherf is geen steengoed. De breuk is zeer korrelig van karakter, bijna broos. Afwijkend van een Martavaan is ook het gegeven dat deze pot geen oortjes heeft. Het is een *blackware* pot uit Engeland.

Uit deze kuil komt een viertal bloempotten van het r-blo-8 type zijn redelijk compleet. Datzelfde geldt voor twee Goudse kommen (r-kom-10). Zeker is ook een deel van een komfoortje met een hel rode kleur en horizontaal opstaande oren uit Gouda.

Verder geeft dit vondstcomplex het gewone beeld voor de 19de eeuw. Enkele Friese vormen zoals kannen en kommen en een bord (r-bor-3) met het blindmerk 2. Er zijn ook diepe bakken (r-bor-12) en grappen (r-gra-53) met blindmerken uit Bergen op Zoom, evenals een r-gra-47 en een kachelpot (r-kap-1) met een BOZ merk. Het steengoed bestaat voornamelijk uit wat scherven van mineraalwaterkruiken, waaronder een exemplaar met het Fachingen blindmerk en enkele Westerwald scherven. Compleet is een grote pot met een oor. Van twee hele grote Langerwehe inmaakpotten zijn de bodem en wat wandscherven bewaard gebleven, maar het grootste deel, waaronder de bovenkant, mist.

Het witbakkend goed is waarschijnlijk Fries, maar de scherven van een bord zijn Nederrijns. Het industrieel wit is waarschijnlijk allemaal afkomstig van de Regout fabrieken in Maastricht, maar het heeft geen blindmerken.

De datering van het materiaal uit deze kuil is 19de eeuw. Mogelijk dat de datering eveneens tot het derde kwart van deze eeuw gebracht kan worden omdat scherven passen aan kuil 284, maar voor die nauwkeurigere datering zijn te weinig positieve aanwijzingen.

Appliques op Langerwehe inmaakpotten.

Het glas is afkomstig van enkele lampglazen, een parfumflesje en een aparte, groene fles met brede hals en opgestoken bodem. Helaas is deze fles archeologisch niet compleet.

Perceel K169, S2299

Waterput met enkele scherven Europees porselein, 19de eeuw

Perceel K176, S440

Dit vondstcomplex dateert uit het laatste kwart van de 19de eeuw. Duidelijk is de geringere aanwezigheid van roodbakkend aardewerk, het ontbreken van majolica en de Société beeldmerken die meer voorkomen dan de latere Regout beeldmerken. Het witbakkend heeft vooral de plaats van roodbakkend materiaal ingenomen met enkele komforen en kommen. Eén komfoor is nieuw, maar archeologisch niet compleet. Het heeft een plat standvlak onder een bolronde vorm met horizontaal aangezette, verticaal opstaande worstoren. Restanten van de luchtgaten zijn aanwezig, maar de gehele rand ontbreekt.

Bijzonder is een groot bord met een rood drukdecor van de Regoutfabrieken met een herdersscene (catnr. 33). Het beeldmerk is Ruth & Boaz en kan met de cijfercode in het laatste kwart gedateerd worden. De cijfercode laat ons een jaartal zien dat ofwel 1862 ofwel 1867 is. Een half bord met een drukdecor in paars is versierd met een randmotief. Bijna compleet is ook een kom van *blackware* met een randversiering in persreliëf, maar daaronder *wheelturned*. Dat maakt hem tot een Engels exemplaar en niet afkomstig van de Regoutfabrieken. Een fragment van een geelsteen voorwerp is eveneens Engels van herkomst. Verder komen in dit vondstcomplex twee fragmenten van Europees porselein voor en steengoed opspit.

Perceel K187, S2316

Het roodbakkend materiaal is voornamelijk Fries van makelij. Naast de traditionele dekselborden (r-bor-3) komen er fragmenten voor van kommen (r-kom-1), koppen (r-kop-4), potten (r-pot-2, pispotten (r-pis-16) en testen (r-tes-1). Een grape (r-gra-53) komt uit Bergen op Zoom. Fragmenten van een theepot (r-the-4) en een bijna complete kom (r-kom-24) zijn zowel in- als uitwendig bedekt met een geglazuurde diep bruin/paarse engobe en behoren tot het zogenaamde imitatie Frankfurter goed, wat overal gemaakt kan zijn. De kom heeft veel krassporen en een witte substantie die waarschijnlijk van verf afkomstig is. Daarnaast zijn er fragmenten van enkele bloempotten gevonden. Van witbakkend aardewerk zijn enkele scherven afkomstig van niet determineerbare borden en kommen. Van steengoed zien we een complete mineraalwaterfles (s2-fle-4) met de blindmerken HS34 en Selters Hertzogthum Nassau en fragmenten van een tweede. Een andere mineraalwaterfles komt uit Westerwald. Rest er nog een fragment van een pot (S2-pot-9) en wat opspit.

Het overige aardewerk bestaat uit majolica, faience, porselein en industrieel wit. Van majolica is er slechts   n scherf van een kom (m-kom-6) met reparatiegaatjes. Er zijn fragmenten van zes faience borden en van Chinees porselein is er ook een bord met reparatiegaatjes (r-bor-4). Het Europees porselein beperkt zich tot een drietal scherven en het industrieel wit is voornamelijk van Regout afkomstig, maar met toch een scherf van een bord van Septfontaines en een scherf met een Philommon decor met het blindmerk Dawson 3. Op een Dressadent scherf (catnr. 32) staat een half boog blindmerk met letters die niet te lezen zijn, maar een onderdeel leest als Dixon. De datering van dit complex ligt in het tweede en derde kwart van de 19de eeuw.

Perceel K187/188, S2315

Het merendeel van het roodbakkend is afkomstig uit Friesland met onder andere fragmenten van een drietal dekselborden (r-bor-3) waarvan een exemplaar een kras op de bodem heeft als blindmerk en een tweede een merk in slib. Ook komt er een fragment voor van een zogenaamde vlekkenkan.

Onder het witbakkend bevindt zich een fragment van een kom (w-kom-35, catnr. 27) die waarschijnlijk uit Gouda komt. Het steengoed bestaat uit Westerwald scherven van onder

andere een kan (s2-kan-69). Van industrieel steengoed is er een wit bord met op de rand vlechtwerk in persreliëf.

Industrieel wit, faïence, majolica en Europees porselein is slechts in enkele scherven vertegenwoordigd. Het meest opvallende is een bodem van een faïence vaas, waarschijnlijk van een kaststel.

Dekselborden met maten 2 en 4.

Perceel K187/188, S2318 (past aan S2259)

Uit deze kuil komt het meeste materiaal. De datering kunnen we scherp geven: derde kwart 19de eeuw. Dit is gebaseerd op het algemene karakter, enkele gedateerde Rijnlandse borden en Regout aardewerk met transferprints en blindmerken waarvan de datering bekend is.

Omdat er meer dekselborden zijn, treffen we een aantal blindmerken aan die op het formaat wijzen: 2, 4, 12 en 13/4. Vooral die laatste maat is een beetje vreemd.

Op de kommen (r-kom-1) zien we bij een zeer groot exemplaar een chevron versiering met onderaan nog een radstempelversiering. Chevron versiering komt ook op een kop voor, naast gewone ringeloorversiering. Op kan/ en pispotfragmenten komen we ook de tulpversiering tegen.

Naast deze en veel andere voorwerpen uit Friesland, komt in dit vondstcomplex meer Bergen op Zoom voor. Een bakpan, twee borden (r-bor-13) waarvan een exemplaar een BOZ stempel heeft, een grape (r-gra-53) en enkele kachelpannen met ook weer bij één exemplaar een BOZ stempel.

Bij het witbakkend treffen we Rijnlandse borden en kommen uit Frechen aan, waaronder twee scherven met een jaartal: 1861 en 18.. Eén lekschaal (w-lek-6) is vrijwel compleet (catnr. 28). Bijzonder is de vorm van een witbakkende tulband met inwendig loodglazuur en een reconstrueerbare diameter van 32 cm. en hoogte van 11 cm. Bij het Assiesplein is een soortgelijk, kleiner exemplaar gevonden.⁴³

Er komen hier fragmenten voor van maar liefst zeven mineraalwaterflessen naast Westerwald materiaal zoals een pot en enkele flessen. Van industrieel steengoed zijn fragmenten van twee kommen (s3-kom-4).

Het industrieel wit telt merendeels onversierd tafelhoed. Onder de onversierde borden treffen we onder andere blindmerken aan van Regout, Wedgwood en Dawson.⁴⁴ Bij de transferprints treffen we Olympia en Montagne als beeldmerk aan, beide van Regout.⁴⁵ Eén randdecor van een melkkan lijkt op het decor Villa,⁴⁶ maar de centrale decoratie is anders (catnr. 40). Van majolica, faïence, Aziatisch en Europees porselein zijn wat scherven gevonden van niet nader te determineren voorwerpen.

Onder de pijpen bevinden zich enkele interessante, versierde pijpen. Eén kop is gemaakt in Gouda en is afkomstig van P.J. van der Want. Deze heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt om over de start van het graven van de Waterweg en het Noordzeekanaal in 1863 een pijp uit te brengen met de tekst WATER WEGEN. De kop van deze pijpjes is versierd met de wapens van Amsterdam en Rotterdam en daartussen een fregat met volle zeilen. Onder de wapens staan ook de namen Amsterdam en Rotterdam. Een tweede, kleine pijp heeft een met ribbels versierde kop waartegen een op de steel liggende herder leunt met een schaap voor zijn benen. Op de steel staan de beginletters van P. v.d. Maas, een pijpenbakker uit Gouda (ca 1860). Een derde pijpenkop is volledig bedekt met ribbels (ribbelkop) en het stuk steel is geschubd. Van een vierde pijpenkop is de onderkant versierd en de steel geschubd. Een vijfde exemplaar is tweezijdig floraal versierd.

Pijpenkoppen, met bijzondere versieringen

Het glas bestaat uit fragmenten van twee lampenkappen, waarvan een uit wit glas heeft bestaan. Verder is er een archeologisch incomplete karaf, maar ook een nieuw type reukfles (catnr. 63).

Tot de categorie opspit behoren enkele fragmenten van een g-pot-2.

Perceel K188, S2260

Het meest in het oog springend van dit fragmentarisch bewaard gebleven vondstcomplex uit de 19de eeuw is een deel van een bloem(hang)pot (catnr. 15) van ongeglazuurd roodbakkerend materiaal uit een mal. De gehele rand is gekarteld en de onderzijde is versierd met alternerend leeuwenkopjes en bloemstukken. Er hebben drie ophanggaten in gezeten. De knop is er af. Maar er is ook een knop uit een mal gevonden die hier waarschijnlijk bij gehoord heeft. Het lijkt er op dat hij aan de (hang)pot vastgelijmd is geweest.

7. Conclusie

De oudste sporen dateren vóór 1350 en bestaan uit enkele sloten die waarschijnlijk percelen scheiden waar waarschijnlijk veeteelt op plaats vond. De sloten waren georiënteerd op de Mussenhage. Er komen ook enkele scherven uit deze periode (10de – 13de eeuw) voor. De oudste bewoningssporen dateren uit de tweede helft of het eind van de 14de eeuw en betreffen enkele huizen die liggen aan de Mussenhage, waaronder het huis en bedrijf van de pottenbakker Godeken Pottman. Het productieafval dateert rond 1400 of kort daarvoor. Het begijnenhuis naast Pottman is gesticht in 1409 en hiervan zijn een wat muurwerk, een beerkelder en enkele afvalkuilen bewaard gebleven. Een houten klepper en een penning met religieuze afbeelding wijzen op dat klooster. De huizen aan de Mussenhage zijn van niet onbelangrijke personen geweest en hadden status. Uit de periode die dateert van de tweede helft van de 15de eeuw tot 1832 (fase 3) komen we niet veel tegen. De eerste bebouwing aan de Pannekoekendijk lijkt pas na 1750 te verschijnen. De bebouwing, historische gegevens en de materiële resten uit die periode lijken op niet onbemiddelde personen te wijzen. De bebouwingsresten uit de periode daarna zijn in grote mate aanwezig, evenals vondstmateriaal. Veel van de sporen en muurresten zijn eerder nog te koppelen aan de kadastrale minuut van 1870 dan aan die van 1832. De meeste vondsten van keramiek en glas dateren dan ook uit de periode na 1832 (fase 4). En al die gegevens wijzen op een achteruitgang in de status van de bewoners, onder andere door dat er veel heel kleine huisjes verhuurd zijn. Met gezamenlijke beerkelder en waterputten lijkt het op een hofje, maar we zijn (tot nog toe) nergens tegengekomen dat het ook zo genoemd werd.

Noten

1. Het gaat hier om een voorloper van de huidige Gelderse IJssel.
2. Boring 21G-39; archief Rijks Geologische Dienst Haarlem.
3. Klomp 2009, 5; dateringen zijn onafhankelijk van elkaar genomen door het team archeologie van de gemeente Zwolle en ADC Archeoprojecten (Brijker en van Zijverden 2009).
4. Hiertoe worden ook de bewoningskernen direct buiten de stad gerekend.
5. Berkenvelder 1983, regist 674 en 675.
6. Berkenvelder 1983, regist 748 en 818.
7. Berkenvelder 1983, regist 674.
8. Berkenvelder 1983, regist 822 (31 juli 1409).
9. Zie Assembled Articles V, te verschijnen medio 2013.
10. Berkenvelder 1983, regist 674, 675.
11. Berkenvelder 1983, regist 822 (31 juli 1409).
12. Berkenvelder 1983, regist 951.
13. Berkenvelder 1983, regist 766, 842, 923, 951 en 958.
14. Berkenvelder 1983, regist 842.
15. Clevis 2007 met 404 objecten in de catalogus, Clevis en Klomp 2012 met 273 object en en Klomp 2011 met 62 objecten.
16. Clevis 2009 met 91 objecten in de catalogus.
17. Thijssen 1991, 21.
18. Wikipedia.
19. Ostkamp en Venhuis 2009, 42.
20. Ostkamp en Venhuis 2009, 42; Ostkamp 2004, 124.
21. Van der Meulen en Smeele 2012, 114.
22. Pluis 1998, 373.
23. Reineking von Bock 1986, 417 catnr. 766.
24. Polling p. 20 Beeldmerk 5A.
25. Soetens 2001, 217-235 geeft een goed overzicht van de verschillende manieren van conserveren.
26. Bogaers 1992, 136: datering 1868-1877.
27. Polling 2006, 26 beeldmerk 40B (datering 1860-1880); 21, blindmerk 6A (datering 1855-1875).
28. Polling 2006, 11.
29. Polling 2006, 21 datering 1855-1875.
30. Polling 2006, 20 beeldmerk 5 en 21 beeldmerk 7.
31. Polling 2006, 22 beeldmerk 9.
32. Polling 2006, 21, beeldmerk 7
33. Vermeulen 2006 cat nr 6 heeft niet SMM maar CSMM.
34. Pluis 1998, 215 en 224.
35. Pluis 1998, 396-7.
36. Dingeman Korf 132.
37. Bogaers 46, afb 28.
38. Polling 2006, 27 beeldmerk 40a.
39. Bogaers 1992, 47 afb 30. Ze noemt als graveur Th Toft in 1856.
40. Polling 2006, 71.
41. Polling 2006, 22 beeldmerk 8.
42. Bartels 2004, 7.
43. Klomp 2013, 83 catnr 14.
44. Voor Regout: Polling 2001, 22, merk 8a (1850-1890).
45. Bogaers 159 (1850-1880) en Bogaers 129 (1854-1868).
46. Bogaers 137 (1856).

Literatuur

Bartels, M. 2004. Twee kleine Martavanen en andere 18de-eeuwse Chinese keramiek uit de Bruynsstee te Deventer. In: (H. Clevis en S. Wentink eds) *Overijssels Erfgoed. Archeologische en Bouwhistorische Kroniek 2003*. 73-78.

Brijker, J.M. en W.K. van Zijverden 2009. Zwolle, Westenholte dijkverlegging. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC ArcheoProjecten Rapport 1858*.

Bogaers, M.R. 1992. *Drukdecors op Maastrichts aardewerk 1850-1900*.

Clevis, H. 2007. *Opgeruimd staat netjes. Keukengoed en tafelgerei van een bouwhuis van de Kranenburg (1840-1865)*.

Clevis, H. 2009. Het gebruiksgoed. In: H. Clevis (red.) *Gebruiksgoed van regenten, armen en wezen in Hasselt*, 47-73.

Clevis, H. 2009. Tafelgoed en keukengerei van regenten en behoeftigen. Keramiek uit het armen- en weeshuis aan de Ridderstraat in Hasselt. *Archeologische Rapporten Zwartewaterland 6*.

Clevis H. en M. Klomp 2012. Van Stinksloot tot riool. *Archeologische Rapporten Zwolle 65*.

Dewilde, M., A. Eryvnc & A. Wielemans (eds.) 1999. *Ypres and the medieval cloth industry in Flanders* (Archeologie in Vlaanderen Monografie 2)

Egan, G. en F. Pritchard 2002. Dress accessoires c.1150-c. 1450. *Medieval finds from excavations in London: 3*.

Haaster, H., m.m.v. M.R. van Bommel 2001. Botanisch en chemisch onderzoek aan een 17de-eeuwse lakenververij in Gouda, *BIAXaal 115*.

Hurst, J.G., D.S. Neal en H.J.E. van Beuningen 1986. *Pottery produced and traded in north-west Europa. Rotterdam Papers VI*.

Jaspers, N.L. 2007. Met de Franse slag. Franse compendiarofaïence uit Nederlandse bodem (ca. 1600-1660). In: *Vormen uit vuur. Medelingenblad Nederlandse vereniging van vrienden van ceramiek en glas*, 2-17.

Klomp, M. 2009. Dijkverlegging Westenholte. *Archeologische Rapporten Zwolle 52*.

Klomp, M. 2011. Een blekerij en bewoning aan de Pannekoekendijk. *Archeologische Rapporten Zwolle 64*.

Klomp, M. 2013. Bewoning op de geslechte verdedigingswerken bij het Assiesplein. *Archeologische Rapporten Zwolle 69*.

Kok, R. 1999. Een zeventiende eeuwse industrie aan de Raam, *Monumentenzorg & Archeologie gemeente Gouda, Nieuwsbrief 17*.

Kok, R. 2000. Gouda: Raam 9-23, Archeologische Kroniek van Holland 1999, in: R. Proos (red.) Archeologische Kroniek van Zuid Holland, *Holland 32*, 371-373.

Kruizinga, P. 1997. De kadastrale kaart, 1812-1990, *Broncommentaren 3; Bronnen betreffende de registratie van onroerend goed in de negentiende en twintigste eeuw*, 75-111.

Ostkamp, S. 2004. Tortelduiven en vlamme harten. Huwelijkssymbolen op zilver en aardewerk uit Alkmaar tussen 1575 en 1675. In: *De verborgen stad. 750 jaar Alkmaar onder de grond*. 112-155.

Ostkamp, S. en J. Venhuis 2009. 'tot soulagementen van de schamele gemeente'. Het Werra-aardewerk uit de werkplaats van Dierck Claesz. Spiegel in Enkhuizen opnieuw bekeken (1602-1613). In: (H. Clevis en H. van Gangelen eds.) *Werra Keramiek uit Enkhuizen opnieuw bekeken. Studies aangeboden aan Jan Thijssen*. 11-98.

Pluis, J. 1998. *De Nederlandse Tegel 1570-1930*.

Polling, A. 2006. *Maastrichtse ceramiek. Merken en dateringen*. 7de druk. Lochem.

Vermeulen, B. 2006. *Razende mannen onrustige vrouwen. Archeologisch en historisch onderzoek naar de vroegmiddeleeuwse nederzetting, een adellijke hofstede en het St. Elisabethgasthuis te Deventer*.

Reineking von Bock, G. 1986. *Steinzeug*.

Catalogus

Steengoed

1. Vondstnummer
2. Code van het type
3. Objectdatering
4. Maten in centimeters: diameter max/hoogte/diameter bodem
- 5a. Baksel
- 5b. Oppervlaktebehandeling
- 5c. Beschrijving van de decoratie
- 6a. Bodem
- 6b. Oor/steel
- 6c. Diversen
7. Functie/naam
8. Productiecentrum
9. Literatuur

- 1**
- 1 Zwo13Pan10-8-300
 - 2 s2-fle-4
 - 3 1825-1900
 - 4 8.8/32.3/8.8
 - 5a steengoed met oppervlaktebehandeling
 - 5b zoutglazuur, ijzerengobe
 - 5c
 - 6a standvlak
 - 6b lintoor
 - 6c tekst: Erven Lucas Bols, het Lootsje, Amsterdam
 - 7 [jenever]fles
 - 8
 - 9

- 2**
- 1 Zwo13Pan10-8-302-1
 - 2 s2-kan-96
 - 3 1855-1895
 - 4 8.6/14.6/5,0
 - 5a steengoed met oppervlaktebehandeling
 - 5b zoutglazuur
 - 5c
 - 6a standvlak
 - 6b één worstoor, verticaal
 - 6c
 - 7 kan
 - 8
 - 9

Industrieel steengoed

- 3**
 1 Zwo13Pan09-7-265-1
 2 s2-pis-3
 3 1800-1900
 4 19.8/13.6/17.3
 5a steengoed met oppervlakte-
 behandeling
 5b zoutglazuur, uitw: kobaltblauw
 5c kabelversiering onder rand in blauw
 6a standvlak
 6b één lintoor, verticaal
 6c
 7 pispot
 8 Westerwald
 9

- 4**
 1 Zwo13Pan10-8-304-4
 2 s2-zal-13
 3 1855-1895
 4 5.6/8.0/5.0
 5a steengoed met oppervlakte-
 behandeling
 5b zoutglazuur
 5c
 6a standvlak
 6b
 6c
 7 zalfpot
 8
 9

- 5**
 1 Zwo13Pan10-8-307-3
 2 s3-dek-6
 3 1850-1900
 4 7.9/4.1/6.5
 5a industrieel steengoed
 5b zoutglazuur
 5c vormgeperst
 6a
 6b knop, bloemknop
 6c
 7 deksel
 8
 9

Porselein

- 6**
 1 Zwo13Pan09-4-229-1
 2 p-bor-1
 3 1700-1800
 4 13.4/2.2/7.0
 5a porselein
 5b veldspaatglazuur, onderglazuur blauw
 5c inw en uitw: florale motieven
 6a standring, glad
 6b
 6c reliëf
 7 (kop en) schotel
 8 China
 9

- 7**
 1 Zwo13Pan09-4-229-3
 2 p-bor-6
 3 1700-1800
 4 12.0/2.9/7.1
 5a porselein
 5b veldspaatglazuur, bovenglazuur rood en goud
 5c capucijnerwaar, vakken met florale motieven
 6a standring, glad
 6b
 6c
 7 (kop en) schotel
 8 China
 9

- 8**
 1 Zwo13Pan09-4-229-4
 2 p-bor-8
 3 1700-1800
 4 11.4/2.1/5.8
 5a porselein
 5b veldspaatglazuur, onderglazuur blauw
 5c vlag: vakken met zonnebloemen en waterlandschap, spiegel: lange lijs bij kleioven
 6a standring, glad
 6b
 6c
 7 (kop en) schotel
 8 China
 9

1:2

1:2

1:2

9

- 1 Zwo13Pan09-4-229-5
- 2 p-kop-4
- 3 1700-1800
- 4 7.3/4.2/3.5
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur, bovenglazuur goud en rood
- 5c capucijnerwaar, uitw: vakken met florale motieven, inw: geometrische motieven onder rand, bloem op bodem
- 6a standing, glad
- 6b
- 6c
- 7 kop (en schotel)
- 8 China
- 9

10

- 1 Zwo13Pan09-4-229-11
- 2 p-kop-5
- 3 1700-1800
- 4 6.7/3.4/3.5
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur, bovenglazuur goud en rood
- 5c uitw: landschap met lange lijs en konijntjes, inw; filet onder rand en bloem op bodem
- 6a standing, glad
- 6b
- 6c
- 7 kop (en schotel)
- 8 China
- 9

11

- 1 Zwo13Pan09-4-229-7
- 2 p-kop-5
- 3 1700-1800
- 4 6.2/3.6/3.1
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur, bovenglazuur rood en goud
- 5c uitw: florale motieven, inw: filet onder rand, bloem op bodem
- 6a standing, glad
- 6b
- 6c
- 7 kop (en schotel)
- 8 China
- 9

Europees porselein

1:1

1:2

1:2

12

- 1 Zwo13Pan10-8-307-4
- 2 p-min
- 3 1850-1900
- 4 2.2/-/1.4
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur, blauw
- 5c floraal motief
- 6a standvlak
- 6b
- 6c
- 7 miniatuur (fles)
- 8 China
- 9

13

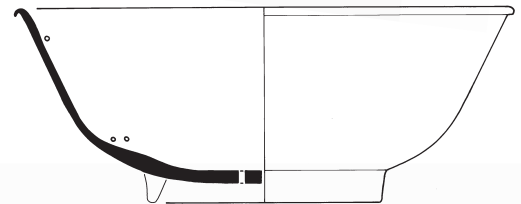
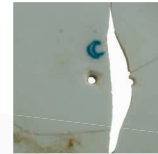
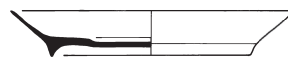
- 1 Zwo13Pan10-8-307-2
- 2 p-min
- 3 1850-1900
- 4 5.3/8.8/3.5
- 5a porselein
- 5b veldspaatglazuur, blauw
- 5c floraal motief
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c
- 7 miniatuur (vaas)
- 8 China
- 9

14

- 1 Zwo13Pan09-4-229-2
- 2 ep-bor-1
- 3 1700-1800
- 4 12.3/2.5/6.2
- 5a europees porselein
- 5b veldspaatglazuur, blauw
- 5c decor: Saksch
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c beeldmerk: klaverblad
- 7 (kop en) schotel
- 8 Duitsland, Meissen
- 9

1:2

15

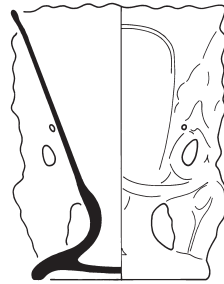
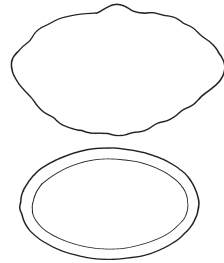
- 1 Zwo13Pan10-8-307
- 2 ep-bor-1
- 3 1850-1900
- 4 13.5/2.5/7.1
- 5a europees porselein
- 5b veldspaatglazuur, blauw
- 5c decor: Saksch
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c beeldmerk: klaverblad
- 7 (kop en) schotel
- 8 Duitsland, Meissen
- 9

16

- 1 Zwo13Pan10-8-307-1
- 2 ep-bor-11
- 3 1850-1900
- 4 14.8/2.6/10.7
- 5a europees porselein
- 5b veldspaatglazuur, bovenglazuur in paars, zwart en goud
- 5c kabelrand met bloemen en ranken
- 6a standring gefreesd
- 6b
- 6c
- 7 (kop en) schotel
- 8
- 9

17

- 1 Zwo13Pan09-6-248-3
- 2 ep-kom-2
- 3 1850-1900
- 4 26,5/10,4/12,0
- 5a Europees porselein
- 5b veldspaatglazuur, onderglazuur blauw
- 5c inw: oosters landschap, band met geometrische motieven onder rand, uitw: florale motieven
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c beeldmerk: maan, reparatiegaatjes
- 7 kom
- 8
- 9

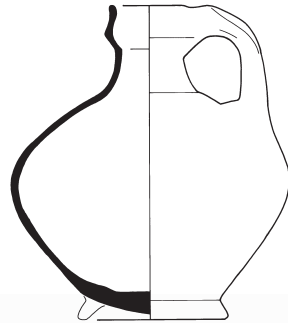
18

- 1 Zwo13Pan10-8-307-10
- 2 ep-kop-7
- 3 1850-1900
- 4 9.0/8.0/5.3
- 5a europees porselein
- 5b veldspaatglazuur, bovenglazuur in paars, zwart en goud
- 5c kabelrand met bloemen en ranken
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c
- 7 kop (en schotel)
- 8
- 9

19

- 1 Zwo13Pan10-8-307-3
- 2 ep-vaa-2
- 3 1850-1900
- 4 11.0/14.4/9.2
- 5a Europees porselein
- 5b veldspaatglazuur, bovenglazuur bruin en groen
- 5c huis met bomen
- 6a voet, hoog
- 6b vormoren
- 6c
- 7 vaas
- 8
- 9

Roodbakkend

20

- 1 Zwo13Pan09-7-284
- 2 r-blo-16
- 3 1875-1900
- 4 7.0/5.6/4.6
- 5a roodbakkend
- 5b
- 5c
- 6a standvlak, gat in bodem
- 6b
- 6c
- 7 bloempot
- 8
- 9

21

- 1 Zwo13Pan09-5-233
- 2 r-kan-12
- 3 1700-1800
- 4 17.0/14.5/7.8
- 5a roodbakkend
- 5b loodglazuur, uitw: witte slib, koperoxide
- 5c chevronversiering op schouder
- 6a standring, glad
- 6b lintoor
- 6c
- 7 kan
- 8 Gouda
- 9

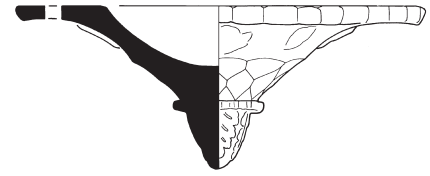
22

- 1 Zwo13Pan10-8-302-2
- 2 r-kap-1
- 3 1855-1895
- 4 15.8/10.3/10.9
- 5a roodbakkend
- 5b inw: loodglazuur
- 5c
- 6a standvlak, met draad afgesneden
- 6b twee worstoren, horizontaal
- 6c
- 7 kachelpan
- 8
- 9

23

- 1 Zwo13Pan09-7-264-1
- 2 r-kom-10
- 3 1800-1900
- 4 24.0/10.2/11.6
- 5a roodbakkend
- 5b loodglazuur, inw: witte slib
- 5c
- 6a standvoet
- 6b twee worstoren, horizontaal
- 6c
- 7 kom
- 8 Gouda
- 9

24

- 1 Zwo13Pan09-7-1-272
- 2 r-blo-25
- 3 1800-1900
- 4 21.0/9.0/-
- 5a roodbakkend
- 5b ongeglazuurd, geveerd?
- 5c in vorm gegoten met alternerend leeuwenkopjes en bloemstukken
- 6a
- 6b knop
- 6c
- 7 (hang)pot voor planten
- 8
- 9

Witbakkend

25

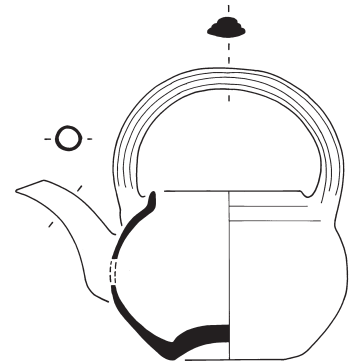
- 1 Zwo13Pan09-6-253-1
- 2 r-zui-1
- 3 1400-1425
- 4 6.5/9.5/4.5
- 5a roodbakkend
- 5b loodglazuur
- 5c besmeten
- 6a standvoet
- 6b één worstoor, verticaal, tuit 180° t.o.v. oor
- 6c besmeten met zand
- 7 zuigfles
- 8 Zwolle, Godeken Pottman?
- 9

26

- 1 Zwo13Pan09-4-229-9
- 2 w-dek-16
- 3 1700-1800
- 4 9.0/4.5/6.7
- 5a loodglazuur, uitw: koperoxide
- 5b
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c knop (hoort bij catnr 29)
- 7 deksel
- 8
- 9

27

- 1 Zwo13Pan09-7-283-1
- 2 w-kom-35
- 3 1800-1900
- 4 21.6/6.0/10.8
- 5a witbakkend
- 5b loodglazuur
- 5c
- 6a standvlak
- 6b twee worstoren, omhooggetrokken (één ontbreekt)
- 6c
- 7 kom
- 8 Gouda?
- 9

28

- 1 Zwo13Pan09-7-284-2
- 2 w-lek-6
- 3 1875-1900
- 4 29.0/8.5/-
- 5a witbakkend
- 5b loodglazuur, koperoxide
- 5c
- 6a driepoot
- 6b twee nokoren, horizontaal, doorboord
- 6c
- 7 lekschaal
- 8
- 9

29

- 1 Zwo13Pan09-4-229-8
- 2 w-the-2
- 3 1700-1800
- 4
- 5a witbakkend
- 5b loodglazuur, uitw: koperoxide
- 5c 12.4/8.9/6.5
- 6a standing, uitgedraaid
- 6b
- 6c tuit en omhooggetrokken hengsel
(hoort bij catnr 26)
- 7 theepot
- 8
- 9

Industrieel wit

30

- 1 Zwo13Pan10-8-302-1
- 2 iw-bor-1
- 3 1850-1880
- 4 13.4/2.6/7.6
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, blauw
- 5c drukdecor: Dambord
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c beeldmerk: Polling 190-25
- 7 (kop en) schotel
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9 Bogaers 1992, p. 93, afb. 137

31

- 1 Zwo13Pan10-8-307-5
- 2 iw-bor-1
- 3 1855-1880 (1869)
- 4 14.0/2.9/6.8
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, blauw
- 5c drukdecor: Taikoen (theeboom)
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c beeldmerk: Taikoen, blindmerk: Polling 6a met cijfer 22
- 7 kop (en schotel)
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9 Polling 2006, 26 beeldmerk 40B

32

- 1 Zwo13Pan09-7-282-1
- 2 iw-bor-3
- 3 1825-1875
- 4 11,9/2.6/7.1
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, blauw
- 5c drukdecor: Dressadent
- 6a standring, glad
- 6b blindmerk: Dixon ... & co 5
- 6c
- 7 (kop en) schotel
- 8 Dixon
- 9 Engeland

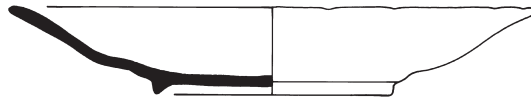

33

- 1 Zwo13Pan10-8-309-1
- 2 iw-bor-4
- 3 1875-1900
- 4 26,0/2,6/16,2
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, rood
- 5c drukdecor: Ruth & Boaz
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c blindmerk: Polling 5
- 7 bord
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9 Bogaers 1992, p. 88, afb. 124

34

- 1 Zwo13Pan10-8-302-6
- 2 iw-bor-6
- 3 1855-1895
- 4 18.8/2.2/10.3
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, polychroom
- 5c drukdecor: Pompeia
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c beeldmerk: Pompeia, 4 28 , blindmerk: Polling 6a
- 7 bord
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9 Bogaers 1992, p.46, afb. 28

1:2

35

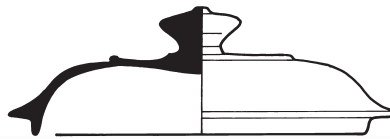
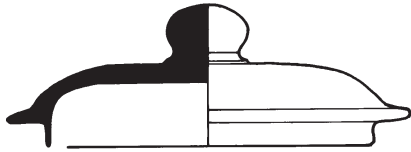
- 1 Zwo13Pan10-8-304-1
- 2 iw-bor-11
- 3 1855-1895
- 4 21,9/2,1/12,4
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, blauw
- 5c drukdecor: tuinscene
- 6a standing, glad
- 6b
- 6c
- 7 bord
- 8
- 9

36

- 1 Zwo13Pan10-8-307-16
- 2 iw-bor-16
- 3 1850-1900
- 4 13.5/1.8/6.4
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c vormgeperst
- 6a standing glad
- 6b
- 6c blindmerk: Polling 7
- 7 (kop en) schotel
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9

37

- 1 Zwo13Pan10-8-307-1b
- 2 iw-dek-2
- 3 1850-1900
- 4 15.5-18.0/6.8/15.5-18.0
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c vormgeperst
- 6a
- 6b knop
- 6c merk: 2
- 7 deksel
- 8
- 9

1:2

1:2

1:2

38

- 1 Zwo13Pan10-8-302-4
- 2 iw-dek-20
- 3 1850-1900
- 4 10.2/3.8/8.7
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c
- 6a
- 6b knop; 'greep' afgebroken
- 6c blindmerk: 10
- 7 deksel
- 8
- 9

39

- 1 Zwo13Pan10-8-307-2
- 2 iw-dek-21
- 3 1850-1900
- 4 11.0/3.8/9.7
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c vormgeperst
- 6a
- 6b knop
- 6c
- 7 deksel
- 8
- 9

40

- 1 Zwo13Pan09-7-284
- 2 iw-kan-2
- 3 1875-1900
- 4 -/10.0/5.7
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, paars
- 5c transferprint
- 6a standing, glad
- 6b schenklip
- 6c
- 7 (melk)kan
- 8
- 9

1:2

1:2

1:2

41

- 1 Zwo13Pan10-8-304-3
- 2 iw-kop-2
- 3 1855-1895
- 4 10.4/5.4/5.7
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, blauw en goud
- 5c filet op wand en voet
- 6a standring, glad
- 6b beeldmerk: Polling 60, blindmerk: ½
- 6c
- 7 kop (en schotel)
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9

42

- 1 Zwo13Pan10-8-302-3
- 2 iw-kop-2
- 3 1855-1895
- 4 10.2/5.6/5.4
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, rood
- 5c filet in rood op rand, wand en voet
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c decorateursmerk: twee strepen en het cijfer 32
- 7 kop (en schotel)
- 8
- 9

43

- 1 Zwo13Pan10-8-302-5
- 2 iw-kop-2
- 3 1855-1895
- 4 10,0/-/4,3
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, groen en rood
- 5c dessin: ster en blad in stempeltechniek
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c beeldmerk: Polling 60a, blindmerk: 4, decorateursmerk: drie rode stippen
- 7 kop (en schotel)
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9 Meulman 2006, p. 103

44

- 1 Zwo13Pan10-8-342-2
- 2 iw-kop-8
- 3 1850-1900
- 4 9.1/4,6/4.3
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur, polychroom
- 5c drukdecor: Fancy, handbeschilderde accenten in geel, blauw en groen
- 6a standring, glad
- 6b oor, ontbreekt
- 6c beeldmerk: 11, blindmerk: 16
- 7 kop (en schotel)
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9 Bogaers 1992, p. 62, afb. 80

45

- 1 Zwo13Pan10-8-307-6
- 2 iw-kop-31
- 3 1855-1880 (1869)
- 4 7.5/6.5/3.5
- 5a loodglazuur, blauw
- 5b transferprint
- 5c drukdecor: Taikoen (theeboom)
- 6a standring, glad
- 6b geen oor!
- 6c bm: cijfermerk 15 met liggende 69
- 7 kop (en schotel)
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9 Polling 2006, 11; Bogaers 1991, p. 81, afb. 105

46

- 1 Zwo13Pan10-8-307
- 2 iw-sch-2
- 3 1850-1900
- 4 11.5-14.0/2.2/4.5-6.5
- 5a industrieel wit
- 5b loodglazuur
- 5c vormgeperst
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c blindmerk: Wedgwood AVT
- 7 schaal
- 8 Engeland, Wedgwood
- 9

Industrieel kleur

Industrieel zwart

47

- 1 Zwo13Pan10-8-307
- 2 ik-pot-1
- 3 1850-1900
- 4 11,0/6,8/7,9
- 5a industrieel kleur (*jasper ware*)
- 5b loodglazuur
- 5c
- 6a standring, glad
- 6b twee vormoren aan weerszijden
- 6c blindmerk: cijfer 9 en Polling 7
- 7 (suiker)pot
- 8 Petrus Regout, Maastricht
- 9

48

- 1 Zwo13Pan10-8-309-3
- 2 iz-kom-3
- 3 1875-1900
- 4 16,9/6,9/8,8
- 5a blackware
- 5b loodglazuur
- 5c randversiering florale motieven in persreliëf, reliëfband
- 6a standring, glad
- 6b
- 6c
- 7 kom
- 8
- 9

49

- 1 Zwo13Pan09-7-265-2
- 2 iz-pot-1
- 3 1800-1900
- 4 18,6/19,8/14,6
- 5a blackware
- 5b loodglazuur
- 5c
- 6a standvlak
- 6b
- 6c
- 7 pot
- 8 Engeland
- 9

Glas

1:2

1:2

1:2

50

- 1 Zwo13Pan09-4-1-228-4
- 2 gl-dek-15
- 3 1925-1950
- 4 10.6/1.9/10.6
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c tekst: VEGLA INMAAKGLAS
- 7 deksel (weckpot)
- 8
- 9

51

- 1 Zwo13Pan09 5-1-243-3
- 2 gl-dek-16
- 3 1925-1950
- 4 6.3/1.0/5.1
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c tekst in reliëf: CP 2300
- 7 deksel (weckpot)
- 8
- 9

52

- 1 Zwo13Pan09 5-1-243-4
- 2 gl-dek-17
- 3 1925-1950
- 4 8.0/1.5/7.5
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c tekst in reliëf: WECK'S
FRISCHHALTUNG
- 7 deksel (weckpot)
- 8 Duitsland
- 9

1:2

1:2

1:2

53

- 1 Zwo13Pan09-4-1-228-1
- 2 gl-dek-15
- 3 1925-1950
- 4 10,6/1,9/10,6
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c tekst in reliëf: +NEUTRAAL+ WETTIG GEDEPONEERD
- 7 deksel (weckpot)
- 8
- 9

54

- 1 Zwo13Pan09-5-1-243-2
- 2 gl-dek-15
- 3 1925-1950
- 4 6.5/0.8/5.0
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c tekst in reliëf: LEERDAM
- 7 deksel (weckpot)
- 8 Nederland, Leerdam
- 9

55

- 1 Zwo13Pan09-5-1-243
- 2 gl-dek-15
- 3 1925-1950
- 4 10.8/1.7/10.3
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c bij, tekst in reliëf: CONSERVO INMAAKGLAS
- 7 deksel (weckpot)
- 8
- 9

1:2

1:2

1:2

56

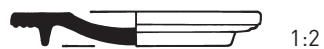
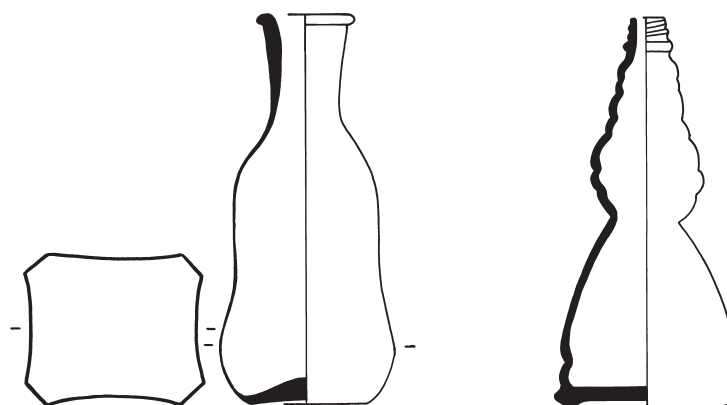
- 1 Zwo13Pan09-5-1-243
- 2 gl-dek-15
- 3 1925-1950
- 4 10.6/1.6/10.2
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c tekst in reliëf: REX, 10
- 7 deksel (weckpot)
- 8
- 9

57

- 1 Zwo13Pan09-5-1-243-7
- 2 gl-dek-18
- 3 1925-1950
- 4 10.5/1.4/8.6
- 5a glas
- 5b deksel
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c tekst in reliëf: WECK op aardbei; 13A
- 7 deksel (weckpot)
- 8 Duitsland
- 9

58

- 1 Zwo13Pan09-5-1-243
- 2 gl-dek-18
- 3 1925-1950
- 4 11.6/1.6/8.2
- 5a glas
- 5b deksel
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c tekst in reliëf: DIN 13A WECK B 14
- 7 deksel (weckpot)
- 8 Duitsland
- 9

1:2

1:2

1:2

59

- 1 Zwo13Pan09-5-1-243
- 2 gl-dek-19
- 3 1925-1950
- 4 6.6/0.9/4.7
- 5a glas
- 5b deksel
- 5c
- 6a
- 6b
- 6c
- 7 deksel (weckpot)
- 8
- 9

60

- 1 Zwo13Pan09-7-284
- 2 gl-fle-194
- 3 1875-1900
- 4 4.5/10.4/3.5
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a standvlak
- 6b
- 6c
- 7 fles
- 8
- 9

61

- 1 Zwo13Pan10-8-304-5
- 2 gl-fle-195
- 3 1855-1895
- 4 4.0/10.3
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a standvlak
- 6b
- 6c dame met dichtgevouwen paraplu, schroefdraad; blindmerk: 4
- 7 (parfum)flesje
- 8
- 9

62

- 1 Zwo13Pan09-5-247
- 2 gl-fle-196
- 3 1875-1900
- 4 5.4/19.6/4.4
- 5a glas
- 5b groen
- 5c
- 6a standvlak
- 6b SANGUINOSE op zijkant
- 6c
- 7 (medicijn)fles
- 8
- 9

63

- 1 Zwo13Pan09-7-284-12
- 2 gl-fle-197
- 3 1875-1900
- 4 5.5/14.0/5.5
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a standvlak
- 6b
- 6c
- 7 (parfum)fles
- 8
- 9

64

- 1 Zwo13Pan10-8-307
- 2 gl-kel-52
- 3 1850-1900
- 4a 7.6/13.0/7.2
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a voet
- 6b
- 6c
- 7 kelglas
- 8
- 9

65

- 1 Zwo13Pan09 5-1-243-1
- 2 gl-pot-18
- 3 1925-1950
- 4 11.3/13.6/9.0
- 5a glas
- 5b kleurloos
- 5c
- 6a standvlak
- 6b
- 6c
- 7 pot (weckpot)
- 8
- 9

66

- 1 Zwo13Pan09-5-247
- 2 gl-zal-2
- 3 1875-1900
- 4 3.7/5.1/3.7
- 5a glas
- 5b opaal wit
- 5c
- 6a standvlak
- 6b
- 6c tekst: AKKER
- 7 zalfpot
- 8
- 9

